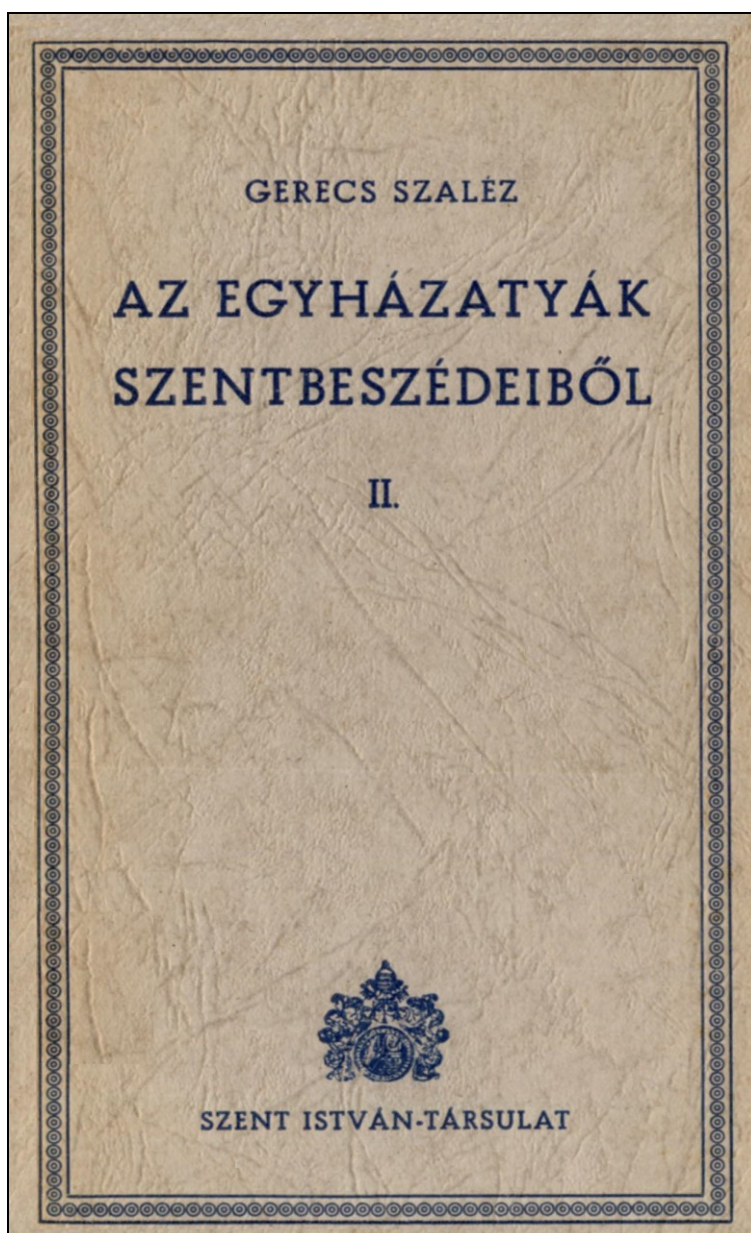

Gerecs Szaléz (ford.)
Az egyházatyák szentbeszédeiből – II. kötet
Aranyszajú Szent János homiliái a Római-levélhez

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Gerecs Szaléz (ford.)
Az egyházatyák szentbeszédeiből – II. kötet
Aranyszajú Szent János homiliái a Római-levélhez

Szerkesztette: Radó Polikárp

Nihil obstat. Budapestini, die 1. Junii 1942. Dr. Florianus Kühár O.S.B., censor deputatus.

684/1942. Imprimi permittitur. In S. Monte Pannoniae, die 3. Junii 1942. Chrysostomus Kelemen, archiabbas.

Nihil obstat. Dr. Michael Marczell censor dioecesanus. Nr.

3001/1942. Imprimatur. Strigonii, die 20. Aprilis 1942. Dr. Joannes Drahos, vicarius generalis.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv a Szent István Társulat kiadásában jelent meg 1944-ben *A Keresztény remekírók* sorozat (szerkesztette Kühár Flóris) 11. köteteként és *Az egyházatyák szentbeszédeiből* című rész II. köteteként.

Az eredeti szöveget apró változtatásokkal a mai helyesíráshoz igazítottuk.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Előszó.....	4
1. Bevezetés a rómaiakhoz írt levélhez.....	5
2. Isten parancsait kutatás és kérdezés nélkül kell követnünk	8
3. A szeretet megszentel	9
4. Istent szeretni gyönyörűség.....	10
5. Mekkora szeretetet vár tőlünk Krisztus Urunk	11
6. Ellenségeinket is szeretni kell	13
7. A keresztény ember vendégszerető.....	15
8. Az irgalmus lelkületű mindig ad rászorulóknak	18
9. Krisztus szeretete a szűkölködő szeretetére ösztönöz.....	21
10. Milyen örökséget hagyjanak a szülők gyermekeikre	23
11. Végrendeletünkben hagyjunk egy részt Krisztusnak	25
12. A nagy lélekre vall, ha hisz.....	27
13. Nem kutatás, hanem engedelmesség a dolgunk a hit titkaival szemben.....	29
14. Az alázatosságról és a kevélységről.....	30
15. A gőg az egyetértés megölője	33
16. A dicsőség vágya rabszolgává süllyeszti az embert	34
17. Az él jól, aki magát megtagadja.....	38
18. Hogyan lehet testünk áldozat Isten előtt	41
19. A csapásokat Istent szerető lélekkel kell elviselni	42
20. A bántalmak csak a bántalmazónak ártanak	44
21. Milyen legyen a tisztességes keresztény lakoma; a részegség ellen.....	45
22. A fényűzés nem hagy a szegények számára semmit	49
23. A kapzsiság nem jobb a bálványimádásnál	52
24. Az irigység zsarnoknak való szolgálatot jelent.....	53
25. A természetellenes fajtalanság ellen	57
26. A bűn lelki öregséget – a kegyelem a lélek tavaszát jelenti	61
27. A bűn gyönyörűsége lelki halállal végződik; az erény életet ad.....	63
28. Isten ítéletétől félni kell	65
29. Féljünk Isten ítéletétől: a kárhozattól.....	66
30. Hogyan szabadulhat meg az ember szokásos hibáitól	68
31. Szent Pálnak a rómaiakhoz írt leveléhez mondott homília-sorozat befejező beszéde.....	70

Előszó

A VII. század óta „Aranyszájúnak” nevezett nagy Szent János, a keresztény ókor legkiválóbb egyházi szónoka volt. Kétségtelen, hogy a legjobb, ma is teljesen aktuális bibliamagyarázatoknak ő a szerzője. Mit jelenthetett a keresztény ókor részére a Biblia magyarázata, milyen újdonságot jelentene ma is, látható abból, hogy a nép a legnagyobb türelemmel hallgatta meg Szent Jánost, holott legtöbb homíliája bizonyára egy, másfél óráig tartott. Szent Pál apostolt szerette a nagy szónok az egész Bibliából legjobban. Hetenként kétszer-háromszor újra olvasta leveleit; a filológusok véleménye szerint görög nyelvezetén is erős nyomokat hagyott Szent Pálé. Magyarázatai e levelekhez pedig olyan kongeniálisak, hogy az ókor véleménye szerint maga Szent Pál sem tudta volna szebben magyarázni saját leveleit. (Isidorus Pelusiota) A Pál-levelekhez mondott magyarázó beszédeinek, homíliáinak sorozataiból a legkülönb, legmélyebb a Római-levélhez írt. Ebből csupán a parenétikus, az erkölcsös életre buzdító részeket vesszük ki. Ezek gyönyörűen használhatók fel teljes egészükben ma is.

A homíliák kiválasztása és a címek megadása az én munkám. A fordítás munkáiért: dr. Gerecs Szaléz O. S. B. felel. Kedves emlékezetű rendtársam, kiváló görög nyelvész, Brugmann egykori tanítványa Lipcsében, nem érhettem meg szép fordításának megjelenését; 1943 január 31-én hatvanegy éves korában társai és számos tanítványa fájdalmára elhunyt.

Radó Polikárp

1. Bevezetés a rómaiakhoz írt levélhez¹

Gyakran hallgatom Szent Pál leveleinek felolvasását, hetenként kétszer is, de sokszor háromszor-négyszer is, amikor a szent vértanúk emlékét ünnepeljük. Ilyenkor örömmel élvezem a mennyei harsonát, lelkem felemelkedik, és amikor hallom a nekem kedves szavakat, meggyullad bennem az utána való vágy, és szinte magam előtt látom és nézem, amint értekeznek. De bánt és fáj, hogy ezt az embert nem mindnyájan ismerik úgy, ahogy ismerniök kellene; sőt annyira nem ismerik, hogy még leveleinek számát sem tudják pontosan. Ez pedig nem a tehetség hiánya miatt van így, hanem mivel nem akarnak hosszabb ideig ezzel a szent férfiúval foglalkozni. Mert mi is, amennyit tudunk róla, ha ugyan tudunk, nem éles elménk és tehetségünk miatt tudjuk, hanem azért, mivel hosszasan időzünk nála és szívünkbe zárjuk őt. Hiszen akik szeretnek, szeretteik ügyeit jobban ismerik, mint mindenki más, éppen azért, mivel törődnek velük; s ezt ez a szent maga is vallja, amikor a filippiekhez így szól: „Amint illő is, hogy így gondolkozzam mindnyájatokról, mert szívembe zártalak titeket, kik mindnyájan társai vagytok örömömnek a bilincseimben, valamint az evangéliumnak megvédelmezésében és megerősítésében”. (Fil 1,7) Így nektek sincs egyébre szükségtetek, mint hogy jószándékkal figyeljete a felolvasásra, mert nagyon igaz Krisztus eme mondása: „Keressetek és találtok, zörgessetek és megnyitnak nektek”. (Mt 7,7) De mivel az itt összegyűlték legtöbbször idejét a gyermeknevelés, asszonnyal való törődés és házuknak gondozása veszi igénybe, ezek nem tudják magukat egészen átadni ennek a munkának. De legalább készítsétek elő a szíveteket mások megállapításainak befogadására, és szenteljete legalább akkora buzgóságot az elmondottak meghallgatására, mint amekkorát a vagyonszerzésre. Bár nem szép dolog, hogy csak akkora buzgalmat kérünk, mégis nagyon kíváncsiak, hogy legalább ekkorát tanúsítsatok.

Hiszen az a rengeteg sok baj mind az Írás nem ismeréséből keletkezett: Ebből sarjadt a sok fertőző eretnokség, innen az a sok önmagával meghasonlott élet, innen a haszontalan fáradozások. Mert miként a földi világosságtól megfosztva nem járhatnak rendesen az emberek, úgy azok is, akikre a szent iratok sugara nem világítanak, szükségképpen sokat és gyakran vétkeznek, mert hiszen a legnagyobb sötétségben járnak. Hogy ez ne történjék, nyissuk fel szemünket, hadd világítsanak bele ez apostol szavai: Mert az ő nyelve jobban világít, mint a nap, és tanító szavával felülmúlta a többi mind. Ő ugyanis a többihez képest szinte agyondolgozta magát, és így sok kegyelmet is érdemelt ki a Szentlélek részéről. S ezt nemcsak levelei alapján állítom, hanem a cselekedeteiből is. Mert ha volt alkalom a nép előtt beszélni, mindenütt neki engedték át az elsőséget: A pogányok éppen e miatt tartották Hermesnek, mivel ő volt a vezérszónok. Áttérve erre a levélre meg kell jelölnünk az időt, hogy mikor írta. Tévedés, ahogyan sokan gondolják, hogy ez valamennyi más levelénél régebbi. A Rómából írt leveleknél ugyan régebbi, de másiknál, ha nem is valamennyinél, későbbi keletű; hiszen a korintusiakhoz írt mindkét levelét előbb küldte el. És ez kiviláglik abból, amit ennek a levélnek a végén ír: „Most azonban Jeruzsálemben indulok a szentek szolgálatában. Macedónia és Achaja ugyanis jónak látták, hogy némi gyűjtést eszközöljenek a jeruzsálemi szentek szegényei számára”. (Róm 15,26) A korintusiaknak pedig ezt írta a levelében: „Ha pedig érdemes lesz, hogy én is elmenjek, velem fognak menni” (1Kor 16,4), értve azokat, akik majd a pénzt viszik oda. Ebből világos, hogy amikor a korintusiaknak írt, még kétséges volt az elutazása, amikor pedig a rómaiakhoz írt, már el volt határozva. Ha ezt a két idézetet egybevetjük, világos lesz, hogy a rómaiakhoz írt levél később készült el, mint a másik. A Tesszalonikiekhez írt levél pedig, ahogy látom, még régebbi, mint amelyet a

¹ P.G. 60,391–394

korintusiaknak küldött. Mert az azokhoz intézett első levélben kitér az alamizsnáskodásra is e szavakkal: „A testvéri szeretetről nem szükséges írnom nektek, mert magatok tanultátok az Istentől, hogy egymást szeressétek. Sőt ezt gyakoroljátok is minden testvér iránt.” (1 Tesz 4,9–10) Csak ezután írt a korintusiaknak, és ebben a levélben céloz az előbbire, mikor azt mondja: „Hiszen ismerem szíves készségeket, amelyért dicsekszem felőletek a makedonok előtt, hogy Achaja is felkészült a múlt esztendő óta és a ti buzgóságotok igen sokakat fellelkesített.” (2Kor 9,2) Ezzel világosan kimondja, hogy erről a dologról először amazokkal értekezett. Ezeknél a leveleknél tehát a római levél későbbi, de megelőzte azokat, amelyeket Rómából küldött, mert még nem is volt Rómában, mikor ezt a levelet megírta, amit bizonyítanak következő szavai: „Hiszen vágyódom utána, hogy lássalak titeket és juttassak nektek némi lelki kegyelmet.” (Róm 1,11) A filippiekhez azonban már Rómából írt, ami világos ebből: „A szentek mindnyájan, különösen a császár házából valók köszöntenek titeket”. (Fil 4,22) A zsidóknak is innen írt, másként nem mondhatná, hogy az Itáliában lakók valamennyien köszöntik őket. Timóteushoz írt levelét is Rómából küldte el fogsága idején, és ahogy az utolsó sorokból látom, ez az utolsó levele: „Én ugyanis már áldozatként kiöntetem, elköltözésem ideje közel van”. (2Tim 4,6) Hogy pedig életét ott fejezte be, azt úgyis tudja mindenki. A Filemonhoz írt levél is az utolsók között van, mert igen előrehaladott korban írta, mint maga mondja: „Én mint az öreg, jelenleg Jézus Krisztusért meg is bilincselte Pál”. (Filem 9) De mégis előbb készült, mint amelyet a kolosszeiekhez írt s ez megint az utóbbi levélnek a végéből tűnik ki, ahol ezt írja: „Tychikus mindent elmond nektek, akit küldtem Onezimossal, a kedves és hű testvérrrel együtt”. (Kol 4,4) Ez az Onezimos pedig ugyanaz, akinek érdekében Filemonhoz írt. Hogy ez nem volt más, esetleg csak névrokona, erre Archippus említése a bizonyíték. Őt ugyanis a Filemonhoz írt levélben közbenjárónak nyerte meg Onezimos érdekében és most a kolosszeiekhez írt levelében e szavakkal biztatja: „Mondjátok meg Archippusnak: légy rajta, hogy teljesítsd a szolgálatot, melyet kaptál”. (Uo. 17) Úgy látom, hogy a galatáknak küldött levél is régebbi, mint a rómaiakhoz írt. Ha pedig a szent könyvek közt más a sorrendjük, ezen nem kell csodálkozni. A 12 próféta sem élt időrendben egyik a másik után, hanem nagy időköz volt köztük és a bibliában mégis egymásután következnek. Aggeus és Zachariás és mások Ezechiél és Dániel után jövendöltek, sokan Jónás és Sofonias és a többiek után, és mégis azok mellett vannak, kiktől időben nagyon eltérnek.

Ne gondolja senki, hogy ez felesleges munka volt, sem azt, hogy túlságos kicsinyeskedés az ilyen kutatás. Mert a levelek időrendje nem csekély mértékben könnyíti meg bizonyos kérdések megoldását. Azt látom ugyanis, hogy a rómaiakhoz és a kolosszeiekhez ugyanazon dolgokról ír és mégsem egyformán. Azokhoz nagyon enyhén és megértően, mikor így szól: „Karoljátok fel szeretettel azt, aki gyenge a hitben, de anélkül, hogy vitatkoznátok az eltérő felfogásokról. Némely ember azt hiszi, hogy mindenfélét szabad ennie; aki pedig gyenge, az még növényekkel táplálkozik”. (Róm 14,1–2) A kolosszeiekhez pedig ugyanazon tárgyról nagyobb szabadelvűséggel ír: „Ha tehát meghaltatok Krisztussal – úgymond – s megszabadultatok a világ elemeitől, miért vesztek magatokra szabályokat, mintha e világban élnétek: Ne nyúljatok hozzá, ne ízleljétek, ne érintsetek? holott ezek mind arra valók, hogy használat folytán elpusztuljanak... Nincs bennük semmi megbecsülni való, sőt csak az érzéki test kielégítésére szolgálnak”. (Kol 2,20–23) Ennek a különbségnek okát csak abban látom, hogy mások voltak az idők. Kezdetben ugyanis enyhén kellett eljárni, később már nem. S azt látjuk, hogy másutt is mindenfelé így tesz. Az orvos, a tanító is így szokott eljárni. Mert nem egyformán kezeli az orvos a betegségbe esőt és a már lábadozót, sem a tanító a tanulást még csak kezdő gyermekeket és azokat, kik tanulmányaikat már befejezik. Egyébként Pál a többi egyházközséghez mindig alkalmyszerűen írta meg leveleit. A korintusiaknak ezt nyíltan meg is mondja, amikor így szól: „Ami pedig azt illeti, amiről írtatok nekem” (1Kor 7,1); a galatákhöz írt levélben pedig ez már a bevezetésben és az egész levélen végig világosan

látható. De a rómaiaknak miért írt, mi okból? Hisz ő maga eléggé nyíltan tesz tanúbizonyságot mellettük, hogy telve vannak jó érzéssel és telve minden tudással, úgyhogy másokat is tudnának irányítani. Hát akkor miért írt nekik? „A nekem adott kegyelemből kifolyólag, hogy Krisztus Jézus szolgálja legyek.” (Róm 15,14) Ezért mondta már a levél elején: „adóstok vagytok és megvan bennem a készség, hogy hirdessem az evangéliumot nektek is, rómaiaknak”. (Róm 1,14–15) Mert amit előbb említettünk, hogy másokat is tudnának irányítani és ehhez hasonló, inkább dicséretnek és buzdításnak számítanak; mert bizonyára nekik is szükségük volt bizonyos irányításra. Mivel még nem volt Rómában, kétféleképpen szervezi be embereit az Isten szolgálatába, egyrészt írásával, másrészt azzal, hogy kilátásba helyezte nekik eljövetelét. Mert ilyen volt az a szent Lélek: Az egész világot keblére zárta, szívében hordozott mindenkit, mert azt tartotta, hogy az Istenben való rokonság a legszorosabb rokonság. Mintha édesatyjuk volna, úgy szerette valamennyit, sőt nagyobb szeretetet tanúsított irántuk, mint a valóságos szülő. Ilyen ugyanis a Szentlélek kegyelme. Legyőzi a testi fájdalmakat, forróbbá teszi a vágyat. S ezt leginkább Pál lelkén látjuk, mely a szeretettől olyan lesz, mint a madár, mindenkihez elnéz nagyon gyakran, de sehol nem időz, sehol meg nem áll. Mivel ugyanis hallotta, hogy Krisztus így szólt: „Péter szeretsz engem? legeltesd az én bárányaimat” (Jn 21,15), s hogy ezt tartotta a szeretet legnagyobb fokának, ő is ezt gyakorolta hősi módon. Ezt a férfiút iparkodjunk buzgón utánozni és ha nem is a világot, és egész városokat és népeket állítunk be az Isten szolgálatába, de tegyük ezt házukkal, feleségünkkel, gyermekeinkkel, barátainkkal szomszédainkkal. Ne mondja senki nekem, tapasztalatlan vagyok és járatlan. Nem volt senki kevésbé iskolázott Péternél, sem járatlanabb Pálnál. Ezt maga is bevallja és nem szégyenkezik miatta: Mert noha járatlan vagyok is a beszédben, de nem az ismeretben is”. (2Kor 11,6) És mégis ez a járatlan és az az iskolázatlan férfiú ezer-szám győzte le a bölcselőket, hallgattatta el a szónokokat, és ebben a munkájukban saját buzgalmukon kívül csak az Isten kegyelme segítette őket. Micsoda mentséget hozunk fel majd mi, amikor húsz személyt sem segítünk, amikor házi népünknek sem vagyunk hasznára? Bizony az csak hiú mentegetődzés és ürügykeresés lesz, mert nem a tudatlanság és az iskolázottság hiánya akadályozza a tanítást, hanem a lomhaság és az aluszékonyság. Ezt az aluszékonyságot rázzuk le magunkról, és minden erőnkkel gondozzuk házi népünket, hogy amíg a hozzánk tartozókat Isten félelmére neveljük, nyugodt életet élhessünk a földön, odaát pedig sokszoros jutalomban részesülhessünk a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és kegyessége folytán, aki által és akivel együtt dicsőség az Atyának, vele együtt a Szentléleknek most és mindenkor és mindörökre örökké. Amen.

2. Isten parancsait kutatás és kérdezés nélkül kell követnünk²

Tudva tehát ezeket, sőt még ennél is többet, sohse kérjünk Istentől magyarázatot a megtörténteért, hanem amit rendelt, fogadjuk el. És ne kutassuk lázasan és feleslegesen az okokat, még akkor sem, ha emberi észjárás szerint különösnek látszik a parancs. Mert mondd csak, mi látszik érthetlenebbnek annál, hogy maga az Atya feláldozza egyszülött, vele egyenrangú fiát? és mégis az Igaz átvéve a parancsot, nem kutatott az okok után, hanem megbízója iránti tiszteletből csak a parancsot vette át és engedelmeskedett. Egy másik ellenben parancsot kapott az Istentől, hogy verjen meg egy prófétát, mivel ezt a dolgot furcsának ítélve fennakadt rajta, és egyszerűen nem engedelmeskedett, súlyosan bűnhődött. Aki pedig megütötte a prófétát, tetszésre talált. Saul pedig, aki Isten akarata ellenére embereket hagyott életben, elvesztette királyságát és keservesen meglakolt. Még sokkal több példát találhatnánk és ezek mind arra tanítanak, hogy az Isten rendelkezéseinek ne keressük az értelmét, hanem vessük alá magunkat és csak engedelmeskedjünk. Ha pedig veszedelmes dolog feszegetni az Isten rendelkezéseit és súlyos büntetés vár azokra, akik feleslegesen bírálgatják azokat, micsoda mentséget találhatnak azok, akik ezeknél sokkal titokzatosabb és félelmetesebb dolgokon törik fejüket, mint: hogyan nemzette a fiút? miért? és mi az ő lényege? Mindezt meggondolva a legnagyobb jóakarattal fogadjuk el a hitet: az összes javak anyját, hogy mintegy nyugodt kikötőben hajózva, megőrizzük a helyes hittételeket, életünket pedig biztos kézzel kormányozva, elnyerjük az örök javakat a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és szeretete által, akivel együtt az Atyának dicsőség, hatalom, tisztelet és imádás a Szentlélekkel egyetemben, mindörökön örökké. Amen.

² Hom. 2. P.G. 60,410

3. A szeretet megszentel³

Honnan van tehát a megszentelődés? A szeretetből. Mikor ugyanis azt mondja „szeretettjeinek”, hozzá teszi „a meghívott szenteknek”, jelezve ezzel, hogy innen fakad minden jónak a forrása. Szenteknek pedig nevezi az összes hívőket. „Kegyelem és békesség nektek.” Micsoda bőséges javakkal járó üdvözlés! Az apostoloknak Krisztus meghagyása szerint ez volt a bevezető mondatuk, ha beléptek valamely házba. Éppen e miatt Pálnak is mindenütt a kegyelem és békesség az első szava. Mert Krisztus nem csekély harcot fejezett be, hanem változatosat, sokfélét és hosszantartót, és ezt sem a mi munkánkkal, hanem a maga kegyelmével. Mivel tehát kegyelmet a szeretet, békességet pedig a kegyelem biztosított nekünk, e szavakat üdvözlésként használva azt kívánja az apostol, hogy kegyelem és békesség maradjon állandó és zavartalan birtokunk és ne éledjen fel számunkra újra egy másik harc. S hogy ezek örökre megmaradjanak, az adományozót kéri e szavakkal: „Kegyelem és békesség nektek az Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól.” (Róm 1,7) Figyeld csak meg a -tól rag használatát: közös az Atyával és Fiúval, ugyanaz a jelentése, mint a -ból-nak, mert nem azt mondta: kegyelem és békesség az Istentől, az Atyától, a mi Urunk Jézus Krisztus által, hanem: az Istentől, az Atyától és a mi Urunktól, Jézus Krisztustól. Csodálatos, micsoda ereje van a szeretetnek! Az ellenségesek és elvetettek egyszerre szentek és fiúk lesznek. Mert azzal, hogy Atyát mond, fiúkat is megnevez, azzal pedig, hogy fiúkat említ, a javaknak egész kincstárát tárja fel. Tartsunk ki tehát amellet, hogy ehhez az ajándékhoz méltó életet éljünk és megőrizzük a békességet is és megszentelődésünket is. Mert egyéb értékeink ideiglenesek és földi életünkkel megszűnnek és pénzzel megvásárolhatók. Éppen azért senkise nevezze ezeket igazi értékeknek, hanem csak névlegeseknek. Hiszen csak a ruházkodással vagy alattvalóink hízelgő szavai által van becsük. Ellenben a megszentelődés és az örökbefogadás, éppen mivel Isten ajándéka, még a halállal sem szűnik meg, hanem még itt is ragyogókká tesz és velünk együtt megy át a jövő életbe. Mert aki Isten gyermeke marad, és a megszentelődést szorgosan megőrzi, sokkal dicsőbb és boldogabb annál, aki koronát visel és bíborba öltözik. Életében ugyanis hosszú békét élvez, a legszebb reménységgel van telve, és semmiféle nyugtalanságra oka nem lesz, hanem szüntelen gyönyörben van része. Mert vidámságot és örömet nem szerez meg számunkra sem az uralom nagysága, sem a sok pénz, sem a hatalomban való büszkélkedés, sem testi erő, sem dúsan terített asztal, sem díszes ruha, sem egyéb emberi dolog, hanem csak a lelki egyensúly és a jó lelkiismeret. Aki ezt tisztán megőrzi, az, még ha rongyokba öltözik is és éhséggel küzd, a minden jóban dúskálóknál vidámabb; miként a rossz lelkiismeretű, ha még annyi vagyona van is, mindenkinél nyomorultabb. Éppen ezen oknál fogva Pál, bár folyton éhezett, és alig volt ruhája, örömteljesebb életet élt, mint az akkori királyok. Ahab ellenben, bár király volt és válogatott élvezetekben volt része, miután azt a bűnt elkövette, jajveszékelt és elcsüggedt, arca pedig beesett volt a bűn előtt is és utána is. Ha tehát örömet akarunk élvezni, mindenek előtt kerüljük a bűnt, és kövessük az erényt abban a tudatban, hogy másképp semmiféle örömben nem lesz részünk, még ha királyi trónra lépnénk is. Ezért mondta Pál: „A Lélek gyümölcse pedig: szeretet, öröm, békesség”. (Gal 5,22) Gondozzuk tehát magunkban ezt a gyümölcsöt, hogy e földi örömet is élvezhessük és a jövő élet királyságát is elnyerhessük a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és szeretete által, akivel együtt az Atyának dicsőség a Szentlélekkel egyetemben most és mindenkor és mindörökon örökké. Amen.

³ Hom. 1. P.G. 60,399–400

4. Istent szeretni gyönyörűség⁴

Szeressük tehát őt, ahogy kívánja, mert erre nagy súlyt helyez. Ha el is fordulunk tőle, ő marad és hív, és ha nem akarunk visszafordulni, büntet ugyan, de csak azért, mivel szeret és nem azért, hogy bosszút álljon. Nézd csak, mit mond Ezekielnél ahhoz a városhoz, amelyet ő szeretett, de amely dacolt vele: „Feltámasztom ellened valamennyi szeretődöt és azok kezébe adlak, és meg fognak kövezni és meg fognak ölni, irántad való szerelmem megszűnik és nyugtom lesz és többé már nem törődöm veled”. (Ez 23,22 sk.) Mi többet mondhatott volna a szenvedélytől lángoló, szerelmesétől megvetett szerető? S ezek után mégis újra lángra lobbant íranta. Mert mindent elkövet az Isten, hogy szeressük őt, és emiatt még fiának sem kegyelmezett. Mi ellenben keményszívűek és kíméletlenek vagyunk. De végre legyünk szelídek és szeressük Istent, ahogyan szeretni kell, hogy gyönyörűséggel élvezzük az erényt. Ha valaki igazán szereti feleségét, semmit sem érez a mindennap előforduló kellemetlenségekből. S most képzelj el, micsoda élvezete lehet annak, aki ezért az isteni és tiszta szeretetért rajong. Mert ez, még egyszer mondom, ez maga jelenti az égi királyságot, jelenti a jónak élvezetét, a gyönyört, a vidámságot, ez maga az öröm és a boldogság. De mondhatnék akármit, semmivel sem tudnám méltóképp kifejezni értékét, csak a tapasztalat taníthat meg rá, hogy micsoda jó. Ezért mondta a próféta: „Az Úrban leld gyönyörűségedet” és „Ízleljétek meg és lássátok, mily édes az Úr”. (Zsolt 36,4 és 33,9) Fogadjunk hát szót és élvezzük az ő szeretetét. Mert így már innen szemléljük a mennyországot és angyali életet fogunk élni, és bár a földön vagyunk, ugyanannyi jóban lesz részünk, mint az égi lakóknak. Ha pedig innen eltávozzunk, mindenkinél ragyogóbban állhatunk Krisztus bírói széke elé, és kimondhatatlan dicsőséget élvezünk. Ebben legyen mindnyájunknak része a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és szeretete által, akivel együtt az Atyának, egyben a Szentléleknek dicsőség, hatalom, tisztelet most és mindenkor és mindörökre örökké. Amen.

⁴ Hom. 23. P.G. 60,622

5. Mekkora szeretetet vár tőlünk Krisztus Urunk⁵

Krisztus azért parancsolja, hogy az iránta való szeretetet még a lelkünknek is eléje tegyük, ami pedig mindennél becsesebb kincsünk, mert azt akarja, hogy minden mértéken felül szeressük őt. Mert mi is, ha valakiért nem rajongunk túlságosan, nem adunk sokat az ő szeretetére, legyen akármilyen nagy és híres ember. Ha pedig forrón és igazán szeretünk valakit, lehet az szegény és kis ember, mégis a legnagyobb dicsőségnek tartjuk, ha viszont szeret. Éppen azért ő is nemcsak azt tartja dicsőségnek, hogy szeretjük, hanem azt is, ha gyalázatot szenvedhet el értünk. De ezt ő nála egyedül a szeretet avatja dicsóséggé, ellenben, ha mi szenvedünk őérette, joggal mondhatjuk dicsőségnek és az is lesz, nemcsak a szeretet miatt, hanem a szeretett személy nagysága és méltósága miatt is.

Tehát mintha pályadíjért futnánk, keressük Ő érette a veszélyeket. És se a szegénységet, se a betegséget, se a bántalmakat, se az üldöztetést ne tartsuk súlyosnak és terhesnek, ha ő érette vállaljuk. Mert ha okosak vagyunk, mindezek által a legnagyobbat nyerhetjük meg, mint ahogy ha nem vagyunk okosak, mindezek ellenkezőjéből sem lesz semmi hasznunk. Fontold meg ugyanis a következőket! Fenyeged valaki és ellenségesen viselkedik veled szemben? Nemde arra készíted az illetőt, hogy légy ébren és módot nyújt arra, hogy hasonló légy az Istenhez. Mert, ha szeretni fogod az ellened áskálódót, hasonló leszel ahhoz, „aki napját felkelti jókra és gonoszokra.” (Mt 5,45) Egy másik ellopja a pénzedet? Ha nemes lélekkel viseled el a csapást, ugyanolyan jutalomban lesz részed, mint azoknak, akik mindenüket szegényekre költötték. „Mert javaitok elrablását is örömmel viseltétek, tudván, hogy jobb és maradandóbb javatok van az égben.” (Zsid 10,34) Megszólt valaki és rágalmazott? Akár igaz amit mondott, akár nem, a legszebb koszorút fonta számodra, ha szelíden viseled el a meggyalázást. Ha rágalmazott az illető, nagy jutalmat szerezhatsz számodra: „Örüljete – úgymond – és vigadjatok, midőn hazudván minden rosszat mondanak rátok, mert jutalmatok bőséges a mennyekben”. (Mt 5,12,11) Ha pedig igazat mondott, abból is csak nyerünk, csak szelíd lelkülettel fogadjuk azt, amit rólunk mondott. Hiszen a farizeusnak is igaza volt, mikor rosszat mondott a vámosról, mégis a vámosból igazat csinált. De mi szükség van részletezni? Ha valaki Jób szenvedéseivel foglalkozik, pontosan megtudhatja mindezeket. Ezért mondta Pál is: „Ha Isten velünk, ki ellenünk?” (Róm 8,31) Miként tehát a buzgók még a bántalmazók révén is csak nyereségre tesznek szert, úgy a könnyelműek azok által sem lesznek jobbak, kik hasznukra vannak. Mert mit használt Júdásnak, hogy Krisztus társaságában volt? Mit a zsidóknak a törvény? Mit Ádámnak a paradicsom? Mit a pusztában lévőeknek Mózes? Éppen azért semmivel sem törődve, csak azt az egyet kell néznünk, hogy a magunk dolgait rendbe hozzuk. Ha ezt tesszük, még az ördög sem tud rajtunk felül kerekedni, sőt inkább hasznunkra lesz, mert óvatosságra készíted. Az efezusiakat is azzal serkentette éberségre Pál, hogy az ördög erőszakosságát állította szemük elé. Mi is mélyen alszunk, pedig ilyen gonosz ellenségünk van. Ha ágyunknál felfedeztünk volna egy rejtőző kígyót, minden erőnket megfeszítettük volna, hogy azt ártalmatlanná tegyük; amikor pedig az ördög rejtőzik lelkünkben, azt hisszük, hogy veszélyen kívül vagyunk és nem teszünk semmit. Ennek oka, hogy testi szemünkkel nem látjuk őt, pedig hát éppen ezért kell még jobban ébren lennünk és vigyáznunk. Mert a látható ellenségtől könnyen óvakodhatunk, de a láthatatlan elől, ha csak nem vagyunk minden oldalról felvértezve, nem egykönnyen menekülhetünk meg. Annál kevésbé, mivel nem egyenes úton támad, mert így könnyen volna legyőzhető, hanem a barátság ürügye alatt ereszti belénk kegyetlen nyilait. Ily módon bírta rá Jób feleségét is, hogy a gyöngédség álarcát magára öltve azt a gonosz tanácsot adja; ily módon adja meg

⁵ Hom. 10. P.G. 60,482–484

Ádámnak is beszéd közben azt a látszatra jóakaró és dicső feleletet: „Azon a napon, amelyen arról a fáról esztek, megnyílik szemetek”. (Ter 3,5) Ugyanígy beszélt rá Jefét, a jámborság ürügye alatt, hogy ölje meg leányát és végezze el azt a törvényellenes áldozatot. Látod az ő cselfogásait? Észrevetted a változó harcot? Őrizkedjél tehát és sáncold el magad mindenféle lelki fegyverekkel. És sajátítsd el alaposan az ő módszereit, hogy meg ne kaparinthasson téged, sőt inkább te ejthesd őt foglyul. Pál is csak úgy kerekedett föléje, hogy ezeket alaposan tanulmányozta, ezért is mondhatta: „Mert nem ismeretlenek előttünk az ő szándékai”. (2Kor 2,11) Mi is tehát iparkodjunk egyrészt eltanulni, másrészt elkerülni az ő cselfogásait, hogy győzedelmeskedjünk felette, és mind a jelen életben, mind a másvilágon ünnepeltek legyünk és részünk legyen a soha nem változó javakban, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és szeretete által, akivel együtt az Atyának és a Szentléleknek dicsőség, hatalom, tisztelet, most és mindenkor és mindörökön örökké. Amen.

6. Ellenségeinket is szeretni kell⁶

Engedelmeskedjünk tehát és fonódjék egybe a lelkünk, mert erre már nem a gyengéket serkenti, hanem mindenkit. Még ha akar is valaki elszakadni tőled, ne szakadj el te, és ne mondd ki ezt a szívtelen szót: „Ha szeret engem én is szeretem; ha nem szeret a jobb szemem, kivájom azt”. Mert ezek sátáni szavak, vámosok szájába valók és pogányok szűkkeblűségéhez illők. Te ellenben, aki kiválóbb életközösségre vagy hivatva és a mennyei polgárokhoz tartozol, felségesebb törvényeknek hódolsz. Ne mondd tehát ezeket, hanem ha nem akar téged szeretni, annál inkább mutasd ki te a szeretetedet, hogy ezzel magadhoz vonjad őt. Hiszen ő is tagunk. S ha valamely tag a test többi részétől akármilyen kényszer folytán elválik, mindent elkövetünk, hogy ezt a testtel ismét egyesítsük és ilyenkor nagyobb gondot fordítunk rája. Nagyobb lesz a jutalmad, ha olyant vonsz magadhoz, aki nem akar szeretni. Mert ha azt is parancsolja az Úr, hogy reggelire hívjunk meg olyanokat, akik azt nem tudják viszonzni, csak azért, hogy gyarapodjék a mi érdemünk, sokkal nagyobb mértékben kell ezt cselekednünk akkor, ha baráti szeretetről van szó. Ha valakit szeretsz, az azzal, hogy viszont szeret, már megfizetett neked; aki pedig nem viszonzza a te szeretetedet, az maga helyett az Istent tette adósoddá. De különben is, ha valaki szeret, annak nincs szüksége a te nagy buzgóságodra, de ha nem szeret, akkor rászorul a segítségre. Ha van ok arra, hogy buzgólkodjál, az ne legyen ürügy a könnyelműségre és ne mondd: Mivel beteg, nem törődöm vele; hiszen a szeretet elhidegülése is betegség. Te csak melegítsd fel, ami elhidegült. De mi lesz, ha nem melegszik fel? Te csak tedd meg a magad dolgát. És ha még jobban eltávolodik? Még nagyobb jutalmat közvetít számodra és még inkább leszel Krisztus követője. Mert ha a tanítványok ismertetőjele, hogy egymást szeretik: „Arról fogja mindenki megismerni, hogy az én tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymáshoz” (Jn 13,35), gondold meg, hogy mennyivel nagyobb dolog azt szeretni, aki gyűlöl. A te urad is gyűlölőket szeretett és hívott meg, és minél gyengébbek voltak, annál inkább gondozta őket és hangosan mondotta: „Nem szükséges az orvos az egészségeseknek, hanem a betegeknek”. (Mt 9,12) Sőt vámosokkal és bűnösökkel egy asztalhoz ül és amily mértékben gyalázta őt a zsidók tömege, oly mértékben tisztelte ezeket és gondoskodott róluk, sőt még jobban is. Őt utánozd te is. Nem csekély dolog ilyen nemes tett, mert az ilyen lelkiület nélkül még a vértanúság sem tetszik nagyon az Istennek, ahogyan Pál mondja. Ne mondd tehát, hogy: gyűlölnek és ezért nem szeretek. Éppen emiatt kell leginkább szeretned. Egyébként aki szeret, nem lesz egykönnyen gyűlöletes senki előtt. Még ha valaki olyan volna is, mint a vadállat, akkor is szereti azokat, akik őt szeretik, mert – úgymond – ezt cselekszik a pogányok és vámosok is. Ha pedig mindenki szereti azokat, akik őket szeretik, ki ne szeretné azokat, akik gyűlölettől körülvéve is szeretnek? Ilyen erényt mutass fel és szüntelen mondogasd e szavakat: Ha még annyira is gyűlölös, én szüntelen szeretni foglak. Ezzel minden gyűlölségnek elvágta a gyökerét, a lelken pedig könnyítettél. Mert ez a betegség vagy a túlfűtött szenvedélytől ered, vagy a közönyből, de mind a kettőt a szeretet hatalma szokta kiegyenlíteni az ő melegségével. Nem látod, hogy akiket bűnös szerelem kerített hálójába, azok verést, köpködést, szidalmakat és rengeteg bántalmakat szenvednek el azoktól a nőktől, akikkel vétkez viszonyban élnek? Ugyan mi vet véget az ilyen szerelemnek? A rossz bánásmód? Szó sincs róla, sőt még jobban összekapcsolja őket. Pedig azok a nők, akik ilyeneket tesznek, azonkívül, hogy paráznák, még alacsony és szegény származásúak is, akik pedig ilyeneket eltérnek, nem egyszer fényes őseket tudnak felmutatni és egyéb

⁶ Hom. 27. P.G. 60,647–650

kiválóságokat felsorolni. Mégis ez sem menti meg őket, nem tudnak megszabadulni a szeretőjüktől.

Nem szégyelljük magunkat, hogy nem tudunk akkora erőt felmutatni, az Isten szerint való szeretetnél, mint amekkora ereje a sátáni és démoni szeretkezésnek van? Nem gondolod, hogy ez volna a legnagyobb fegyver az ördög ellen? Nem látod, hogy az a gonosz lélek kitartással vonja magához azt, akit mi gyűlölünk és meg akarja kaparintani? Te pedig egyszerűen elsietsz mellette és lemondasz a versenydíjról. Pedig hát a versenydíj a te testvéred, aki ott van előttetek. Ha győztes lész, elnyerted a koszorút, de ha könnyelműen veszed a dolgot, koszorú nélkül távozol el. Ne hangoztasd hát már többé ezt az ördögi szót: Ha a testvérem gyűlöl engem, még látni sem akarom őt. Nincs rútabb ennél a mondásnál. És bár a legtöbb ember erős lélek jelének tartja, nincs nála nemtelenebb, ostobább és kegyetlenebb mondás. Ez az, amit nagyon sajnálok, hogy a gonoszság sajátos vonásait az erény jeleinek tartják, és hogyha valakit lenézünk és megvetünk, azt ők dicső és tiszteletre méltó dolognak látják. Az ördög azzal csinálja legszebb fogásait, hogy a gonoszságot a tisztesség ruhájába öltözteti, ezért olyan nehéz vele bírni. Sok emberről hallottam, hogy kérkednek azzal, hogy ellenségeikkel nem is érintkeznek, pedig a te Urad szinte dicsekszik ezzel. Hányszor volt kitéve megvetésnek az emberek részéről? Hányszor fordultak el tőle? Ő pedig szüntelen feljük megy. Ne mondd tehát, hogy nem tudok érintkezni azokkal, akik engem gyűlölnek, hanem inkább azt mondd, hogy nem tudok gyűlölettel gondolni azokra, akik engem megvetnek. Ez Krisztus tanítványának a mondása, míg a másik az ördögé. Ez tesz benneteket dicsőkké és tiszteletreméltókká, ahogy a másik rútakká és nevetségesekké. Éppen ezért csodáljuk Mózeszt, hogy amikor az Úr is mondotta: „Hagyj, hadd gerjedjen fel ellenük haragom, hogy eltöröljem őket”, ő nem dobott rájuk követ, bár sokszor elfordultak tőle, hanem így szólt: „Ha megbocsátod nekik e vétet, bocsásd meg, vagy ha nem, engem is törölj ki”. (Kiv 32,10) Istennek volt ugyanis a barátja és követője. Ne dicsekedjünk tehát olyasmivel, ami miatt szégyenkeznünk kell, és ne mondjunk olyant, amilyent a vásári nép és semmittevők szoktak hangoztatni. Tudom, hogy nagyon sokan vannak, akik megvetik felebarátjukat. Mégis, ha valaki ezt ki is mondaná, ne vessük ki és hallgattassuk el azzal, hogy olyasmivel dicsekszik, ami miatt szégyenkezni kellene. Mondd csak mit beszélsz? Utálsz egy hívő embert, akit elesettségében sem vetett meg Krisztus? De mit mondok, nem vetette meg? Sőt annyira szerette minden ellenséges érzelme és utálatossága ellenére is, hogy meghalt érte. Aztán ő így, ebben az állapotban szerette őt, te pedig – mondd csak – ma, amikor már megújhodott és csodálatunkra érdemes, megveted őt, bár Krisztus tagja és az Úr testéhez tartozik? Feléred ésszel, hogy mit beszélsz? Nem érzed, hogy milyen merészséget követsz el? Krisztus a feje és a tápláléka, ruházata és éltetője, világossága és a jegyese, sőt ő neki mindene, és azt mered mondani, hogy: Megvetem ezt? Sőt nemcsak ezt, hanem vele együtt számtalan mást is? Hagyd abba, és mondj le erről az örültségről, ismerd el őt testvérednek és tanuld meg hogy ezek esztelen és örült szavak, hanem inkább mondd ezt: Még ha ezerszer is megvet, én nem fordulok el tőle. Így megnyered a magad számára testvéredet és az Isten dicsőségére fogsz élni és részed lesz a jövődő javakban, amelyekben részesüljünk mindnyájan a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és szeretete által.

7. A keresztény ember vendégszerető⁷

„Gyakoroljátok a vendégszeretetet.” (Róm 12,13) Nem azt mondta, hogy legyetek vendégszeretők, hanem hogy gyakoroljátok a vendégszeretetet. Ezzel arra tanít minket, hogy ne várjuk meg, míg a szükölködők hozzánk jönnek, hanem hogy siessünk eléjük és keressük fel őket. Így csinálta Lót, így Ábrahám is, aki egész nap egyebet sem tett, mint várt erre a kitűnő fogásra. Amikor pedig megpillantotta a jövevényeket, felugrott, odasietett és földre borulva így szólt: „Uram, ha kegyelmet találtam szemed előtt, ne haladj el szolgál mellett”. (Ter 18,3) Nem úgy tett, mint mi, akik, ha meglátunk egy idegent vagy szegényt, felhúzzuk szemöldökünket és megszólításra sem érdemesítjük őt; és ha hosszas könyörgéstől meglágyulva adatunk a cselédünkkel egy pár krajcárt, azt hisszük, hogy minden rendben van. Nem úgy tett ő, hanem esdekelt, és úgy viselkedett, mint egy szolga, pedig nem is tudta, hogy kiket készült fogadni.

Mi pedig, bár jól tudjuk, hogy Krisztust fogadjuk magunkhoz, mégsem lágyulunk meg. Az meghívja őket, könyörög és térdet hajt, mi ellenben sértegetjük a hozzánk közeledőket. Ő és felesége saját maguk szolgálták ki vendégeiket, mi pedig még cselédeink által sem tesszük ezt. Ha pedig kíváncsi volnál a lakomára is, amelyet eléjük helyezett, itt is nagy bőkezűséget fogsz látni. Ez a nagy bőkezűség azonban nem az ételek sokaságában nyilvánult meg, hanem a nagy jóakaró szívességben. Hányan voltak akkor tehetősek? De egyik sem cselekedett ilyesmit. Hány özvegy volt Izraelben? De egyik sem vendégelte meg Illést. Hány gazdag ember volt megint Elizeus idejében? és mégis a sunámi asszony egyedül aratta le a vendégszeretet gyümölcsét, miként Ábrahám is, aki akkor maga volt a bőkezűség és szívesség. De főképen azért méltó a csodálatra, hogy amikor ezt tette, fogalma sem volt arról, hogy kik a jövevények. Tehát te se kutasd feleslegesen, mert Krisztusért fogadsz valakit. És ha mindig feleslegesen kíváncsiskodol, gyakran megeshetik, hogy egy érdemes embert szalasztasz el és az érte járó jutalmat elveszíted. Megeshetik ugyan, hogy valaki érdemtlen fogad be, de azért szemrehányás nem illeti őt, sőt ezért is megkapja a jutalmát. „Aki befogad egy prófétát, mint prófétát, az a próféta jutalmát nyeri.” (Mt 10,41) Viszont, aki ezzel a céltalan akadékoskodással kiváló egyént elszalaszt, büntetésben is részesül. Ne feszegesd tehát feleslegesen élete körülményeit és cselekedeteit, mert a legnagyobb ízléstelenség egy darab kenyérért egy egész életet kikutatni. De tegyük fel, hogy gyilkos, vagy rabló, vagy akármilyen, nem érdemli meg a kenyeret és egy kis pénzt? A te Urad a napot is felkelte felette, és te a mindennapi táplálásra sem tartod érdemesnek? Sőt ennél sokkal többet mondok: Még ha biztosan tudnád is, hogy rengeteg bűn terhe alatt nyög, akkor sem lesz mentséged, ha megfosztod őt a mindennapi kenyértől. Mert annak vagy a szolgálója, aki így szólt: „Nem tudjátok milyen szelleműek vagytok”. (Lk 9,55) Annak vagy az alárendeltje, aki még azokról is gondoskodott, akik követ dobtak rája, sőt meg is feszítették. És ne mondd nekem azt, hogy valakinek elvette az életét. Még ha téged magadat is meg akarna ölni, még akkor se nézd végig, hogy éheznek. Mert annak vagy a tanítványa, aki még azokért is imádkozott, akik őt keresztre feszítették. Hiszen már a kereszten függve így szól: „Atyám! Bocsásd meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek”. (Lk 23,34) Annak vagy a szolgálója, aki gyógyította azt, aki őt megütötte, megkoronázta a kereszten függve azt, aki őt gúnyolta. Láttál már ehhez hasonló dolgot? Mert hisz eleinte mind a két gonosztevő szidalmazta őt, s mégis az egyiknek közülük megnyitotta a paradicsomot. Aztán megkönnyezi azokat, akik őt meg akarják ölni és összerezzen, szinte magánkívül lesz, mikor meglátja az árulót, nem azért mivel ő a kereszthalálnak nézett eléje, hanem mivel az a kárhozatnak indult. Összerezzen, mivel előre

⁷ Hom. 21. P.G. 60,606–609

látta annak a nyakán a hurkot, és a rákövetkező elkárhozást. És ismerve az ő gonoszságát az utolsó percig magánál tartotta, nem üzte el, sőt meg is csókolta az árulót. A te Urad megcsókolja és ajkaival fogadja azt, aki rögtön rá az ő drága vérére készül kiontani, te ellenben a szegényt még egy darab kenyérre sem érdemesíted? Nem tiszteledd a törvényt, amelyet Krisztus adott? Hiszen éppen az előbbiekkal arra tanított, hogy nemcsak a szegényeket nem kell elutasítani, de még azokat sem, akik bennünket halálra hurcolnak. Ne mondd tehát, hogy ez vagy az rosszát követett el ellenem, hanem gondold, hogy mit csinált Krisztus, aki egészen a keresztség próbálta megjavítani az árulót azzal a csókkal, amellyel az őt elárulni készült. És nézd csak, hogyan beszélt a lelkére: „Júdás! Csókkal árulod el az Ember Fiát?” (Lk 22,48) Kit nem lágyított volna meg, kit nem hajlított volna meg ez a hang? A vadállatot, a kemény ércet meglágyította volna, de nem azt a nyomorultat. Ne mondd tehát, hogy ez meg ez megölte amazt, s ezért nem akarok tudni róla. Még ha kardját is készül beléd döfni, kezét pedig a torkodhoz illeszti, csókold meg azt a kezét, mivel Krisztus is megcsókolta azt az ajkát, amely halálát okozta.

Ne gyűlöld tehát, hanem inkább sirasd meg és szánd meg azt, aki ellened tör, mert méltó a szánalmunkra és könnyeinkre. Különböző is annak vagyunk a szolgálói, aki meg is csókolta az árulót – bocsássatok meg, hogy mindig visszatérek erre –, és a csókhoz még gyengédebb szavakat is mondott. Mert nem így szólt: Ő elvetemült gézengúz és áruló, így viszonzod annyi jótéteményünket? Hanem miként? Júdás! így nevezi őt saját nevére. Ez nem annak a hangja, aki haragszik, hanem annak a szava, aki szánakozik rajta és még utoljára visszahívja. És nem mondja, hogy: a mesteredet, az Uradat és jótevődöt, hanem az Ember Fiát. Ha nem volna mestered, ha nem volna urad, el tudnád árulni azt, aki ily szelídséggel, ily őszinteséggel viseltetik irántad, hogy még az árulás pillanatában is megcsókol, pedig ez a csók az árulás jele volt? Magasztos vagy Uram! Az alázatnak és türelemnek micsoda példáját adtad nekünk! Júdással tehát így bánt. És ha azokkal szemben, akik dorongokkal és kardokkal jöttek ellené, nem egészen így járt el, mégis találunk-e szelídebb szavakat azoknál, amelyeket ő hozzájuk intézett? Amikor egy csapásra megsemmisíthette volna valamennyit, nem tett ilyesmit, hanem szívhez szólóan beszélt velük, így: „Mit jöttetek ti mint latorra, kardokkal és dorongokkal?” (Mt 26,55) Erre a földre buktak mindnyájan. De mivel ezután is érzéketlenek maradtak, önként megadta magát és türelemmel nézte, hogyan teszik a bilincset szent kezére, pedig szétfazarhatta volna és földre sújthatta volna valamennyit. Hanem te még ezek után is keményszívű vagy a szegény iránt. Pedig ha ezer gonosztett terheli is a lelkét, a szükség és az éhség kell, hogy meglágyítson egy szívet, ha nem túlságosan kemény. Te pedig ott állsz vadállattá válva és a dühödtt oroszlánhoz hasonlóvá. Csakhogy ezek sohasem nyúlnak holttesthez, te pedig látod azt az embert büntől, sok szerencsétlenségtől elernyedten magad előtt fekvőnek, és mégis rátaposol, dölyfösségeddel téped a testét, vihart viharra zúdítasz, sőt amikor már a kikötőbe menekült, még akkor is azon vagy, hogy szirthoz ütődjék és az igazán súlyosabb hajótörést szenvedjen. Hogyan mondd majd az Istennek: könyörülj rajtam? Bűneid bocsánatát kéred te, aki szívtelenül viselkedel azzal szemben, aki nem bántott meg? Büntetéssel sújtod az éhség és nagy szükség miatt, és kegyetlenségeddel felülmúlod az összes állatokat? Mert azokat a gyomruk kényszeríti, hogy a megszokott eledelükhöz nyúljanak, te pedig senkitől sem biztatva, senkitől sem kényszerítve falod fel testvéredet, harapdálva, szaggatva, nem ugyan fogakkal, hanem szavakkal, amelyek a harapásnál jobban fájnak. Hogyan fogadod a szent áldozatot, mikor a nyelved embervértől piroslik? Hogyan adsz békecsókot, mikor a szád tele van háborúval? Hogyan élvezed a látható eledelt, mikor annyi mérget gyűjtöttél? Nem segítesz a szegényen. De miért teszed egészen tönkre? Nem emeled fel a fekvőt. Miért sújtod még jobban? Nem szünteted meg a szomorúságot. De miért növeled? Nem adsz pénzt. Akkor miért bántod meg szóval? Nem hallottad, hogyan bűnhődnek azok, akik nem gondoskodnak a szegényekről, hogy micsoda ítéletet vonnak magukra? „Távozzatok tőlem – úgymond – az örök tűzre, mely az ördögnek készített és az

ő angyalainak.” (Mt 25,41). Ha tehát így ítéltetnek meg azok, akik nem gondoskodnak a szegényről, micsoda ítéletet várhatnak azok, akik ezenkívül még bántják is őket? Micsoda büntetés vár rájuk, micsoda gyehenna? Hogy tehát ne zúdítsunk fejünkre ennyi bajt, amíg hatalmunkban áll, irtsuk ki magunkból ezt a fekélyt és fékezzük meg nyelvünket. És ne csak ne sértegessünk, hanem még vigasztaljunk is szóval és tettel, hogy így előre biztosítva magunknak sok irgalmasságot, elnyerjük a megígért jókat. Amikben legyen részünk mindnyájunknak a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.

8. Az irgalmus lelkületű mindig ad rászorulónak⁸

„Vegyétek tehát magatokra mint az Istennek szent és kedves választottjai az irgalom indulatát, a jóságot, az alázatosságot.” (Kol 3,12) Felfogod ennek a mondásnak velejét, és hogy mennyire kívánja, hogy állandóan irgalmasak legyünk? Nem mondta ugyanis egyszerűen, hogy legyetek irgalmasok, hanem: vegyétek magatokra, hogy miként a ruhánk mindig velünk van, úgy az irgalmasság is mindig kéznél legyen. És nem mondta egyszerűen: az irgalmat, hanem az irgalom indulatát, hogy a természetes szeretet utánozzuk. De mi éppen az ellenkezőjét csináljuk. Ha valaki hozzánk jön és egy obulust kér, megkeményedünk, szidjuk, csalónak nevezzük. Nem borzadsz, ó ember, nem pirulsz, valakit egy falat kenyérért csalónak nevezni? Még ha csal is az ilyen, akkor is megérdemli a könyöradományt, mivel az éhség hajtja rá, hogy ilyen szerepet vállaljon. Különbözik ezért is csak a mi részvétlenségünket érheti vád. Mivel ugyanis szíves adakozásra nem tudjuk magunkat rászánni, ezer fortélyt kénytelenek kigondolni, hogy a mi embertelenségünkön kifogjanak és keménységünket meglágyítsák. Egyébként, ha ezüstöt vagy aranyat kérne, még helye volna a gyanakvásodnak, de ha a szükséges kenyérért fordul hozzád, mit bölcselkedel feleslegesen és kérdezed ki, miközben lomhasággal, renyheséggel vádolod meg? Ha kell ilyeneket mondani, magunkra mondjuk és ne másokra! Amikor tehát Isten elé járulsz és bűneid bocsánatát kéred, jussanak eszedbe e szavak és rá fogsz jönni, hogy te nagyobb igazsággal hallod ezeket az Isten részéről, mint a szegény a te részéről. És mégis az Isten sohasem mondott neked ilyeneket: „Távozzál, mert csaló vagy, hiszen gyakran jársz templomba és hallod az én törvényeimet, de künn az aranyat is, a kívánságot is, az ember barátságát is, mindent előbbre helyezel az én parancsaimnál. Most ugyan alázatos vagy, de az imádság után kíméletlen, kegyetlen és embertelen léssz. Távozzál tehát innen, soha ne is kerülj a szemem elé.” Mert mi méltók vagyunk rá, hogy ezeket, sőt ezeknél még különbeket is halljunk. És mégis soha sem tett ilyen szemrehányást, hanem tűr, és a maga részéről mindent teljesít, sőt többet is ad, mint amennyit kérünk. Meggondolva ezeket, segítsünk a szűkölködők nyomorán és még ha csalók volnának is, ne firtassuk szigorúan életüket: Mert nekünk is szükségünk lesz olyan kegyességre, amelyben elnézés, szeretet és sok irgalom van. Ha túlságosan firtatják a mi dolgainkat, teljesen lehetetlenség, hogy valamikor üdvözljünk, hanem kell, hogy bűnhődjünk és elveszünk valamennyien. Ne legyünk tehát másoknak szigorú bírái, nehogy minket is alaposan felelősségre vonjanak; mert hibáink vannak, nagyobbak, mint hogy kíméletet érdemelnének. Így tehát annál inkább könyörüljünk azokon, akiknek megbocsáthatatlan bűneik vannak, hogy magunknak is ilyenféle könyörületet érdemljünk ki. Ámbár akármennyire is törekszünk, sohasem fogunk tudni kimutatni olyan szeretetet, mint amilyenre nekünk lesz szükségünk a jóságos Isten részéről. Ha tehát ilyen nehéz helyzetben vagyunk, hogyne volna ostobaság szolgatársainkat szigorúan bírálgatni és így magunk ellen dolgozni. Mert ő róla nem fogod kimutatni, hogy annyira méltatlan a te jótéteményeidre, mint te az Isten szeretetére. És aki ennyire szigorú szolgatársával szemben, azt fogja elérni, hogy az Isten még nagyobb mértékben lesz ilyen ő vele szemben. Ne hallassuk tehát szavunkat saját magunk ellen, hanem akár könnyelműségből, akár restségből jönnek hozzánk, mi adakozzunk. Hiszen mi is sokat vétkezünk könnyelműségből, minden bűnünknek leginkább ez az oka. És az Isten mégsem büntet azonnal, hanem időt ad a bűnbánatra, mindennap táplál, nevel, tanít, és minden segítséget megad, hogy buzgalmunkkal mi is elnyerhessük ezt az ő irgalmát. Nyomjuk el tehát ezt a kegyetlenséget, vessük ki magunkból ezt az állati vonást. Így sokkal többet használunk magunknak, mint másoknak. Mert azoknak csak pénzt, kenyeret,

⁸ Hom. 14. P.G. 60,635–537

ruhát adunk, magunknak ellenben nagy dicsőséget biztosítunk, amelyet szóval kimondani nem lehet. Miután ugyanis felvettük romlatlan testünket, Krisztussal együtt fogunk megdicsőülni és uralkodni. Hogy ez milyen magasztos valami, azt már itt is érezhetjük, bár világosan látni ebben az életben nem fogjuk soha. Hogy pedig a mostani javainkból kiindulva csak némi fogalmat is alkothassunk róla, amennyire tehetségem engedi, megkísérlem megmagyarázni szavaimat. Mondd csak, ha valaki neked, aki már öreg vagy és nyomorban élsz, megígérné, hogy azonnal ifjúvá tesz és a legszebb korba helyez vissza, nagyon erőssé és mindenkinél szebbé alakít, és hogy az egész világ felett uralmat biztosít ezer évre, olyan uralmat, amely a legteljesebb békét élvezi, ugyan mit nem tennél meg vagy szenvednél el ezen ígéret teljesüléséért? Nézd, Krisztus nem is ezeket, hanem ezeknél sokkal nagyobbakat ígér. Mert nincsen akkora különbség az öregség és fiatalság között, mint az enyészet és halhatatlanság közt, sem akkora a királyság és szegénység közt, mint a jövőd dicsőség és a mostani élet közt. A kettő közt akkora a különbség, mint az álom és a valóság közt.

De ezzel jóformán semmit nem mondtam, mert nincs szó, amely elénk tudná állítani azt a nagy különbséget, amely az eljövendők és a jelen között van. Ami pedig az időt illeti, egyáltalán lehetetlenség felfogni a különbséget. Mert ki tudná a jelenvalókkal összevetni az örök életet? Az örök béke és jelenvaló közt akkora a különbség, mint a béke és a háború között. A halhatatlanság pedig jobban különbözik az enyészettől, mint a tiszta gyöngyszem a sárgöröngytől. De akármit is mond valaki, nem fog tudni összehasonlítást tenni. Még ha a napsugár ragyogásával hasonlítom is össze az akkori testek szépségét, vagy a legfényesebb villámmal, semmit sem fogok tudni mondani soha olyant, ami felérne azzal a fényességgel. Ugyan mennyit nem érdemes ezért áldozni, pénzt és vagyont, sőt életet is? Most ugyan, ha valaki téged királyi palotába vinne és kieszközölné, hogy mindenki jelenlétében a királlyal beszélgethetnél és asztalához ülhetnél és mindig vele együtt lehetnél, azt mondanád, hogy te mindenkinél boldogabb vagy. De amikor arról van szó, hogy a mennyországba készülsz menni, és ott állani a királyok királya előtt, és ragyogni, mint az angyalok, és élvezni azt a kimondhatatlan dicsőséget, akkor nem akarsz pénzt áldozni, pedig ugrándoznál, örvendezned, szinte repülnöd kellene a gyönyörűségtől, még életed árán is. Hogy pedig valami hivatalt szerezhess meg, amely neked alkalmat nyújt a tolvajlásra, (egyáltalán nem mondanám az ilyesmit haszonnak), elköltöd mindenedet és ha szükséges, kölcsönt is veszel fel, sőt nem habozol feleségedet és gyermekeidet zálogba tenni. De amikor előtted van a mennyország, az az uralom, amely után már más nem következhetik, amikor az Isten hív, hogy foglald el nem a föld valamely zugát hanem a teljes és osztatlan mennyországot, akkor habozol és húzódozol? A szemed a pénzre tapad és nem fogod fel, hogyha ilyen szép és gyönyörűséges az, amit már eddig tudsz a mennyországról, milyen lesz az, ami ott fenn vár ránk, milyen lesz az egek ege?

De mivel ezeket testi szemünkkel nem láthatjuk, emelkedjél fel gondolatban eme látható ég fölé és tekints bele a fölötté lévő egekbe, a végtelen magasságba, abba a borzadást keltő fényességbe és nézz az angyalok seregére, az arkangyalok végtelen csapatjára és a többi szellemi hatalmasságra. Utána azután szállj le megint a földre és alkoss magadnak képet a földi dolgokról. Írd le magadnak mindazt, amit az itten uralkodó király körül láatsz, nevezetesen: Arany ékszerektől csillogó kíséretet, fehér öszvéreken arannyal díszített lószerszámot, drága kövekkel kirakott kocsikat, hófehér kocsivánkost, aranylemezeket mint kocsi díszet, a takarókon selyemmel kihímezett sárkányokat, arany köldökű pajzsokat, rajtuk a szíjat véges végig drágakövekkel kirakva, aranytól csillogó lovakat és arany zablákat. Amikor pedig megpillantjuk a királyt, az említett dolgokra többé ügyet sem vetünk, ő maga köti le minden figyelmünket, ő és bíbor ruházata, koronája, trónusa, a csat, a cipő és szemének ragyogó pillantása. Ezt a legnagyobb részletességgel állítsd lelki szemeid elé és most gondolatban ezektől elfordulva, irányítsd figyelmedet ismét az égiekre és különösen ama rettenetes napra, amelyen Krisztus eljövendő lesz. Akkor már nem láatsz öszvérfogatokat,

sem aranyos kocsikat, sem sárkányokat és pajzsokat, hanem olyasmit, ami borzalommal tölt el és akkora félelmet kelt, hogy még az égi hatalmasságok is remegni fognak. „Az egek erői megrendülnek.” (Mt 24,29) Akkor ugyanis megnyílik az egész mennyország, az égbolt kapui kitárulnak, és az Isten egyszülött Fia leszáll onnan nem hús, sem száz fegyveres kíséretében, hanem ezer és millió angyaltól, arkangyaltól, keruboktól és szeráfoktól és a többi hatalmasságtól körülvéve. És akkor minden félelemmel és remegéssel telik meg. A föld megnyílik, és ahány ember csak volt Ádámtól ama napig, mind előjő és Krisztus elé áll. Ő maga pedig akkora dicsőséggel jelenik meg, hogy annak fényétől a hold, a nap és minden világító test elhomályosul. Miféle szó tudná leírni azt a boldogságot, azt a fényt, azt a dicsőséget? Jaj, én szegény lelkem! Sírnom kell és keseregnem, ha meggondolom, hogy micsoda javaktól estünk el és micsoda boldogságot veszítünk el. Mert elveszítjük, és itt magamat sem veszem ki, hacsak nem mívelünk valami nagyot és csodást. Ne emlegesse nekem itt senki a poklot, mivel akkora dicsőségtől elesni, rosszabb minden pokolnál, ilyen örökséget elveszíteni fájdalmasabb ezer büntetésnél. És mi mégis a földiekhez ragaszkodunk és nem vesszük észre az ördög ravaszságát, aki csekélyégeket kínál, hogy megfosszon a nagy dolgoktól, rögtöt nyújt, hogy elvegye tőlünk az aranyat, helyesebben a mennyországot, árnyékot csinál, hogy ne láthassuk az igazságot, álmoképeket varázsol elénk, – ilyen a földi gazdagság is –, hogy amikor elkövetkezik a nappal, ráeszméljünk a mi roppant nagy szegénységünkre.

9. Krisztus szeretete a szűkölködő szeretetére ösztönöz⁹

„Biztos vagyok ugyanis abban, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmak, sem jelenvalók, sem jövődők, sem erők, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakíthat minket az Istennek a szeretetétől, amely Jézus Krisztusban a mi Urunkban vagyunk.” (Róm 8,38–39) Ezt pedig nem azért mondta Pál, mintha az angyalok és a többi hatalmak kísérletet tettek volna erre, hanem mivel a legnagyobb túlhajtással akarja kimutatni Krisztus iránt való nagy szeretetét. Mert Krisztust nem az ő tulajdonságai miatt szerette, hanem Krisztus miatt az ő tulajdonságait. Egyedül csak őt nézte, és csak egytől félt, hogy kieshetik az ő szeretetéből. Mert ez az ő számára még a gyehennánál is borzalmasabb lett volna, s viszont abban megmaradni egy királyságnál is becsesebb. Egyébként mit érdemelnénk mi, ha látjuk, hogy ő még az égi dolgokat sem becsülte annyira, mint a Krisztus iránt való szeretet, mi pedig itt a földön az iszapot és sarat eléje tesszük Krisztusnak? Mit értünk mi, akik Krisztusért még erről a földi életről sem tudunk lemondani, amikor pedig ő a krisztusi szeretet miatt kész lett volna lemondani a mennyországról és a pokolba szállni, ha a kettő között kellett volna választania? Hát méltók vagyunk mi az ő saruira, akik annyira távol állunk az ő szellemi nagyságától? Ő ugyanis még a mennyországot is semmibe sem vette Krisztushoz képest, mi pedig Krisztussal nem sokat törődünk és becse csak annak van a mi szemünkben, amit tőle várhatunk. De bárcsak legalább így volna! De még idáig sem jutottunk. Mert ő megnyitotta számunkra a mennyországot, mi pedig rá sem hederítünk, hanem árnyakat és álmokképeket hajszolunk napról-napra. Pedig az Isten jó akarattal és nagy szelídséggel ugyanazt teszi, mint a gyermekét szerető atya. Mikor már a gyermek unja az atyjával való állandó együttlétet, az atya mindig talál ki valami újat, hogy azzal őt magához láncolja. Az Isten is, mivel nincs kellő vágyunk utána, sok mindennel kísérletezik, hogy magánál tartson bennünket. De mi még így sem tartunk ki, el-el ugrunk gyerekes játékokra. Nem úgy Pál, hanem mint jó nevelésű, előkelő, atyját szerető gyermek, csak a vele való együttlétet keresi, a többi dologgal nem igen törődik. Sőt meg ilyen gyermeknél is különb. Mert nem egyformán szereti atyját és az ő adományait, hanem amikor atyjáról van szó, akkor a tőle kapott javakat semmibe sem veszi és inkább választaná azt, hogy állandó büntetések és verések közt együtt lehessen vele, mint, hogy tőle elkülönítve uraskodjék.

Borzadjunk tehát mindnyájan, akik Istenért, helyesebben saját érdekünkben még a pénzt sem tudjuk megvetni. Pál volt az egyedüli, aki Krisztusért, ahogy kell is, mindent elszenvedett, nem a mennyországot, sem a tiszteletért, hanem iránta való szeretetből. Minket pedig sem Krisztus, sem azok, akik Krisztusé, nem vonnak el a földi dolgoktól, hanem miként a kígyók, vagy miként a viperák, vagy malacok, vagy ezek együtt véve fetrengünk a mocsárban. Mennyivel vagyunk mi azoknál az állatoknál jobbak, akik annyi jó példával bírunk és mégis lefelé nézünk és még egy kicsit sem tudunk feltekinteni az égre? Az Isten a fiát is átadta, te még kenyeret sem adsz annak, aki te miattad átadatott, annak, akit te miattad megölték. Az atya te miattad nem kegyelmezett neki, pedig igazi fia volt, te pedig, mikor ő az éhségtől sápadozik, elnézel felette, pedig amit adnál, azt az övéből adnád és a magad érdekében. Van ennél az igazságtalanságnál gonoszabb valami? Átadatott te miattad, megöletett te miattad, körüljár éhezve te miattad, te az övéből adsz, hogy magadnak legyen hasznod belőle és még így sem adsz. Nem érzéketlenebbek az ilyen emberek a legkeményebb

⁹ Hom. 15. P.G. 60,546–548

kőnél is, akik még akkor is, amikor annyi példa lebeg előttünk, megátalkodnak ebben az ördögi keményszívűségben? Az úr nem elégedett meg a kereszthalállal, hanem szegény akart lenni, idegen, koldus és mezítelen, magára vállalta még a börtönbüntetést és megaláztatást, hogy még így is magához hívjon téged. Ha nem vagy hálás – úgymond –, hogy szenvedtem érted, legalább a szegénységem miatt könyörülj rajtam. Ha nem akarsz a szegénységemen könyörülni, betegségem előtt hajolj meg, bilincseim miatt lágyulj meg; ha pedig még ezek sem indítanak felebaráti szeretetre, akkor kérésem csekélysége miatt légy jóakarátú. Mert nem kérek drága dolgot, csak kenyeret és födelet és szóbeli vigasztalást. Ha pedig még ezek után is kegyetlen maradsz, legalább a mennyországért légy jobb és a jutalomért amelyet ígértem. Erre sincs semmi szavad? Hát törjön meg legalább a természettől beléd ojtott ösztön, midőn látsz engem mezítelenül és gondoldj vissza arra a mezítelenségre, amelyet a kereszten te érted tűrted. És ha erre sem akarsz emlékezni, gondoldj arra a mezítelenségre, amelyben állandóan vagyok a szegények által. Megkötöztek akkor te miattad, de most is csak miattad, hogy akár a mostani, akár az akkori bilincseimtől meghatódva akarj már valami irgalmasságot gyakorolni. Böjtöltem akkor te miattad, ismét éhezem te miattad, megszomjaztam függve a kereszten és szomjazom ma is a szegények miatt, hogy mind az akkori, mind a mostani éhségem és szomjúságom révén magamhoz vonjalak és emberbaráttá tegyelek a magad üdvére. Igen sokkal tartozol nekem jótéteményeimért, de ezt nem mint adósomtól követelem tőled, hanem ha szívesen megteszed, megkoronázlak és a mennyországgal ajándékozlak meg ezekért a csekélységekért. Mert nem azt mondom: szüntesd meg a szegénységemet, sem azt: juttass nekem vagyont, ámbár koldultam miattad, hanem csak kenyeret kérek, valami ruhát, és hogy enyhítsd így kissé a szegénységemet. És ha börtönbe jutok, nem kényszerítlek, hogy vedd le rólam bilincseimet és vezess ki, hanem csak egyet kérek, hogy lásd be, hogy miattad vagyok megkötözve. Ez nekem elég kegy, ezért magáért az eget juttatom neked. Bár én súlyosabb bilincsektől szabadítottalak meg, mégis megelégszem azzal, hogy meg akarsz nézni a börtönben. Megkoszorúzhatnálak ugyan ezek nélkül is, de adósod akarok lenni, hogy az a koszorú bizonyos önérzetet nyújtson neked. Éppen így én is táplálhatnám magamat, mégis körüljárok könyörögve és a te ajtód elé állok, és kinyújtom a kezemet, mert tőled akarom kenyeremet, hiszen nagyon szeretlek. Ezért kíváncszom az asztalodhoz is, miként ez jóbarátok közt szokás, és erre büszke leszek. Sőt az általános ítélet napján ezt ki is fogom hirdetni, úgyszólván mindenki meghallja és be fogom mutatni az én jótevőmet. Ha mi szégyelljük is magunkat azért, ha valaki más lát el étellel, és félre is vonulunk, ő, mivel nagyon szeret minket, ha még úgy hallgatunk is, hangosan dicsérő szavakkal hirdeti ki a történeteket, és nem szégyenli elmondani, hogy mint mezítelent ruháztuk, mint éhezőt tápláltuk. Mindezeket meggondolva, ne maradjunk csak a helyeslésnél, hanem, tegyük is meg, amit mondtam. Mert mi szükség van tapsokra és hangos szavakra? Csak egyet kérek tőletek: Tettek által való bizonyítékot és cselekedetekben nyilvánuló engedelmisséget. Ez lesz dicséret számomra, nyereség nektek, és arany koronánál fényesebb jutalmam. Ha tehát innen eltávoztok, fonjátok meg magatoknak és nekem is a szegények keze által ezt a koszorút, hogy ebben az életben is együtt éltesse bennünket a jó remény és a más világon igen sok jóra találjunk. Ebben részesüljünk mindnyájan a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és szeretete által, akivel együtt az Atyának és a Szentléleknek dicsőség, hatalom, tisztelet, most és mindenkor és mindörökre örökké. Amen.

10. Milyen örökséget hagyjanak a szülők gyermekeikre¹⁰

Ha tehát nagy vagyont akarsz hátrahagyni gyermekeidnek, hagyd nekik örökbe az isteni gondviselést. Mert ő minden közreműködésed nélkül lelket adott, testet alakított ki és életet adományozott. Ha pedig látja a te nagylelkűségedet, hogy fiaidnak hozományát ő vele megosztod, hogyne tárná eléjük összes gazdagságát. Illés csak kis lisztet kapott táplálékul és mégis midőn látta, hogy az az asszony még a gyermekeinél is előbbre helyezte, valóságos szérút és olajprést létesített az özvegy lakásában. Gondold csak meg, hogy Illésnek az ura mekkora jóindulatot fog tanúsítani. Ne azt nézzük tehát, hogy milyen gazdagon hagyjuk hátra gyermekeinket, hanem milyen erényesen. Mert ha a gazdagságban bizakodnak, semmi egyébbel nem fognak törődni abban a hitben, hogy rossz szokásaikat a feleslegesen nagy vagyon takarni fogja; ha pedig azt látják, hogy a vagyonból eredő vigasztól meg vannak fosztva, mindent el fognak követni, hogy a szegénységükben erényességük által találjanak nagy vigasztalást. Ne hagyj tehát örökségként vagyont, hogy erényességet hagyhass hátra. Mert a legnagyobb ostobaság, hogy amíg élünk, nem tesszük őket összes vagyonunk birtokosaivá, halálunk után pedig az ifjúsággal együtt járó könnyelműségnek szabad teret biztosítunk. Hiszen amíg élünk, számadásra is vonhatjuk őket, és ha rosszul használnák fel a vagyont, jobb belátásra bírhatjuk őket, megfélemezhetjük őket. De halálunk után azzal, hogy mi már nem vagyunk, ők pedig még ifjak, szabad kezet adunk nekik a vagyont illetőleg, és ezzel mérhetetlen örvénybe taszítjuk a szerencsétleneket és nyomorultakat, mert a tüzet csak élesztjük, olajat csöpögtetve az amúgy is veszedelmes kemencébe. Ha tehát nagy örökséget szánsz nekik, az Istent tedd adósunkká, neki nyújtsd át az ő adóslevelüket. Mert ha ők megkapják a vagyont, nem fogják tudni, hogy kinek adakozzanak, hanem csalókkal, fosztogatókkal lesznek körülvéve. De ha te ennek elébe vágva az Istennek adományozod a vagyont, sértetlenül marad meg és a visszafizetés nagy előzékenységgel fog bekövetkezni. Mert az Isten hálásan fizeti vissza, amivel tartozik, és a hitelezőket szívesebben látja, mint azokat, akik nem hiteleztek neki, sőt akinek legtöbbel tartozik, azt szereti legjobban. Ha tehát azt akarod, hogy állandó barátod legyen, úgy csináld, hogy sokkal tartozzék. Mert a hitelező nem örül úgy adósainak, mint ahogyan Krisztus örül hitelezőinek. Akinek semmivel sem tartozik, azokat elkerüli, akiknek pedig tartozik, azokhoz siet. Kövessünk el tehát mindent, hogy adósunkká tegyük. Mert most van a kikölcsönzésnek az ideje, most van olyan helyzetben, hogy ránk szorul. Ha tehát nem adsz most, halálod után már nem szorul rád. Mert itt szomjazik, itt éheznek. Szomjazik pedig azért, mivel szomjúhozza a te üdvösségedet. Azért könyörög neked, azért jár körül mezítelenül hogy neked örök életet szerezzen. Ne vesd meg tehát őt, mert nem táplálkozni akar, hanem táplálni, nem öltözködni, hanem öltöztetni. És az aranypalástot is, azt a királyi öltözetet neked akarja elkészíteni. Nem látod, hogy az orvosok közül is a gondosabbak, mikor betegeiket fürösztik, maguk is megfürödnek, bár szükségük nincs rá? Így ő is mindent megtesz érted, aki szintén beteg vagy. Ezért nem kér erőszakosan, hogy sokat adhasson vissza, hogy belássad, hogy nem szükségből kér, hanem hogy szorultságodban rajtad segítsen. Ezért közeledik hozzád egy szegénynek képében, adományért nyújtja ki kezét. És ha csak kis pénzdarabot adsz neki, nem fordul el, sőt ha gyalázó szavakkal illeted, akkor sem hagy el, hanem visszajön, mert nagyon szeret, szereti a mi üdvösségünket. Vessük meg tehát a kincset, hogy ne vessen meg bennünket Krisztus, vessük meg a kincset, hogy éppen a kincset találjuk meg. Ha ugyanis itt őrizzük, teljesen el

¹⁰ Hom. 7. P.G. 60,453–454

fogjuk veszíteni úgy itt, mint a másvilágon, ha pedig bőkezűen elosztogatjuk, mind a két életben nagy gazdagságot fogunk élvezni. Aki tehát gazdag akar lenni, az legyen szegény, hogy bővelkedjék; költse el, hogy beszédje, szórja szét, hogy gyűjtsön. Ha ez valakinek újdonság és érthetetlen, nézze meg a magvetőt és gondolja meg, hogy az sem fog tudni betakarítani többet, csak úgy, ha a készletet elszórja és elveti. Szórjunk mi is és műveljük meg magunknak az eget, hogy nagy bőséggel arassunk és elnyerjük az örök javakat a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és szeretete által, akivel együtt az Atyának és a Szentléleknek dicsőség, hatalom, tisztelet, most és mindenkor, és örökön örökké. Amen.

11. Végrendeletünkben hagyjunk egy részt Krisztusnak¹¹

Még nincs itt a számadásnak a napja. Használd ki az időt a szükséghez képest, és engedj el valamit az adósságból, és mondd annak, aki száz csöbör olajjal tartozik: „Vedd elő adósleveledet és írd ötvenet”. (Lk 16,6) Vagyonoddal, szavaiddal és minden egyébvel ugyanígy cselekedjél, utánozd azt a sáfárt. Erre magad is légy készséges, rokonaidat is buzdítsd. Mert amíg módod van ezeket mondani, még nem kerültél abba a kényszerhelyzetbe, hogy mást kérj fel erre, hanem teljes szabadsággal adhatsz tanácsokat magadnak is, másoknak is. De amint eljutottál oda, semmi ilyet nem fogsz tudni tenni, bármennyire is szükséged volna rá. S ez természetes. Mert akinek ilyen hosszú idő állott rendelkezésére, és azalatt sem magának, sem másnak nem használt, hogyan fog az kegyelemre találni, ha majd a bíró kezébe kerül? Mindezt meggondolva munkálkodjunk a mi üdvösségünkön és ne szalasszuk el azt a sok alkalmat, amelyet a mi életünk nyújt. Mert lehetséges ugyan, és van rá mód utolsó lehelletünkig, hogy megnyerjük Isten tetszését, lehetséges még, hogy végrendeletünk által is kedvesek leszünk előtte, ha nem is olyan könnyen, mint életünkben, de mégis lehetséges. De hogyan? Mi módon? Ha beveszed őt örökösöd közé és az egész hagyatékából neki is juttatsz egy részt. Nem tápláltad őt életedben? Legalább halálod után, mikor már nincs rendelkezési jogod, juttass neki a tiedből. Jóindulatú ő, nem lesz kicsinyes veled szemben. Igaz ugyan, hogy nagyobb szeretetet mutattál volna ki, és nagyobb jutalmat is érdemelnél, ha még életedben táplálod őt. De ha már ezt elmulasztottad, legalább teljesítsd a másikat és tedd meg őt fiaid társörökösévé. Ha pedig ezt sem teszed szívesen, gondold meg, hogy az ő atyja téged társörökössé tett, és vedd ki magadból ezt az embertelen érzületet. Micsoda mentséget fogsz találni, hogy még gyermekeiddel együtt sem részesítet őt az örökségben, aki a mennyország részesévé tett téged és meghalt miattad? Pedig hát amit ő tett, nem azért tette, hogy adósságot törlesszen, hanem hogy a kegyelmét mutassa ki irántad, te ellenben ennyi jótétemény után adósává is lettél. És mégis, amit tőled kap, nem tekinti adósságtörlesztésnek, hanem kegyes adománynak és megkoronáz érte, pedig csak a magáét kapja vissza.

Add át tehát neki a vagyonodat, amelyből halálod után úgy sincs semmi hasznod, nem is rendelkezél vele és ő a mennyországot fogja neked adni örök üdvösségül. Sőt itt a földön is kedvedre cselekszik. Mert ha fiaidnak társörökösévé lesz, megkönnyíti számukra árvaságukat, elhárítja róluk a bántalmakat, megvédi őket a cselszövényektől, betömi a zsarolók száját. És ha nem tudnák a végrendelet védelmét vállalni, ő majd vállalja, és nem engedi azt megsemmisíteni. Ha pedig ezt vállalja a maga részéről, annál nagyobb előzőkenységgel fogja végrehajtani a végrendelet minden betűjét, minél inkább megtisztelve érzi magát azzal, hogy ő is belekerül a végrendeletbe. Tedd meg tehát őt örökösnek, hiszen ő hozzá akarsz menni, ő fog rólad ítéletet mondani összes itteni cselekedeteidért. De hát vannak olyan szerencsétlenek és nyomorultak, akik bár gyermekeik sincsenek, még sem tudják ezt megtenni. Inkább tányérnyalóknak és hízelgőknek és ennek, vagy annak osztogatják el vagyonukat, mint Krisztusnak, aki annyi jót tett velük. Lehetséges ennél esztelenebb dolog? Mert ha az ilyeneket valaki szamarakhoz vagy kövekhez hasonlítja, nem méltatja eléggé ostobaságukat és érzéketlenségüket, nem is talál sz hasonlatot az ő örültségükre és esztelenségükre. Miféle bocsánatot fognak ezek kapni azért, hogy életükben Krisztust nem táplálták? Hátha még tekintetbe vesszük azt, hogy mikor már elbúcsúztak ettől a földi élettől,

¹¹ Hom. 18. P.G. 60,581–584

még akkor sem akartak adni egy keveset sem abból a vagyonból, amelynek már többé nem is urai, hanem annyira barátságtalanul, sőt ellenségesen viselkedtek vele szemben, hogy még abból sem adtak, aminek semmi hasznát többé nem veszik. Nem látod, hogy hány embert még ilyen halálra sem méltatott, hanem hirtelen távoztak? Neked pedig megadta az Isten, hogy gondoskodhassál a hozzátartozókról, rendelkezessél a vagyonoddal, és mindent elrendezhess. Mivel védekezel majd, ha ekkora kegyelem ellenére is csúffá tette a jótéteményt és teljesen ellenkezőleg cselekszel, mint az őskeresztények? Azok ugyanis még életükben eladtak mindent, és az árát az apostolok lábaihoz tették. Te pedig még haldokolva sem juttatsz részt a szűkölködőknek. Igaz, hogy sokkal jobb és előnyösebb, ha még életünkben gondoskodunk a szegényekről, de ha ezt nem akarod tenni, legalább életed végén cselekedjél valami nemeset. Ez persze nem valami nagy krisztusi szeretet, szeretet azonban mindenesetre. És ha nem is ülsz akkor az első helyen a bárányok közt, nem megvetendő dolog mindjárt utánuk következni és nem a bakok közt állani a baloldalon. Ha pedig még ezt sem teszed meg, ugyan mi menthet meg téged, ha sem a halálfélelem nem tesz adakozóvá, sem annak a meggondolása, hogy a vagyonod ezentúl már úgy sem használ neked, viszont gyermekeidnek biztonságot hagysz hátra, magadnak meg sok megbocsátást biztosítasz a másvilágon? Azért arra kérlek benneteket, hogy a nagyobb részt már életetekben osszátok ki a szűkölködők közt. Ha pedig akadnának olyan szűkkeblűek, hogy erre nem tudják rászánni magukat, legalább a kényszerűségtől hajtva legyenek adakozók. Mert amíg élteél, úgy ragaszkodtál a vagyonodhoz, mintha sohasem kellene meghalni, de most, miután rájöttél, hogy halandó vagy, változtasd meg nézetedet és mint halandó rendelkezéssel, helyesebben mint olyan, akinek örökké halhatatlanságot kell élveznie. Ha kellemetlen is és borzalmat keltő, amit mondani fogok, mégis meg kell mondanom: Számítsd Uradat a te rabszolgáid közé. Akarod felszabadítani rabszolgáidat? Szabadítsd meg Krisztust az éhségtől, nyomortól, a bilincsektől és a mezítelenségtől. Megborzadtál ennek hallatára? Nemde borzasztóbb lesz, ha még ezt sem teszed meg? Itt ez a szó megdermesztett, de majd ha elmentél oda, és ennél sokkal kellemetlenebbeket fogsz hallani, és megpillantod az el nem kerülhető kínpadot, mit fogsz szólni, kihez menekülsz, kit hívsz segítségül, oltalmazóul? Ábrahámot? De hát nem fog meghallgatni. Talán azokat a szüzeket? De ezek sem fognak adni az olajukból. De talán atyádat, öregatyádat? De ezek közül egyiknek sem lesz hatalma ahhoz, hogy megváltoztassa az ítéletet, bármily nagy szent is. Mindezt tehát meggondolva, azt, aki egyedül tudja keresztülhúzni az adósleveleket és azt a lángot eloltani, azt kérd, azt hívd segítségül, annak nyerd meg a jóindulatát azzal, hogy már most szakadatlanul tápláld, öltöztetted. Így jó reménységgel fogsz távozni innen, és odaérve az örök javakat fogod élvezni. Ebben legyen részünk mindnyájunknak, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és szeretete által, stb.

12. A nagy lélekre vall, ha hisz¹²

Láttad, miképpen bizonyította be az apostol, hogy ami a cselekedetekkel együtt jár, sokkal nagyobb mértékben a hitnek velejárója. Így nagyobb mértékben kell kedveseknek lennünk Isten előtt, nagyobb erőre és több munkára van szükségünk, az Istent is jobban kell magasztalni. Mikor pedig azt mondta: hogy az Isten teljesíteni is tudja, amit ígért, ez nézetem szerint a másvilágiakra is vonatkozik, mert nemcsak a jelen dolgokat ígérte meg, hanem a jövőndöket is. Mert a földi dolgok csak előképei a jövőndöknek. Következésképpen nem hinni gyengeelméjűsége vall, kicsinyes és szegényes gondolkozásra. Így tehát, ha egyesek szemünkre vetik, hogy hiszünk, tegyünk nekik szemrehányást hitetlenségük miatt, mint akik szerencsétlenek, kislelkűek, esztelenek, erőtlének, és nem jobbak a szamaraknál. Mert miként a hit fennkölt és nemes léleknek tulajdonsága, úgy a hitetlenség a legostobább, szegény, és barmok szintjére süllyedt léleknek sajátossága. Éppen ezért ezekkel nem törődve kövessük a patriárkát és dicsőítsük az Istent, ahogyan ő adott neki dicsőséget. Mit jelent ez: Adott neki dicsőséget? Felismerte az ő igazságosságát, mérhetetlen hatalmát, és róla a megfelelő ismeretet megalkotva, teljes meggyőződéssel bízott az ígéletben. Dicsőítsük tehát mi is mind hittal, mind cselekedetekkel, hogy jutalmul kapjuk a megdicsőülést. Az engem dicsőítőket dicsőíteni fogom, úgymond. De ha semmi jutalom sem járna érte, akkor is nagy dicsőség méltónak lenni arra, hogy az Istent dicsőítsük, mert ha az embereknek már az is elég ok a büszkeségre, hogy a királyokra dicsőítő szavakat mondhatnak, bár egyéb előnyük nincs belőle, gondold meg, micsoda dicsőség, hogy a mi Urunk tőlünk kapja a magasztalást, amiként viszont nagy büntetést érdemlünk, ha káromoljuk. Pedig azt, hogy mi dicsőítsük, a mi üdvünkért akarja, mert ő ilyesmire nem szorul. Mert mit gondolsz, mekkora a különbség az Isten és az ember közt? Talán akkora, mint az emberek és a férgek közt? Ha csak akkorát tételezek fel, semmit sem mondtam, hiszen lehetetlen ezt szóval kifejezni. És pályázol arra, hogy férgek részéről nagy és fényes dicsőítésben legyen részed? Egyáltalán nem. Ha tehát nem pályázol erre te, aki pedig óhajtod a dicsőséget, hogyan szorulna a te dicsőítésedre az, aki minden szenvedélytől ment és annyira feletted áll? Mégis, bár nem szorul rá, azt mondja, hogy vágyódik utána, de te miattad. Mert ha te miattad annyira leereszkedett, hogy szolgává lett, mit csodálkozol azon, ha ugyanazon okból más dolgokat is magára vesz? Mert semmit sem tart magához méltatlannak, ami az üdvösségünkre vezet. Mindezt tudva kerüljünk minden bűnt, amivel őt káromolhatjuk. „Fuss a bűntől – mondja –, mint a kígyó színétől.” (Sir 21,2) Ha hozzá mégy, megharap; mert nem a kígyó maga jön hozzánk, hanem mi közeledünk ő hozzá. Az Isten ugyanis úgy rendelkezett, hogy az ördög az ő zsarnokságával ne kerekedhessék fölének, mert különben senki sem tudna az ő erejének ellenállni. Épp azért messze tőlünk telepítette le, mint valami rablót vagy zsarnokot. És ha nem talál valakit meztelenül és elhagyottan az ő odújában, nem meri megtámadni; ha nem lát valakit pusztába vándorolni, nem mer hozzá közeledni. A pusztaság és az ördög helye semmi más, mint a bűn. Szükségünk van tehát a hit pajzsára, az üdvösség sisakjára, a lélek pallosára nemcsak azért, hogy ne jussunk bajba, hanem hogyha meg akarna támadni, leüthessük a fejét. Szüntelen imádságra van szükségünk, hogy eltaposhassuk lábunk alatt. Mert szemtelen és elvetemült és hozzá még alulról küzd, de azért mégis győz. Ennek oka pedig az, hogy nem törekszünk az ő csapásainál magasabbra emelkedni, mert ő nem igen tud felemelkedni, csak lent csúszkál. Olyan, mint a kígyó, és ha már kezdetben ilyennek teremtette az Isten, ma sokkal inkább az. Ha pedig nem tudod, mi az alulról harcolni, én megkísérlem megmagyarázni neked ezt a harcmodort. Mit jelent az, hogy alulról harcolni? Alsórendű

¹² Hom. 8. P.G. 60,462–463

dolgokkal indítani meg a harcot, élvezetvágygal, gazdagsággal, minden világias dologgal. Éppen azért, ha lát valakit az ég felé repülni, először is nem tudja megközelíteni, másodszor pedig, ha meg is próbálná, hamarosan visszaesik. Hiszen nincsenek lábai, tehát ne ijedj meg, nincsenek szárnyai, ne félj tőle. Csak a földön mászik és földi dolgokban. Ne legyen tehát a földiekkel közösséged, akkor fáradozásra sincsen szükséged. Mert nem tud szemtől-szembe harcolni, hanem miképp a kígyó a bogáncs közé rejtőzik, úgy ő folyton a gazdagság csalfa fényében lappang. És ha kivágod a bogáncsot, gyáván el fog menekülni, ha el tudod mondani a szent varázsigét, azonnal megsebesül. Mert vannak nekünk ilyen lelki varázsigéink, ilyen a mi Urunk Jézus Krisztus neve és a kereszt hatalma. Ez a varázsige nemcsak az odújából hajtja ki a kígyót, és a tűzbe veti, hanem még a sebeket is gyógyítja.

13. Nem kutatás, hanem engedelmesség a dolgunk a hit titkaival szemben¹³

Ha pedig azt kutatod, hogy miért csak most nyilatkoztatta ki magát az Isten, veszedelmes munkába fogsz, mivel az Isten titkait feleslegesen feszegeted, és mintegy magyarázatot kérsz. Mert az ilyeneket nem feleslegesen kutatni, hanem szeretni és felkarolni kell. Éppen azért maga Pál is elfojt minden ilyen törekvést, midőn hozzáteszi: „Az örök Isten parancsolatjára... a hitnek való engedelmesség végett”. (Róm 16,26) A hithez ugyanis engedelmesség kell, nem pedig illetéktelen beavatkozás. És ha Isten parancsol, engedelmeskedni kell, nem pedig feleslegesen kutatni. De más oldalról meg is nyugtatja őket e szavakkal: „Minden nemzet előtt ismeretes” (uo.), mert nemcsak te magad, hanem az egész világ azért hisz, mivel nem ember, hanem Isten a tanítója. Ezért tette hozzá: „Jézus Krisztus által”. És ez a tanítás nemcsak ismeretessé, hanem bizonyossá is vált, s mind a kettő az ő műve. Éppen azért így olvassuk: „Annak pedig, akinek van hatalma arra, hogy megerősítsen titeket Jézus Krisztus által”. (Uo. 25.) Mert, mint mondtam, mind a kettőt neki tulajdonítja, jobban mondván nemcsak mind a kettőt, hanem az Atyának szóló dicsőséget is. Ezért mondja: Akinek dicsőség örökön örökké. Amen. Dicsőíti pedig az Istent a hittitkok felfoghatatlanságát csodálva. Mert még most sem foghatjuk fel azokat eszünkkel, miután a kinyilatkoztatás már megtörtént. Hanem a hit által kell azokat megismernünk, más mód nincs rá. Nagyon helyesen mondta: „Az egyedül bölcs Istennek”. (Uo.) Mert ha meggondolod, hogy miképp vezette be a pogányokat és egyesítette őket a régebben megtértekkel, miként mentette meg őket, akik minden remény nélkül voltak, miként vezette az égbe azokat, akik még a földet sem érdemelték meg, és a földi életben elesetteket abba az örökkévaló és szóval le nem írható életbe, ha ráeszmélsz arra, hogy a gonosz szellemektől eltiportakat az angyalok közé emelte és kinyitotta számukra a paradicsomot, hogy az összes régi bűnöket eltörölte, mégpedig rövid idő alatt és könnyű rövid úton, akkor fogod felismerni a bölcsességét, különösen ha figyelembe veszed azt is, hogy amit még az angyalok és arkangyalok sem tudtak, azzal a pogányságból megtértek Jézus által tisztában voltak. Amikor tehát csodálni kell az ő bölcsességét és magasztalni őt, te kicsinyes dolgokkal vesződöl és nem akarsz kimozdulni az árnyékból. Ez pedig mindennek nevezhető, csak dicsőítésnek nem. Mert akinek nincs bizodalma ő benne, és akit a hit ereje nem hatott át, az nem fog tanúbizonyságot tenni az ő nagy művéről. Pál azonban megadta neki az érte kijáró dicsőítést és követőit is lelkesítette, hogy nagy buzgón ugyanígy cselekedjenek. Amikor tehát ezt hallod ajkáról: „Az egyedül bölcs Istennek”, ne gondold, hogy ezzel a Fiút félreállítja. Mert ha mindaz, amiben az ő bölcsessége nyilvánul meg, a Fiú által lett, és nála nélkül nem lett semmi, akkor nagyon is világos, hogy a bölcsességben egyformán osztoznak. Miért mondta tehát: egyedül? Mert az Istennel szembeállítja az egész teremtetést. Mikor azután megadta neki a dicsőítést, az imádságból ismét a buzdításra csap át, és a buzgóbbakhoz intézi szavait mondván: „Nekünk mint erőseknek kötelességünk”. Kötelességünk, nem szívességből tesszük. Mi a kötelességünk? „Hogy elviseljük az erőtléneknek gyengeségeit.” (Róm 15,1)

¹³ Hom. 17. P.G. 60,644–645

14. Az alázatosságról és a kevélységről¹⁴

De hadd halljam, mit jelentsenek e szavai: „Senki se gondoljon magáról kelleténél többet”. (Róm 12,3) Íme az apostol bemutatja az erények anyját, az alázatosságot, és ebben is mesterét követte. Mert Jézus is, mikor felment a hegyre, hogy megtartsa erkölcsi beszédét, ebből indult ki, ezt vette alapul mondván: „Boldogok a lelki szegények”. (Mt 5,3) Pál is a dogmatikából áttérve az erkölcsstanba, az erényt tanította általánosságban csodás áldozatot követelvén tőlünk. Mikor pedig az erényt részletezni kezdte, a forrásából, az alázatosságból indul ki, mondván: „Senki se gondoljon magáról kelleténél többet”. Mert ez az Isten akarata. „Hanem józanul gondolkodjék.” (Uo.) Ezzel azt akarja mondani, hogy kaptunk észet, de nem azért, hogy esztelenségekre fordítsuk, hanem józanságra. Nem mondta, hogy alázatosak legyünk, hanem hogy józanul gondolkodjunk. Józanságon pedig itt nem a kicsapongással ellentétes erényt érti, sem a féktelenségtől való tartózkodást, hanem a megfontoltságot és egészséges gondolkozást. Ezt is nevezzük józanságnak, mivel ehhez józan észre van szükség. Az apostol tehát arra mutat rá, hogy aki önmaga megítélésében túllépi a határt, annak lehetetlen józannak lennie, vagyis az ilyen nem tud helytállni, nem tud egészségesen gondolkodni, hanem mindig melléfog és nagyobb bolond, mint minden örült. Ennyiben nevezi az alázatosságot józanságnak. „Mindegyik a hit mértéke szerint, amelyet az Isten kiosztott neki.” Mivel ugyanis a kegyelmek adománya sok emberben elbizakodottságot keltett itt is, meg a korintusiaknál is, nézd csak, hogyan hozza nyilvánosságra a betegség okát, és miként irtja ki apránként. Mert amikor azt mondja, hogy okosaknak kell lennünk, ahogy a józanság kívánja, hozzáteszi: Mindegyiknek a hit mértéke szerint, amelyet az Isten kiosztott neki, a hit mértékén érte a természetfeletti ajándékokat. Mikor pedig azt mondja: kiosztott, vigasztalja azt, aki kevesebbet kapott, viszont szerénységre inti azt, aki többet élvez. Mert ha Isten osztotta ki és nem a te munkád eredménye, miért vagy nagyra vele?

Ha pedig valaki azt mondaná, hogy a hiten nem az ajándékokat értik, ez a körülmény méginkább mutatná, hogy ő megalázza a fennhéjázókat. Mert ha itten a kegyelem alapjáról, a hitről van szó, amely által csodák történnek, és ha ez is Istentől van, honnan az a nagy fennhéjázás? Ugyanis ha nem jött volna a világra, és nem öltött volna testet, akkor hitről sem lehetne szó. Úgyhogy ő tőle indul ki minden jó. Ha pedig ő maga az adományozó, akkor azt is tudja, hogy adományait miként ossza szét. Hiszen mindenkit ő hozott e világra és mindnyájunknak egyformán viseli gondját. És miként az adományozás szeretetből történt, úgy az adományozás mikéntje is. Mert aki a legfőbb dologban, a kegyelem adományozásában, szeretetét mutatja ki, az nem árulhat el téged a mértéknél. Ha mellőzni akarna, már eleve nem adott volna, ha pedig azon van, hogy megmentsen és megbecsüljön, hiszen azért jött és osztotta ki javait, akkor miért félsz, miért remegsz, miért használod fel eszedet ostobaságra nagyobb szégyent hozva magadra, mint az, aki természettől balga? Mert aki a természettől balga, azt nem érheti szemrehányás, de aki esze által lesz azzá, az olyan számára nincsen bocsánat, sőt nagyobb büntetést von magára. Ilyenek azok, akik bölcsességük miatt igen elbázzák magukat és a legnagyobb felfuvalkodottságba esnek. Mert semmi sem tesz annyira balgává, mint a felfuvalkodottság. A próféta is ilyennek nevezi a pogányt, midőn így szól: „Mert a balga balgaságot beszél”. (Iz 32,6) Hogy saját szavaiból ítéld meg az ő balgaságát, halljad csak, hogy mit mond: „Felszálllok a magas felhők fölé, hasonló leszek a Felségeshez” (uo. 14,14) és „Mint fészekre, nyúlt kezem a népek kincseire, és mint elhagyott tojásokat, szedem össze”. (Ua. 10,14) Lehet-e nagyobb balgaság, mint az ilyenfajta beszéd? Pedig minden fennhéjázás megérdemli ezt a gáncsot. És ha a

¹⁴ Hom. 20. P.G. 60,599–602

felfuvalkodottaknak minden egyes mondatát egybegyűjtöm, nem fogod tudni megállapítani, hogy vajon egy balgának vagy egy felfuvalkodottnak a szavai-e ezek, annyira egy a foggyatkozásuk. Egy másik pogány ember ezt mondja: „Isten vagyok és nem ember”, ismét egy másik: „Vajon megmenthet benneteket az Isten, vagy kiragadhat titeket az én kezemből?” (Dán 3,15) A fáraó pedig így szólt: „Én nem ismerem az Urat és nem engedem el Izraelt”. (Kiv 5,2) Ilyenféle a prófétánál is az esztelen, aki azt mondja szívében: nincs Isten (Zsolt 13,1), és Kain: „Talán bizony őrzője vagyok én az öcsémnek”. (Ter 4,9) Ugye, nem tudod megállapítani, hogy vajon a felfuvalkodottaknak a szavai-e ezek, vagy a balgáké? Mert a felfuvalkodottság elveszítvén a lelki egyensúlyt és a józan ész (azért esztelenek) balgákká és kérkedőkké tesz. Ha a bölcsesség kezdete az Úr félelme (Péld 9,19), nemde a balgaság kezdete az Úrnak nem ismerése. Ha tehát az ismerése bölcsesség, akkor a nem ismerése balgaság. De a nem ismerése gőgösségből ered (mert a gőgösség kezdete nem ismerni az Urat), akkor ugyebár a gőgösség a legnagyobb balgaság. Ilyen volt Nábál is, gőgössége miatt esztelen, ha nem is Istennel, de emberrel szemben és rövidesen rá félelemből meghalt. (1Sám 25) Mert ha valaki elveszíti észbeli tevékenységének egyensúlyát, az lelki gyöngeségből egyszerre gyáva is, merész is lesz. Mert miként a test, ha elveszíti alkatrészeinek megfelelő összetételét, mindenféle betegségnek van kitéve, úgy a lélek is, miután elvesztette fennköltségét és alázatosságát, a gyengélkedők állapotába jut és gyáva, merész, esztelen lesz és többé nem ismer magára. Aki pedig önmagát sem ismeri, hogyan foghatná fel helyesen a fölötte lévő dolgokat? Mert miként a lázas ember, mikor magánkívül van azt sem ismeri meg, ami a lábánál van, és miként, ha a szemet kiszúrták, a többi testrésze mély sötétség borul, úgy vagyunk a felfuvalkodottsággal is. Ezért is szerencsétlenebbek ezek az örülteknél és azoknál, akik a természettől balgák. Mert miként ezek, ők is nevetséget keltenek és miként ezek, ők is kellemetlenek. Nincsenek észnél, miként ezek, de ezeknek megbocsátják azt, őket pedig gyűlölik; és bár ugyanazon hibáik vannak, mint azoknak, mégsem részesülnek elnézésben, mint az a kettő, mivel nemcsak szavaik miatt nevetségesek, hanem magatartásuk miatt is. Mert mondd meg, miért hordod oly magasan a fejedet? miért húzod ki magad annyira? miért húzod fel a szemöldököd, miért feszíted ki a melledet? A hajadat sem tudod fehérre vagy feketévé tenni és úgy járkálsz a magasban, mintha te volnál a mindenség ura. Hamarosan már szárnyakat is kívánsz magadnak, hogy ne kelljen a földön járni, hamarosan valami csodaember akarsz lenni. Nem tetted úgyis csodaemberré magadat azzal, hogy ember létedre repülni próbálsz? Méginkább azzal, hogy lelkedben röpülsz, de minden vonatkozásban felfuvalkodott vagy? Minek nevezzelek és hogyan irtsam ki belőled a gőgöt? Ha hamunak, pornak, füstnek és porfelhőnek mondalak, elmondtam volna ugyan a te ócska voltodat, de nem rajzoltam volna le pontosan a te képmásodat, ahogy akarnám. Mert a te felfuvalkodottságodat akarom szemed elé állítani és azt, hogy még az említettekkel sem érsz fel. Hogyan találhatnánk megfelelő hasonlatot? Én úgy látom, hogy a gőg a meggyújtott kóchoz hasonlítható, mert ha ezt meggyújtjuk, úgy látszik, hogy dagadozik és emelkedik, de a legkisebb érintésre összeesik az egész, és a hamunál is hitványabbnak látszik. Ilyen azoknak a lelke is, mert üres felfuvalkodottságukat a véletlen érintés is megalázza és semmivé teszi. A gőgösnek ugyanis szükségképpen erőtlennek is kell lennie, mert az ő nagysága nem nyugszik egészséges alapon, hanem miként a buborék könnyen szétpukkad, úgy ők is könnyen tönkremennek. Ha nem hiszed, hozz ide egy mindennel dacoló fennhéjázót, és meglátod, hogy egy véletlen csapástól szármalmasabb lesz, mint az, aki földre bukik. Mert miként az égő rőzse, amint fellángolt, már is hamuvá lesz, ellenben a keményfa nem egykönnyen fog tüzet, de sokáig lánggal ég, úgy az állhatatos és szilárd lelkek is nem egykönnyen gyulladnak és hamvadnak el, azok ellenben egy pillanat alatt mennek keresztül mind a kettőn. Jól jegyezzük meg ezt magunknak, és gyakoroljuk az alázatosságot. Mert nincs ennél hatalmasabb valami, még a sziklánál is erősebb, a gyémántnál is keményebb, és nagyobb biztonságot nyújt, mint a tornyok, a várak, a falak, mivel túl tesz az ördög összes

cselszövényein. Míg ellenben a felfuvalkodottság a véletlen játékszerévé tesz, mivel, mint mondtam, a buboréknál könnyebben szétpukkad, a pókhálónál gyorsabban elszakad, és a füstnél hamarabb szerteoszlik. Hogy tehát kemény sziklán vethessük meg lábunkat, irtsuk ki magunkból a gőgöt és legyünk alázatosak. Mert így itt a földön is meg fogjuk találni nyugalmunkat és a jövőendő életben minden jónak élvezetében lesz részünk a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.

15. A góg az egyetértés megölője¹⁵

„Egymás között ugyanazon érzéssel legyetek; nem nagyravágyók, hanem együtt érzők az alacsonyrendűekkel.” (Róm 12,16) Ismét nagy buzgóságot fordít az alázatosságra, amellyel kezdte is beszédét. Hogy bizonyos büszkeség töltötte el a rómaiak lelkét, az természetes, már a városuk miatt is, de egyéb okból is. Épp ezért szüntelen igyekszik elnyomni ezt a betegséget és lelohasztani ezt a kelevényt. Mert semmi sem osztja meg úgy az Egyház testét, mint a büszkeség. Mit jelent ez: Egymás között ugyanazon érzéssel legyetek? Jelentkezett a szegény a házadnál, légy olyan érzületű mint ő. Ne becsüld magad többre a gazdagságod miatt, Krisztusban nincsen gazdag és nincsen szegény. Ne szégyenkezzél az ő külseje miatt, hanem fogadd őt a belső hite miatt. Ne tartsd őt méltatlannak arra, hogy vigasztaljad, ha bánatosnak látod, és ne röstellj résztvenni az ő örömeiben és vele együtt vigadni, ha azt látod, hogy jókedvű. Hanem amilyen érzülettel vagy magad iránt, olyannal légy ő iránta is. Ez a jelentése ennek a mondatnak: Egymás között ugyanazon érzülettel legyetek. Pl.: nagyra tartod magadat? Tartsd őt is nagyra. Úgy véled, hogy alacsony sorsú és kis ember? Magadról is alkoss ilyen véleményt és töröld el minden különbséget. Hogyan lehetséges ez? Ha kiveted magadból a gógöt. Azért tette hozzá, nem nagyravágyók, hanem együtt érzők az alacsonyrendűekkel, azaz: szállj le te is az ő alacsonyrendűségébe, érintkezzél vele, tarts ki mellette. Ne egyszerűen csak érzésben alacsonyítsd le magadat, hanem segíts rajta, nyújtsd ki feléje kezedet, ne más által, hanem magad gondoskodjál róla, miként az atya gyermekéről, a fej a testről. Ezt másutt is mondja: „Emlékezzetek meg a foglyokról, mintha ti is velük együtt foglyok volnátok”. (Zsid 13,3) Alacsonyokon itt nem az alázatos érzületűeket érti, hanem a tényleg alacsony sorsúakat és lenézetteket. „Ne legyetek bölcsek a magatok szemében” (Róm 12,16), azaz: Ne higgyétek, hogy egyedül is boldogultok. Másutt is mondja az írás: „Jaj nektek, kik bölcsek vagytok önszemetekben, és önmagatok előtt okosak!” (Iz 5,21) Ezzel is a felfuvalkodottságot támadja és a büszkeséget, és ezt a rossz indulatú kelést szorítja vissza. Mert semmi választ el úgy és különít el a többitől, mintha valaki azt képzele, hogy ő egyedül is elegendő magának. Isten is úgy rendelkezett, hogy egymásra rá szoruljunk, mert ha eszes is vagy, szükséged van a másokra, ha pedig úgy gondolod, hogy nem szorulsz rá, ostobább és gyengébb vagy mindenkinél. Mert az ilyen megfosztja magát minden segítségtől, és ha hibázik valamiben, senkitől sem kap útbaigazítást, senkitől sem várhat elnézést, csak az Istent haragítja magára és sokat vétkezik. Mert nagyon gyakori eset, hogy még az eszes ember sem látja meg, hogy mi a helyes, viszont az oktalanebb is megtalálja azt, ami üdvére van. Vegyük csak pl. Mózes és apósát, Saul és szolgáját, Izsákot és Rebekát. Ne gondold tehát, hogy kisebb leszel, ha egy másikra szorulsz. Sőt ez téged méginkább felemel, erősebbé tesz és nagyobb fényt, és nagyobb biztonságot nyújt neked.

¹⁵ Hom. 22. P.G. 60,610–611

16. A dicsőség vágya rabszolgává süllyeszti az embert¹⁶

Azonban semmi sem rosszabb, mint a hivatkozás. Mert ez volt a legfőbb vesztség a zsidóknak is. Krisztus is ezért mondta nekik: „Hogyan hihetnétek ti, kik egymástól veszítitek a dicsőséget és nem keresitek azt a dicsőséget, mely egyedül Istennél van?” (Jn 5,44) Maga ez a hivatkozás a romláson kívül sok nevetséget is okoz, és még mielőtt odaát bűnhődünk, már itt is sok bajnak lesz forrásává. Ha óhajtasz erről meggyőződni, kapcsoljuk ki egyelőre a mennyországot, amelytől az megfoszt és a poklot, amelybe meg bevet minket, és vizsgáljuk meg a dolgot emberi szemmel. Vajon van-e valami, ami ennél több költséget okoz? Van-e ennél rútabb, van-e visszataszítóbb? Mert hogy sok pénzbe kerül ez a betegség, bizonyítják azok, akik feleslegesen és cél nélkül pénzt költenek színházakra, cirkuszokra és más efféle haszontalan kedvtelésekre. Láthatod továbbá azoknál, akik fényűző, költséges házakat építenek, és minden egyebet, amit most elsorolni lehetetlen, úgy rendeznek be, hogy gazdagságukat fitogtassák, de minden haszon nélkül. Hogy pedig az, aki ebben a betegségben szenved nemcsak költekező, és pazarló, hanem szükségképpen fosztogató és kapzsi is, mindenki előtt világos. Mert az ilyen, hogy ezt a vadállatot kielégíthesse, másnak a jószágához is nyúl. Mit beszélek, hogy jószágához? Nemcsak a vagyont, hanem a lelkeket is elemésztí ez a tűz, és nemcsak ideiglenes, hanem örök halált is okoz. Mert a gyehennának anyja a hivatkozás, a dicsőségvágy és erősen élesztí a pokol tűzét és táplálja a mérget lövellő férget. Láthatjuk, hogy még a halottak felett is uralkodik és lehet ennél nagyobb baj? Mert minden szenvedély megszűnik a halállal, ez azonban még a halál után is elég hatalmas ahhoz, hogy még a holttesten is bebizonyítsa erejét. Mert amikor vannak emberek, akik haláluk előtt úgy rendelkeznek, hogy fényes síremléket állítsanak nekik, ha mindjárt egész vagyonuk rámege, temetésük pedig pazar pompával menjen végbe, és haláluk után fényes lakomát rendeznek a férgek számára, bár életükben egy krajcár és egy darab kenyér miatt szidták a hozzájuk járó szegényeket, kell még egyéb bizonyíték ennek a betegségnek zsarnoki volta mellett? Ez a gonoszság esztelen szerelmeket is hozott létre. Mert sok embert csábított házasságtörésre nem a kellemes arc, sem a vágy, hogy egyesüljön vele, hanem mivel dicsekedni akart, hogy ezt, vagy azt a nőt sikerült megszereznie.

Mit soroljam el a többi gonoszságot, amely mind innen sarjad? Inkább lennék ezerszer műveletlen, nyers embereknek a szolgája, mint a hivatkozásnak egyetlen egyszer az alattvalója. Mert ezek még a hadifoglgyaiknak sem parancsolnak olyan dolgokat, mint aminőket ez követel alattvalóitól. Mindenkinek légy a szolgája – mondja a hivatkozás –, akár különb nálad, akár alábbvaló. Vesd meg a lelkedet, ne törődjél az erénnyel, ne vess nagyot ezen, hogy: szabadság, áldozd fel üdvösségedet. Ha teszel is valami jót, ne azért cselekedd, hogy Istennek tessél, hanem hogy lássák az emberek, hogy így elveszítsd az érte járó koronát. Akár alamizsnát adsz, akár böjtölsz, a fáradságot ugyan vállald magadra, de az ebből származó hasznát iparkodjál elveszíteni. Az ilyen parancsoknál lehet-e valami kíméletlenebb? Innen ered a rágalmazás, a gőgösség, innen a bűnöknek anyja a kapzsiság. Mert a szolgák serege, az aranyékszerző csillogó vendégek, az élősdiak, a hízelgők, az ezüsttel megvasalt kocsik és a többi ennél nagyobb nevetséget keltő dolgok, nem élvezetért, sem haszonért, hanem a hivatkozás végett vannak. Helyes, mondaná valaki, mindenki előtt világos, hogy ez bűnös szenvedély, de arról kellene beszélni, hogyan szabaduljunk meg tőle. Ha meggyőző magadat arról, hogy ez súlyos betegség, ez a legjobb kezdete a javulásnak.

¹⁶ Hom. 17. P.G. 60,568–572

Mivel a betegségben sínylő is hamarosan megkeresi az orvost, ha megtudja, hogy ő beteg. Ha pedig már útját keresed a szabadulásnak, tekints folyton az Istenre és elégedjél meg azzal a dicsőséggel, amelyet ő általa kapsz. És ha észrevennéd, hogy ez a szenvedély megint izgat és arra biztat, hogy szolgatársaidnak elmondjad sikereidet, gondold arra, hogy azoknak felsorolásából semmi hasznod nem lesz és fojtsd el ezt az ostoba vágyat, lelkedhez pedig így szólj: Íme ennyi időn át vajúdtál, hogy elmondjad kiváló teljesítményeidet és nem volt erőd elhallgatni, hanem kitártad mindenki előtt. Micsoda sikerre számíthatsz ezek után? Sikerre ugyan semilyenre sem, de nagy kárra, és arra, hogy megfosztod magadat mindattól, amit sok fáradtsággal összegyűjtöttél. Ezek után azonban még azt is gondold meg, hogy a többség véleménye és ítélőképessége romlott. De nemcsak megromlott, hanem hamarosan el is sorvad. Mert alkalomadtán megcsodálnak, de idő múltával mindent elfelejtenek, és az Istentől neked adott koronát elrabolják, amelyet pedig ők nyújtanak, azt nem tudják épségben megtartani. De még ha meg is maradna, nagy szerencsétlenség volna azt a koronát ezért elcserélni. De mivel úgyis elhervad, mit hozhatunk fel védelmünkre azért, hogy a maradandót elárultuk a mulandóért, hogy akkora javakat áldoztunk fel kevesek dicséretéért. Ha sokan volnának is azok, akik dicsérnek, még akkor is sajnálatra méltók volnánk, sőt annál inkább, minél többen dicsérnek. Ha csodálkozol azon, amit mondtam, hallgasd meg Krisztus véleményét: „Mert jaj nektek – úgymond –, mikor mind magasztalnak titeket az emberek”. (Lk 6,26) És nagyon helyesen, ha minden egyes kézművesség megbírálására szakértőket keresel, miért bízod az erényesség megbírálását a tömegre és nem arra az összesek felett álló szakértőre, aki nemcsak tapsolni, hanem jutalmazni is tud? Ezt a mondást véssük a falainkra, ajtainkra és a lelkünkbe, és szünet nélkül mondogassuk magunknak: Jaj nekünk, mikor mind magasztalnak minket az emberek. Mert hiszen azok is, akik magasztalnak, utána megszólhatnak, hogy hivalkodó és becsvágyó vagy és hogy csak a dicséretre vágyakozol. De nem így az Isten. Hanem ha látja, hogy vágyakozol az ő dicséretére, akkor fog leginkább dicsérni, csodálni és magasztalni. Ellenben az ember másként tesz. Először megfoszt a szabadságodtól, azután 1-2 szóval hazug dicséretet zengve elrabolja tőled az igazi jutalmat, és nagyobb igában tart, mint egy vásárolt rabszolgát. Mert ezek csak parancsra engedelmeskednek uraiknak, te azonban parancs nélkül is szolgálatsz. Mert nem is várod be a parancsokat, hanem ha megtudod, hogy mivel kedveskedhetnél, parancs nélkül mindent megteszel. Micsoda gyehegnát nem érdemelünk azzal, hogy a gonoszokat gyönyörködtetjük és még mielőtt rendelkeznek, máris szolgáljuk őket, az Istenre pedig, aki mindennap parancsol és buzdít, még így sem hallgatunk? Ha tehát dicsőségre, dicséretre vágyakozol, kerüld az emberek dicséretét és akkor igazi dicsőségre fogsz találni; fordíts hátat a magasztalásnak és akkor rengeteg dicséretet fogsz élvezni mind az Isten részéről, mind az emberek részéről. Mert senkit sem szoktunk annyira dicsőíteni, mint azt, aki nem törődik a dicsőséggel, sem annyira dicsérni és csodálni, mint azt, aki semmibe sem veszi a dicséretet és csodáltatást. Ha pedig mi is, annál inkább a mindenség ura az Isten. Ha ő dicsőít és magasztal, ki lehetne nálad boldogabb? Mert amekkora különbség a dicsőség és becstelenség között van, ugyanakkora van a felülről jövő dicsőség és a között, melyet emberektől kapunk. Sőt sokkal nagyobb, mondhatnám, hogy végtelen. Ha az emberi dicsőítés minden összehasonlítás nélkül is ocsmány és rút, gondold meg, hogy milyen rútak fog látszani, ha a másik dicsőítéssel állítjuk szembe. Miként a bujálkodó nő a bordélyházban teljesen kiszolgáltatja magát, úgy tesznek a hivalkodás rabszolgái is. Sőt ezek gyalázatosabb módon, mint amazok. Mert azok akárhányszor visszautasítanak egyeseket, akik őket szeretni kívánják, te ellenben kivétel nélkül mindenkinek kiszolgáltatod magadat, szökevényeknek is, rablóknak is, zsebmetszőknek is. Mert ezekből és hasonlókból kerül ki a téged dicsőítő színházi közönséged. És akiket egyenként semmirekellőknek tartasz, azokat egybegyűjtve, mint közönséget többre becsülöd az üdvösségednél, magad pedig úgy teszel, mintha hitványabb volnál valamennyinél.

Hogyne volna hitványabb az, aki az ilyeneknek a dicsőítésére szorul, és aki azt hiszi, hogy nem lehet megelégedve önmagával, ha a másik nem magasztalja. Mondd csak, a mondottak alapján nem gondolod, hogyha tekintélyes és közismert vagy, és mint ilyen követsz el hibát, rengeteg sok vádlód van, míg ellenben, mint ismeretlen biztonságban maradsz? Teljesen igaz, fogod mondani, de viszont, ha nagyot alkotok, rengeteg sok csodálóm is van. Ez éppen a borzasztó, hogy nemcsak akkor van károdra a hivalkodás betegsége, amikor hibázol, hanem akkor is, ha helyeset cselekszel, előbbi esetben azzal, hogy igen sok gáncsot okoz, utóbbi esetben pedig megfoszt minden jutalomtól. Igen rossz, és a legnagyobb mértékben becstelen dolog, ha valaki a közügyekben dicsőségre pályázik. Ha pedig még a lelkiekben is ez a te nyavalyád, micsoda bocsánatra számíthatsz a jövőben te, aki annyi tiszteletet sem akarsz adni Istennek, mint amennyi neked jut a személyezted részéről. Mert a szolga lesi urának tekintetét. A napszámos pedig munkaadóját nézi, aki majd a bérét fizeti ki, a tanuló a mesterére figyel, te pedig éppen ellenkezőleg cselekszel. Elhagyva azt, aki neked bért fizet, a te Uradat, Istenedet, szolgatársaidra figyelsz, pedig jól tudod, hogy az Isten még a másvilágon is emlékszik a te jócselekedeteidre, az ember pedig csak a jelen életben; továbbá az égben állandó nézőközönséged van, a földi nézőket pedig úgy tereled össze. A versenyző ott akar ünneplésben részesülni, ahol versenyez, te pedig a lelkiekben versenyzel és itt akarsz koszorút nyerni. Van-e ennél nagyobb esztelenség? Azután ha úgy tetszik, nézzük a koszorúkat! Az egyiket a dicsőségvágy fonta, a másikat a megszólás, ezt a gúny és a hízelgés, azt a vagyon vagy a szolgálai meghunyászkodás. Miként a kisgyerekek tréfából egymás fejére giz-gazból font koszorúkat tesznek, a megkoszorúzottat pedig háta mögött, mikor nem látja, kinevetik, úgy azok is, akik most dicsőítenek, giz-gazt raknak a fejünkre, maguk közt pedig gúnyolnak. De ha csak gazból volna a koszorú! Azonban sok ártalmas dolgot is tartalmaz és tönkre teszi mindazt a jót, amit cselekedtünk. Lásd be tehát ennek az értéktelenségét és kerülj el a károsodást. Mert mit akarsz, hányan magasztaljanak? Százan, vagy kétszer, háromszor, négyszer annyian? Inkább mondj, ha úgy tetszik, tízszer, hússzor annyit, és legyenek bár kétezren és négyezren, vagy ha jobban tetszik tízezren, akik téged dicsőítenek, nem sokat különböznek a károgó varjuktól. Sőt ha az angyalok karára gondolsz, még a férgeknél is hitványabbak lesznek előtted, dicséretük pedig erőtlenebb, mint a pókháló vagy a füst vagy az álom. Figyelj csak ide, hogy Pál alaposan mérlegelve mindezeket, nemcsak nem keresi az ilyen dolgokat, hanem messze elhárítja magától, midőn így szól: „Tőlem azonban távol legyen másban dicsekedni, mint Krisztusnak keresztjében”. (Gal 6,14) Ezt a dicsekvést gyakorold te is buzgón, hogy meg ne haragítsd a te Uradat. Mert ha mással dicsekszel, nemcsak magad ellen vétkezel, hanem az Isten ellen is. Mert ha festő volnál és tanítványod volna, te sem túrnád el, hogy a tanítványod közszemlére tegye ki művét, anélkül, hogy neked bemutatta volna. Ha pedig szolgatársaiddal szemben ez bűn, sokkal inkább az Úrral szemben. Azonban más úton módon is eljuthatsz az emberi magasztalás megvetésére. Légy fennkölt gondolkodású, neved ki a látható dolgokat, erősítsd magadban az igazi dicsőség utáni vágyat, légy eltelve lelki érzéssel és szólj magadhoz, ahogy Pál szól: „Nem tudod, hogy angyalok felett fogunk ítélkezni?” (1Kor 6,3) És ha észretértél, dorgáld meg magadat és mondd: Te, aki angyalok felett fogsz ítélkezni, azt akarod, hogy te feletted meg a söpredék ítélkezzék? Táncosok, színészek, állatviadalkok és kocsiversenyek hőseinek társaságában akarsz tapsot aratni? Mert ezek pályáznak emberi dicsőségre. Te azonban arra készülj, hogy ezek zajánál magasabbra emelkedjél szárnyaiddal, és a pusztának lakóját, Jánost kövesd. Vésd a szívedbe, hogy őt mennyire nem hatotta meg a nagy tömeg, még a hízelgés sem vette le a lábáról, sőt mikor látta, hogy egész Palesztina népe köréje sereglik és csodálják és meg vannak ígézve, nem lett büszke ettől a nagy tisztelettől, hanem még szembeszállt velük, és az egész népet, mintha gyerekhez szólna, e szavakkal korholta: „Kígyók, viperák fajzata!” (Mt 3,7) Pedig őmiatta futottak össze és hagyták el városaikat, hogy ezt a szent fejet lássák. És mégsem tudták a szívét felolvasztani, mivel távol állott

minden dicsőségvágytól és minden felfuvalkodástól ment volt. Ugyanígy István is, midőn látta ugyanazt a népet, amely nem tisztelte, hanem őrvongott és fogát csikorgatta, felülemelkedve haragjukon így szólt: „Kemény nyakúak és körülmetéletlen szívűek”. (ApCsel 7,51) Illés is az egész hadsereg, a király és a nép jelenlétében így szólt: „Meddig sántikáltok kétfelé?” (1Kir 18,21) Hanem mi mindenkinek hízelgünk, mindenkinek szolgálunk és szolgálai hódolattal vásároljuk meg tőlük, hogy dicsérjenek. Ezért van nálunk minden a feje tetejére állítva. A kegyelemből kiestünk, a kereszténység ügyét elárultuk, mindent elhanyagolunk és ez mind a tömeg dicsérete miatt van. Irtsuk ki magunkból ezt a szenvedélyt és akkor rájövünk majd, hogy mit jelent a szabadság, a biztos rév és a lelki nyugalom. Mert a dicsőségre vágyó olyan, mint aki viharral küzd, állandóan remeg, fél, és igen sok úrnak szolgál. Aki pedig ment ettől a zsarnokságtól, az ahhoz hasonló, aki a révben ül és a zavartalan szabadságot élvezi. De nem élvezi amaz, hanem ahány emberrel ismeretségben van, annyi parancsolója van, mert kénytelen valamennyinek szolgálni. Hogyan fogunk megszabadulni ettől a súlyos szolgaságtól? Ha egy másik dicsőség után vágyódunk, amely valóban dicsőség. Miként ugyanis azokat, akik a testet szeretik, egy más gyönyörűbb arc az előbbi szerelmétől eltántorítja, úgy azokat is, akik a földi dicsőségbe szerelmesek, a mennyekből sugárzó dicsőség eltérítheti attól. Tekintsünk tehát a mennyei dicsőségre és ismerkedjünk meg annak csodás szépségével, hogy ezt a rútat itt a földön elkerülve abban leljünk gyönyörűséget, sok-sok élvezettel örökké. Ebben legyen részünk mindnyájunknak a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és szeretete által, akivel együtt az Atyának és a Szentléleknek dicsőség, hatalom, tisztelet, most és mindenkor és mindörökön örökké. Amen.

17. Az él jól, aki magát megtagadja¹⁷

Ezt tegyük hát mi is; szakadatlan önmegtagadással öljük a testünket. Nem magát a testet értem, távol legyen tőlem ez a gondolat, hanem a bűnös hajlamait. Mert az is élet, sőt csakis az az élet, hogy semmi emberit nem tűrünk meg, gyönyöröknök nem hódolunk. Aki ugyanis ezeknek szolgálja, az még élni sem tud, az élvezetek okozta szomorúság, félelem, veszélyek és a szenvedélyek miatt. Mert, ha az ilyen a halált látja közeledni, már a halál előtt meghal félelemből. Ha betegség, sérelem, szegénység, vagy más valami véletlen éri, már is meghalt, odavan. Van-e szánandóbb valami ennél az életnél? Bezzeg az ilyen az, akit a Szentlélek éltet, hanem félelmen, bánaton, veszedelmeken és mindenféle változáson felül áll, nem azért, mintha egyik sem érné őt, hanem azért, és ez sokkal nagyobb dolog, hogyha fel is támadnak benne, megvetéssel sújtja. Hogyan lehetséges ez? Csak úgy, ha a Szentlélek állandóan bennünk lakozik. Nem azt mondta, hogy csak egyszerően lakik, mondjuk rövid ideig, hanem állandóan lakozik. Azt sem mondja, hogy beköltözött, hanem lakik, értve ezen az állandó tartózkodást. Tehát az él igazi életet, aki meghalt a világnak. Ezért mondta az apostol: „De a lélek és a megigazulás által”. (Róm 8,10) Hogy a mondottakat jobban megvilágosítsam, vegyünk fel két embert, az egyik a léhaságnak adta át magát, az élvezeteket hajhássza és csaló, a másik ezek számára meghalt, és nézzük meg, melyik az, aki inkább él? Tegyük fel, hogy e kettő közül az egyik nagyon gazdag és tekintélyes, aki elősdiéket és hízelgőket is eltart, és egész nap mulat és részegeskedik, a másik ellenben szegénységben és böjtöléssel tengeti életét és amúgy is sanyargatással és elmélkedéssel tölti el napjait, este pedig csak éppen a szükséges táplálékot veszi magához, vagy ha úgy tetszik, két vagy három napig nem eszik. Vajon ki lesz a kettő közül az, aki leginkább él? Jól tudom, hogy a többségnek az lesz a véleménye, hogy az a mulató és pazarló, de mi azt gondoljuk, hogy az, aki mértékkel élvez. Mivel tehát ebből vita és ellenkezés támadt, menjünk be mindkettőnek a lakására, még pedig akkor, amikor szerinted leginkább él a gazdag, dőzsölése idején, és bemenvén nézzük meg, milyen körülmények között van mindegyik. Mert az állapotukból tűnik ki, hogy melyik az élő, melyik a halott. Ugye az egyiket könyvek között fogjuk találni, vagy imádságban és böjtölésben, vagy más hasznos dolgokkal elfoglalva és hozzá józanul is, Istennel társalogni. A másikat ellenben, az italtól elázva fogjuk látni és semmivel sem külön állapotban, mint egy holttestet. És ha estéig ottmaradunk, ez mámoros álomba merülve még jobban fog hasonlítani a halotthoz, az pedig még éjjel is józan lesz és virraszt. Tehát melyikről mondjuk, hogy inkább él? Arról, aki érzéketlenül ott hever, s mint ilyen nevetség tárgya, vagy arról, aki dolgozik és Istennel társalog? Ha ahhoz mennél, és valami fontosat mondanál, nem fogsz hallani tőle egy szót sem, akár egy halottól, de ezt, akár éjjel, akár nappal kívánsz vele érintkezni, angyalnak fogod inkább nézni, mint embernek és hallani fogod előadását a mennyei dolgokról. Látod, hogy ez minden élőlénynél felségesebben él, az pedig még a halottaknál is szánalmasabban fekszik? És ha mégis úgy látszik, hogy valami életműködést fejt ki, akkor egyiket a másikkal téveszti össze és az örültekhez hasonlít, de ezeknél szerencsétlenebb. Mert ha ezeket valaki bántja, mindnyájan sajnáljuk a bántalmazottat, a tettet pedig rendre utasítjuk, ha pedig azt sérti meg valaki, nemcsak szánalomra nem gerjedünk, hanem el is ítéljük az ott heverőt. Mondd meg tehát: élet ez? És nem rosszabb ezer halálnál? Látod már, hogy a részeges nemcsak holttest, hanem még a holttestnél is rosszabb és az ördögtől megszálltnál is nyomorultabb? Ezt legalább sajnálják, azt azonban gyűlölik és ez bocsánatban részesül, az pedig vétkéért bűnhődik. De ha már külsőleg ilyen nevetséges, rothadt nyálat eresztve és borszagot lehelve, képzelj el, milyen állapotban lehet az ő

¹⁷ Hom. 13. P.G. 60,520–524

szerencsétlen lelke, amely ilyen testben úgy érezheti magát, mintha sírban volna. Mert ez éppen olyan, mintha valaki egy idegenből ideszakadt és hozzá még rút, tisztátalan cselédleányt arra hatalmazna fel, hogy egy rendes, erkölcsös, józan, szabad és előkelő úri leányt megtámadjon és bántalmazzon. Mert ilyen a részegség.

Azok közül tehát, akiknek józan eszük van, ki nem választaná inkább ezerszer a halált, mint csak egyetlen egy ilyen napot végig élni. Mert ha megvirrad, és ebből a csúfságból feltápáskodva józannak is látszik, még akkor sincs meg a tiszta esze, mivel a részegség viharfelhője még ott lebeg a szeme előtt. De tegyük fel, hogy teljesen kijózanodott, mi haszon ebből? A kijózanodás csak arra való, hogy láthassa az ő vádlóit. Mert mikor gyalázatba esik, legalább annyi haszna van, hogy nem veszi észre, hogyan nevetnek rajta. De amikor nappal lesz, ezt a vigaszt is elveszíti, mert észre kell vennie, hogy a cselédjei morognak, felesége szégyenkezik, barátai korholják, ellenségei nevetnek rajta. Mi lehet vajon szánalmasabb az ilyen életnél: Nappal mindenkinek nevetség tárgya lenni, estefelé pedig ismét gyalázatba esni? Na és azután? Akarod, hogy a kapzsiságról beszéljünk? Mert ez megint ittas állapot, még pedig súlyosabb. Ha pedig ittasság, akkor halotti állapot is, és az előbbinél sokkal súlyosabb, mivel mint ittasság is súlyosabb. Mert bizony nem akkora baj a bortól részegnek lenni, mint a pénzvágytól. Ott ugyanis a belőle származó kár csak annál jelentkezik, aki a szenvedélynek hódol, amennyiben bárgyúságra és magának a részegesnek romlására vezet, itt ellenben a kár igen sok lelket érint és mindenféle igen különböző harcoknak okozója. Rajta tehát, állítsuk ezt amaz mellé és nézzük meg, miben egyeznek, miben múlja felül ez amazt, és hasonlítsuk össze ma a két ittasultat. Mert azzal a boldog emberrel, aki lélekben él, ezeket ne hasonlítsuk össze, hanem csak egymással szembeállítva bíráljuk meg őket. Tegyük tehát ismét középre a sok gyilkossággal megrakott asztalt. Miben egyeznek tehát és miben hasonlítanak egymásra? Magának a betegségnek a természetében; mert az ittasság külső megnyilvánulása különböző, az egyiknél a bortól keletkezik, a másikonál a pénztől, de a szenvedély ugyanaz, mert hiszen mind a kettőt egyformán valami ostoba vágy tartja fogva. Az is, aki a bortól ittas, minél több pohárral ivott, annál többet kíván, az is, aki pénzre vágyódik, minél többet szerzett, annál inkább éleszti magában a szerzés vágyának a lángját és fokozza a szomjúságát. Ebben tehát hasonlítanak egymáshoz. Másban azonban a pénzvágyó túltesz a másikon. Ugyan miben? Abban, hogy az italos eljárásban van valami természetes. A bor ugyanis meleg, azért az ő benne lévő szárazságot fokozza és így az ivóknál szomjúságot okoz. A másik ellenben miért kíván mindig többet? Mi lehet az oka annak, hogy minél gazdagabb valaki, annál szegényebbnek érzi magát? Megfoghatatlan szenvedély ez és valóságos talány. De nézzük meg őket, ha úgy tetszik, az ittasság után is. Csakhogy a pénzvágyót sohasem lehet látni részegsége után, mivel állandóan ittas állapotban van. Így tehát nézzük meg mindkettőt ittas állapotában, és állapítsuk meg, melyikük nevetségesebb. Állítsuk szemünk elé alakjukat és írjuk le pontosan viselkedésüket. Megfigyelhetjük, hogy az, aki a bortól veszítette el az eszét, mikor beköszönt az est, nyitott szemmel sem lát meg senkit, elhagyja magát, és ide-oda tápolyog, mindenkinek, akivel találkozik, nekiütődik, közben elfogja a hányás, sérteget és illetlenül mezíteníti magát és akár a felesége, akár a leánya, akár a cselédje, akárki más jelenik meg, folytonosan röhög. És most állítsuk magunk elé a kapzsit. De ami itt történik, az nemcsak nevetséget keltő, hanem átkot, felháborodást vált ki, és az istennyilát érdemli meg. Közben persze nevetésben is lesz részünk. Mert ez is, mint a másik, mindenkit félreismer. Jóbarátot is, ellenséget is, és éppúgy, mint a másik, nyitott szemmel sem lát, de miként annak a szeme a borra van irányítva, ezé a pénzre. De ennek a hányása sokkal súlyosabb. Mert nem ételt ad ki magából, hanem szavakat. Rágalmazó, gyalázó, veszekedő, gyilkos szavakat, amelyek az égből ezer mennykövet zúdítanak a fejére. És ahogyan a részegesnek a teste fakó és petyhüdt, úgy a kapzsinak a lelke is az. De a teste sem ment ettől a bajtól, sőt jobban elhatalmasodik rajta, mint a részegeskedőn, mivel a bornál nagyobb mértékben emészti őt a gond, az izgalom, az álmatlanság, amelyek lassanként

felőrlik őt. És akit a részegeskedés tart fogva, az legalább éjjel józan is tud lenni, de ez folyton, éjjel-nappal, alvás közben és ébren, italos állapotban van és nagyobb büntetést szenved el, mint minden rab, még annál is, aki bányamunkára, vagy akármilyen más súlyos büntetésre van ítélve.

Mondd csak, élet ez? Nem sokkal inkább halál? Sőt minden halálnál szánandóbb sors? Mert a halál nyugalmat ad a testnek, és megszabadít a kinevettetéstől, a gyalázattól és a bűnöktől. De az ilyen italos állapot egyenesen belehajt ezekbe a hibákba, mivel csökkenti a hallást, gyengíti a szemet és elhomályosítja az értelmet. Nem is tud mást hallgatni az ilyen, sem másról beszélni, mint kamatról, kamatoskamatról, szegyénteljes nyereségekről, lenézett kereskedésről, szabad emberhez nem méltó, szolgának való üzletekről, miközben, mint a kutya, mindenkit megugat, mindenkiről gyűlölettel beszél, mindenkit elidegenít magától, mindenkiel hadakozik ok nélkül, a szegényeket szidja, a gazdagokat rágalmazza és senki iránt szeretet nem érez. Ha van felesége, gyerekei és barátai, és nem tud mindenünnen nyereszkeskedni, akkor ezeket még a valóságos ellenségeinél is nagyobb ellenségeknek tekinti. Ugyan mi lehet rosszabb, mi szájalomra méltóbb ennél a szenvedélynél, mikor valaki annyi akadályt állít fel útjába, lappangó sziklákat, meredek mélységeket és ezer hegyszakadékat, pedig teste csak egy van és egy gyomornak szolgál? És ha valaki állami szolgálatra kényszerítene téged, kitérnél félve a költségektől, de magadra vállalsz százszámra munkát, nehezebbet, mint az előbbi valamennyi. Mert a mammonnak szolgálsz, ami nemcsak költségesebb, hanem veszedelmesebb is. Nemcsak pénzt áldozol fel ennek a gonosz zsarnoknak, nemcsak testi fáradságokat, lelki kínt és fájdalmat, hanem a magad testét is. Miért? Mit akarsz még elérni ezzel a kegyetlen szolgálattal, te szerencsétlen és szánandó teremtettség? Nem látod, hogy akiket mindennap a temetőbe visznek, azokat mennyire mezítelenül, és minden nélkül teszik sírukba? Semmit sem tudnak hazulról magukkal vinni, sőt ami rajtuk van, azt is a férgeknek viszik. Ezeket nézd naponként és hamarosan megszabadulsz a szenvedélytől, hacsak nem akarsz még ott is tüntetni nagy temetési költséggel. Mert súlyos ez a szenvedély és rettenetes a betegség. Ezért mi is minden összeövetel alkalmával erről akarunk nektek beszélni és folyton ezt a fületekbe harsogni, hogy már a gyakori érintkezés folytán is valami előhaladást tehessünk. De ne tülekedjete a pénz után! Mert nemcsak azon a napon, hanem annak előtte is sok keservet hoz ez a tarka szenvedély. Mert ha az örökös rabságban sínylődöt említtem, vagy hosszú betegségben szenvedőt, vagy az éhséggel küzködőt, vagy akármilyen mást, senkiről sem bizonyíthatnám, hogy annyit szenved, mint a pénzvágányok. Mert mi lehetne súlyosabb dolog, mint mindenki előtt gyűlöletes lenni és mindenkit gyűlölni, vagy senkivel sem barátilag érintkezni, vagy sohasem betelni, és mindig szomjazni? Vagy mi lehetne borzasztóbb, mint állandóan olyan éhséggel küzködni, amely rettenetesebb, mint amit közönségesen annak nevezünk, mindennap bánkódni, sohasem józannak lenni, állandóan nyugtalanságban és zavarban lenni? Mert ezeknek mindnek ki vannak téve a kapzsiak, sőt többnek. Amikor nyereszkeskednek, még ha mindenki vagyonát szerzik is meg, nem érznek örömet, mert még többre vágyódnak. Amikor károsodnak, hacsak egy garast is veszítenek, azt hiszik, hogy ők szenvedték el a legnagyobb csapást és hogy meg kell válniuk az élettől. Ugyan micsoda ékesszólás tudná híven elénk tárni ezt a nyomorúságot? Ha pedig már a földi élete ilyen, gondold el azt, ami utána következik: A mennyország elvesztését, a pokolbeli kínokat, az örök rabságot, a külső sötétséget, a mérges harapású férget, a fogak csikorgatását, a szorongatást, a félelmet, a lángfolyamokat, és a soha ki nem alvó kemencéket. Ezt mind elgondolva, és a pénz okozta gyönyörrel szembeállítva, irtsd ki gyökerestől ezt a betegséget, hogy elnyerve az igazi gazdagságot, és megszabadulva ettől a nyomorúságos szegénységtől, megeléjved a földi és égi javakat a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és szeretete által, akivel együtt az Atyának és a Szentléleknek dicsőség most és mindig és mindörökön, örökké. Amen.

18. Hogyan lehet testünk áldozat Isten előtt¹⁸

Azt kérdezed, hogyan lehet a test áldozat? A szem ne nézzen bűnös dolgot és máris áldozat, a nyelv ne beszéljen ocsmányságot és ő is áldozat. A kéz ne cselekedjék tiltott dolgot és akkor égő áldozat. De ez nem elégséges, szükségünk van jócselekedetekre is, így, hogy a kéz alamizsnát adjon, a szánk pedig áldást mondjon azokra, akik minket bántalmaznak, a fülünk pedig legyen készséges az Isten igéjének hallgatására. Mert az áldozatban nem lehet semmi tisztátalan, az áldozat a legválogatottabb ajándék Isten számára. Adjuk tehát mi is válogatott ajándéku Istennek kezünket, lábunkat, szánkat és mindenünket. Az ilyen áldozat nagy tetszésre fog találni, míg a zsidóké tisztátalan volt. „Áldozataik – úgymond – olyanok lesznek, mint a gyászolók kenyere.” (Oz 9,4) De nem ilyen a mienk. Mert az az áldozat élettelen mutatott be áldozatul, a mi áldozatunk pedig a feláldozottat élővé teszi. Mert amikor sanyargatjuk tagjainkat, akkor tudunk csak igazán élni. Ez az új áldozat, és éppen azért az égő áldozatnak nincs semmi értelme. Mert a mi áldozati tűzünknek nincs szüksége alája tett faanyagra, ég az önmagától is és amit áldozatul adunk, azt nem égeti el, hanem még jobban élteti. Ezt az áldozatot kívánta Isten onnan felülről, azért mondja a próféta: „A töredelmes lélek áldozat az Istennek”. (Zsolt 50,19) Ezt az áldozatot mutatta be a három ifjú, amikor mondták: „nincs fejedelem, vezér, sem próféta, sem hely, ahol kereshetnénk és találhatnánk könyörületet, de fogadd kegyesen megtört szívünket és alázatos lelkünket”. (Dán 3,38–39) Figyeljétek csak meg, hogy Pál milyen szigorú pontossággal szerkeszti meg minden mondatát, mert nem azt mondta: tegyétek testeteket áldozattá, hanem: adjátok áldozatul (Róm 12,1), mintha azt mondaná: Másnak adtátok, többé semmi közötök hozzá. Akik besoroztatják lovukat, azoknak nincs többé hatalmuk felette. Te is az ördög ellen csatasorba állítottad tagjaidat, még pedig kemény harcra, ne vond tehát vissza őket a te magánszolgálatodra. De Pál ezzel kapcsolatban még másra is rámutat, arra, hogy tagjainkat versenyképessé is kell tenni, ha csatasorba állítjuk őket. Mert nem földi ember részére küldjük a harcba, hanem a mindenség Urának, Istennek s nem azért, hogy csak harcoljanak érte, hanem hogy ő legyen a bennük trónoló király. Mert az Isten nemcsak nem vonakodik tagjainkban székelni, hanem nagyon is kívánja azt, és amitől egy közönséges király, aki szolgatársunk, vonakodnék, azt az angyalok ura szívesen vállalja. Mivel tehát azt akarja, hogy tagjaink rendelkezésére álljanak és így azok áldozat legyenek, tisztítsd meg őket minden folttól, mert ha gáncs érheti őket, már nem lehetnek áldozat. Mert a szemedet nem adhatod áldozatul, ha parázna dolgokat néz, nem a kezedet, ha rabol és kapzsi, sem a lábadat, ha sánta vagy ugyan, de színházba tudsz menni, sem a gyomrod, ha a dőzsölésnek vagy a rabja és a gyönyörök utáni vágynak, sem a szívedet, ha harag és bűnös szerelem van benne, sem a nyelvedet, ha ocsmány dolgokat beszél.

¹⁸ Hom. 20. P.G. 60,595–596

19. A csapásokat Istent szerető lélekkel kell elviselni¹⁹

Mindazonáltal sokan vannak, akik nevetséges, kellemetlen és büntetendő dolgok után futkosnak, mintha azok kellemesek volnának. Azt mondhatnád, hogy az ő felfogásuk szerint kellemesek. De éppen e miatt lehetnek azok szerencsétlenek, hogy a kellemetlen dolgot kellemesnek tartják. Épp így a büntetést a bűnnél rosszabb valaminek tartják, pedig szó sincs róla, éppen ellenkezőleg. Mert ha a büntetés valami rossz volna a vétkezőnek, az Isten nem tetézné a rosszat még valami rosszal, és nem akarná őket még súlyosabb helyzetbe hozni. Aki ugyanis mindent elkövet, hogy a rosszat eltörölje, nem növelheti azt. Szó sincs róla, hogy a bűnhődés rossz valami annak, aki vétkezik, hanem az volna baj, ha ilyen esetben nem bűnhődnék, mint ahogy baj volna, ha a beteget nem ápolnák. Mert nincs olyan rossz, mint az esztelen vágy. Mikor esztelennek mondom, értem a dőzsölés utáni vágyat, haszontalan dicsőség után, elsőség után, és általában minden olyan után való vágyat, ami felesleges. Mert az olyan, aki elpuhult és semmit érő életet él, látszólag mindenkinél boldogabb, valójában azonban mindenkinél szerencsétlenebb, mivel kellemetlenkedő úrnőket és zsarnokokat fogad be lelkébe. Hiszen azért rendelte az Isten, hogy földi életünkben dolgozzunk, hogy ettől a szolgaságtól megszabadítson és az igazi szabadságra vezessen. Ezért fenyeget büntetéssel is, és töltötte meg életünket fáradalmakkal, hogy az elpuhultságtól óvjon. A zsidók is, amikor vályogvetéssel voltak elfoglalva, alázatosak voltak, és gyakran hívták az Istent. De amikor szabadságot élveztek, zúgolódtak és haragra indították az Urat, és ezzel ezer bajt okoztak maguknak. De azt kérdezed, hogy mit szólok ahhoz, hogy elég gyakran az elnyomatás idején is elhagyták az Urat? Nem a sanyarú helyzetük térítette el őket, hanem a gyengeségük. Mert ha valakinek gyomorfájása van és nem tudja elviselni a keserű orvosságot, pedig ez rendbehozná, hanem még jobban leromlik, ezt nem az orvosság rovására írjuk, hanem a testrész betegségének tulajdonítjuk. Az előbbit is a lelkiállapotnak kell tulajdonítani. Mert ha valaki nyomorúságában elfordul az Úrtól, ennek inkább az ő fegyelmezetlensége az oka, ugyanis, aki rabságában hagyja el az Urat, még inkább megtenné mint szabad, aki mint elnyomatott fordul el tőle, hamarabb tenné meg szabadjára eresztve. De hogyan tudnám elérni azt – kérdezed –, hogy elesettségemben el ne forduljak tőle? Ha meggondolod, hogy akár akarod, akár nem akarod, a terhet viselned kell, de ha hálátelt szívvel viseled, a legnagyobbat megnyered, ha pedig bosszankodva, szomorkodva, szitkozódva, nem könnyíted meg a sorsodat, sőt súlyosabbá teszed. Ezt meggondolva, jóakarattal fogadjuk azt, ami elkerülhetetlen. Pl.: Valaki elvesztette édes gyereket, egy másik egész vagyonát. Ha meggondolod, hogy a történeteken segíteni már nem lehet, de ha nemesen viseled el a megmásíthatatlant, hasznodra lehet, és ha a szitkok helyett dicséretet zengesz a te Uradnak, akkor az, ami akaratod ellenére történt, részedről készséges szívvel vállalt jócselekedetté válik. Azt látod, hogy fiadat fiatalon ragadta el a halál? Mondd: „Az Úr adta, az Úr elvette”. (Jób 1,21) Azt látod, hogy a vagyonod elveszett? Mondd: „Mezítelen jöttem ki anyám méhéből és mezítelen fogok eltávozni”. (Uo.) Ha azt látod, hogy gonoszoknak jó dolguk van, az igazak pedig szerencsétlenek és sokat szenvednek és nem tudod megtalálni ennek az okát, mondd: „Írántad oktan állatként viselkedtem. De én mindenkor veled maradok”. (Zsolt 72,23) Ha pedig mégis keresed az okát, jusson eszedbe, hogy az Isten megállapított egy napot, amelyen ítélkezni fog a világ felett, és minden kétséged megszűnik. Mert akkor mindenki elveszi érdeme szerint jutalmát, miként Lázár és a gazdag. Gondolj az apostolokra.

¹⁹ Hom. 9. P.G. 60,472–474

Megkorbácsolták, üldözték őket, ezer szenvedésen mentek keresztül, és mégis örültek, hogy méltóknak találtattak arra, hogy Krisztus nevéért gyalázatot szenvedjenek. (ApCsel 5,41) Te is, ha betegségben sínylődöl, viseld el nemes lélekkel és adj hálát az Istennek, így te is ugyanazt a jutalmat kapod, mint ők. De hogyan tudsz az Úrnak hálát adni, mikor beteg vagy és fájdalmaid vannak? Ha igazán szereted őt. Mert ha a három ifjú a tüzes kemencében, mások a börtönben és ezer más bajban szüntelen hálát zengtek az Úrnak, sokkal könnyebben tehetik ezt a betegek és szomorúak, mert semmi sincs a világon, amit le nem győz a szeretet. Ha még hozzá Isten iránt való szeretetről van szó, ez a legfölségesebb dolog és sem tűz, sem bilincs, sem szegénység, sem szomorúság, sem halál, sem más ilyenféle dolog nem tűnhetik fel elviselhetetlennek az olyan számára, aki ilyen szeretetnek birtokában van. Sőt az ilyen mindent kikacagva egyenesen az égbe repül, és ugyanolyan mennyei érzés hatja át őt, mint az égi lakókat és nem nézi sem az eget, sem a földet, sem a tengert, csak egyetlen egy szépség tartja fogva az ő lelkét, annak a dicsőségnek a szépsége. Sem a földi élet nehézségei nem tudják őt leverni, sem a hasznothajtó és gyönyörrel járó dolgok nem tudják elbizakodottá tenni. Fogadjuk tehát szívünkbe ezt a szeretetet (mert ehhez hasonló nincs), mind a jelen, mind a jövő életünk miatt; de még inkább magáért a szeretetért. Mert így megszabadulunk mind a jelen életben, mind a túlvilági életben a büntetéstől és a mennyországot élvezhetjük. Egyébként sem a pokoltól való szabadulás, sem a mennyország élvezete nem olyan nagy valami ahhoz képest, amit most mondok: Mindezeknél sokkal nagyobb dolog az, hogy Krisztust szeressük és ő is szeressen minket. Ha pedig az embereknél ez az érzés minden gyönyörnél többet ér, micsoda beszéd, micsoda elme tudná szemléltetni annak a léleknek a boldogságát, amelyikkel szemben az Isten ugyanúgy érez. Erre csak a tapasztalat képes. Hogy tehát tapasztalatból megismerjük ezt a lelki boldogságot, ezt a boldog életet és ezt az óriási kincset, dobjunk oda mindent és tegyük magunkévá ezt a szeretetet mind a mi örömeinkre, mind a szeretett Isten dicsőségére. Mivel övé a dicsőség és a hatalom egyszülött Fiával és a Szentlélekkel most és mindenkor és mindörökön örökké. Amen.

20. A bántalmak csak a bántalmazónak ártanak²⁰

Tudom, hogy felmelegedtetek és a viasznál puhábbak lettetek. De amint innen eltávoztatok, kiadtok mindent, akárcsak a szájöblítő vizet. Az fáj nekem, hogy a mondottakat nem alkalmazzátok cselekedeteitekre még akkor sem, ha ezzel igen sokat nyernétek. Mert ha alázatosságot gyakorolnánk, senki sem kerekedhetik fölénk és semmiféle ember, sem apraja, sem nagyja ártani nekünk nem tud. Ha valaki rosszat mondott rólad, ezzel neked egyáltalán nem ártott, de önmagának igen nagyon. Ha meg valaki bántalmazott, az ebből eredő kár a sértőn ragad. Nem látod, hogy a bíróság előtt is a sértett tisztelettől környékezve áll és bátran beszélhet, míg a sértő szégyenében és a félelemtől lehajtja fejét. De minek beszélek vádról és sértésről, még ha a kardját is köszörülné ellened, és jobbát a torkodba mélyesztené, téged nem károsított meg, de önmagát megölte. Bizonyosságot tehet szavaim igazsága mellett az első ember, akit testvéri kéz ölt meg. Mert ez elment az örök békesség honába, halhatatlan dicsőséggel, de a másik minden halálánál borzalmasabb életet élt, állandó sóhajtások és remegések közt, testében hordozva a gyilkosság vádját. Ne ezt kövessük, hanem a másikat. Mert aki rosszat szenved, annál nem maradandó a rossz, mert nem maga okozta, hanem mástól kapta, de azután tűrésével erénnyé alakította át, míg aki tette a rosszat, magában hordozza a gonoszsága által ütött sebet. József nemde a börtönben ült, ellenben az őt rágalmozó kéjné fényes és messze híres palotában. Melyiknek a helyében szeretnél lenni? De most ne gondolj a későbbi változásra, hanem önmagában bírálj el a történetet. Azt hiszem, ezerszer inkább fogod választani Józseffel a börtönt, mint azt a házat azzal a kéjnével. Ha pedig mind a kettőnek a lelkét nézed, azt fogod látni, hogy ezé magában bízó és bátor, az egyiptomi nőé azonban szorongó és szégyenkezik, zavarban van, leverte és szomorú, pedig látszólag ő győzött, csak hogy ez nem volt győzelem. Ezt tudva, készítsük elő magunkat a szenvedések elviselésére, hogy a szenvedéstől megszabaduljunk és a mennyei javakat nyerjük el, amiben legyen részünk mindnyájunknak, a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.

²⁰ Hom. 22. P.G. 60,614

21. Milyen legyen a tisztességes keresztény lakoma; a részegség ellen²¹

Semmi sem kelti fel annyira a rossz kívánságokat és indít úgy haragra, mint a részegeskedés és a tobzódó élet. Éppen azért, mikor Pál az előbb azt mondta: „Nem tobzódásban és részegeskedésben” (Róm 13,13), nyomban hozzátette: „Nem bujálkodásban és kicsapongásban, nem civódásban és versengésben”. De itt sem állapodik meg, hanem miután lehúzza rólunk a bűnös gúnyát, halljad csak, hogyan öltözteti ünnepi ruhába, amidőn így szól: „hanem öltétek magatokra az Úr Jézus Krisztust”. Már nem említ cselekedeteket, hanem nagyobbra ösztönzi őket. Mert amikor a bűnről beszél, cselekedeteket említett, de amikor az erényről szól, már nem tetteket, hanem fegyverzetet mond, bizonyítva ezzel, hogy az erény az ő követőjét teljes biztonságba helyezi és a legnagyobb fénnel övezi. De még itt sem állt meg, többet mond, ami szinte megrázza az embert, mert magát az Urat, a királyt adja oda öltözkűl. Aki ugyanis őt öltötte fel magára, az teljesen az erény birtokában van. Midőn pedig azt mondja: öltétek fel, azt parancsolja, hogy minden vonatkozásban vegyük fel. Másutt meg azt mondja: „Ha azonban Krisztus bennetek van” (Róm 8,10), és ismét: „A mi benső emberi valónkban lakjék Krisztus”. (Ef 3,16–13). Pál nyilvánvalóan azt akarja, hogy a mi lelkünk az Úr lakása legyen, azonkívül pedig mint öltöny is vegyen körül minket, hogy így ő legyen mindenünk, belül is, kívül is. Mert ő a mi teljességünk: „annak a teljessége, aki mindeneket mindenben betölt”. (Ef 1,23) Ő az út, a férfi, a jegyes: „Ugyanis eljegyeztelek titeket egy férfúnak mint tiszta szüzet”. (2Kor 11,2) Ő a gyökerünk, italunk, ételünk és életünk: „Élek pedig – úgymond – már nem én, hanem Krisztus él bennem”. (Gal 2,20) Ő a mi apostolunk, főpapunk, mesterünk, atyánk, testvérünk és örökostársunk, társunk a sírban és a kereszten: „Eltemettettünk tehát vele együtt – úgymond -, egybenőttünk vele halálának hasonlatosságában”. (Róm 6,4–5) Oltalomkérőnk ő: „Tehát Krisztus követségében járunk” (2Kor 5,20), és közbenjáró az Atya előtt, mert „Közben is jár érettünk”. (Róm 8,34) Lakásunk ő, és bennlakó is: „Én bennem marad és én ő benne” (Jn 6,57), jóbarátunk: Ti az én barátaim vagytok” (uo. 15,14), továbbá alap- és sarokkövünk, mi pedig az ő tagjai, szántóföldje, pajtásai és munkásai. Ugyan mi van még, ami nem akar lenni a számunkra, hogy teljesen magához kapcsoljon és magához fűzzön bennünket? Ezt csak olyan valaki cselekszi meg, aki nagyon szeret. Fogadj tehát szót és felébredve álmaidból öltsd fel magadra őt s ha felöltötted, add át a testedet, hadd kormányozza ő, mert Pál erre gondolt, midőn ezt mondta: „Ne gondozzátok a testeteket a vágyakozásokra”. (Róm 13,14) Miként ugyanis nem az ivást tiltotta el, hanem a részegeskedést, nem a házasságot, hanem a bujálkodást, úgy azt sem akadályozza, hogy gondozzuk testünket, csak ne a vágyakozásokra, vagyis ne lépjük át a szükségnek mértékét. Mert hogy a test gondozását parancsolja, kitűnik abból, amit Timoteusnak mond: „Élj egy kis borral, gyomrod s gyakori gyengélkedéseid miatt”. (Tim 5,23) Így hát erre is légyen gondod, de az egészségért és nem a kicsapongásért. Mert az egyáltalán nem volna gondoskodás, ha a lángot még jobban szítod, ha a kemencét teljesen elviselhetetlenné teszed. Hogy pedig tisztábban lássátok, hogy mit jelentenek e szavak: gondozni a testet a vágyakozásokra, és hogy kerülhessétek az ilyenfajta gondozást, gondoljatok a részegeskedőkre és azokra, akik a gyomrukban élnek, akik drága ruhákban tetszelegnek, az élvhajhászokra, azokra, akik elpuhult és zabolátlan életet élnek és meg fogjátok érteni előbbi szavaimat. Mert ezek mindent elkövetnek, nem hogy egészségüket fenntartsák, hanem hogy dőzsöljenek és vágyaikat kielégítsék, te azonban, aki Krisztust

²¹ Hom. 24. P.G. 60,623–628

öltötted fel magadra, tartóztasd meg magadat, és csak egyet keress, csak annyira gondozd a testedet, hogy fenntartsd az egészségét, egyébként minden gondoskodásod a lelkiekre irányuljon. Így azután fel tudsz emelkedni abból az álomból, ha a vágyak súlya nem nyom le. Mert álom a jelen életünk és ami benne történik, semmit sem különbözik az álomtól. Miként ugyanis az álomba merültek sokszor félrebeszélnek és mindenféle képtelenséget látnak, úgy vagyunk mi is. De a mi esetünk súlyosabb, mert aki álmában rosszat cselekszik, vagy mond, az felébredés után megszabadul a szégyentől és büntetést sem érdemel, de a mi esetünkben nem így van, a szégyen is, a bűnhődés is megmarad. Viszont akik álmukban gazdagok, csak akkor jönnek rá, hogy hiába voltak azok, amikor eljő a nappal, mi ellenben még a nappal beállta előtt is sokszor kiábrándultunk és elrepül az álom, még mielőtt a másvilágra megyünk. Rázzuk le tehát magunkról ezt a gonosz álmot. Mert ha álmunkban lep meg minket az a nap, örök halál vár reánk. De még előbb is itt a földön minden ellenségünknek szabad prédája leszünk, mind az embereknek, mind a gonosz szellemeknek, és ha el akarnak ejteni, senki sem fogja őket megakadályozni. Ha sokan volnának ébren, nem volna akkora veszély. Mivel azonban csak egy vagy kettő virraszt égő lámpa mellett, a többi pedig, mintha sötét éjszaka volna, alszik, sok éberségre, sok óvatosságra van szükségünk, nehogy jóvá nem tehető hibákba essünk.

Hát nem úgy látjuk, hogy elég fényes most a mi nappalunk? Nem szoktunk mindnyájan virrasztani és józanok lenni? És mégis – talán nevetni fogtok azon, amit mondani fogok, de azért elmondom – mindnyájan azokhoz vagyunk hasonlók, akik sötét éjszakában alusznak és horkolnak. Ha lehetséges volna, hogy mi a szellemi világba is pillantsunk, megmutatnám nektek, hogy ti mennyire horkoltok, míg az ördög aláássa a házatok falát, öldösi a bennelévőket és elviszi a jószágtokat, hiszen sötét éjjel van, és így biztonságban működik. De mivel szemmel ezt nem láthatjuk, rajzoljuk le szóval és eszméljünk rá, hogy hányan vannak megterhelve a gonosz vágyaktól, hányat tart fogva a kéjelgés szédülete. Ezek mind eloltották a szellem tüzeit. Éppen azért egyik dolgot a másik után látják, egyiket a másik után hallják, de egyikre sem figyelnek, amit itten mondunk. De ha szavaimban tévedek és ébren állsz itt, mondd meg, ha nem úgy álomban hallottad, hogy ma miről van itt szó? Tudom ugyan, hogy egyesek el tudják mondani, nem is értettem mindenkire szavaimat. De te, aki az előbb említettnek rabja vagy, aki minden haszon nélkül léptél ide be, mondd meg, hogy melyik próféta, melyik apostol volt ma értekezésünk tárgya, és miről volt szó. Aligha tudnád megmondani, mert sok dolgot szedett össze az elméd, de csak úgy álomban, ellenben az igazán fontosat nem hallottad. De ebből értsenek a nők is, mert azokban is sok az álomosság. És ha csak álom volna! Mert ha valaki alszik, annak a beszéde sem kárt nem okoz, sem hasznót nem hajt, de aki úgy van ébren, mint ti, annak sok szó hagyja el ajakát, bizony önmagának kárára is, amidőn a kamatokat számlálgatja, uzsorakölcsöneit rendezgeti, piszkos üzleteit tartja számon. Sok tüskét ültet el az ilyen a lelkében, amelyek nem engedik, hogy az a mag onnan kikeljen. Hanem kelj fel, tépd ki ezeket a tüskéket gyökerestől, rázd le magadról a részegséget, mert innen van az álomkórság. Részegségnek pedig nemcsak azt nevezem, amely a bortól van, hanem azt is, amely a világiás gondoktól van és csak másodsorban azt, amelyet a bor okoz. És ez az intelem nemcsak a gazdagoknak szól, hanem a szegényeknek is, de leginkább azoknak, akik baráti lakomákat rendeznek. Mert az ilyesmi nem mulatság, sem felüdülés, hanem fenyítést, büntetést érdemlő dolog. Igazi mulatság ugyanis az, ha nem ocsmányságot beszélünk, hanem tisztességes hangon társalgunk, ha jóllakunk, de nem a megrepedésig. Ha pedig ezt tartod mulatságnak, mutasd meg este, hogy milyen jól érzed magadat, de ez aligha fog sikerülni. És most nem beszélek az itt szerzett károkról, hanem egyelőre csak az élvezetről csevegek veled, amely azonnal elmúlik, amint vége van a lakomának és megszűnik a vigalom. Ha pedig a hányásról is beszélnék, a fejfájásról és egyéb rossz érzésről, sőt arról is, hogy a lelked elvesztette szabadságát, mit szólnál mindezekhez? Azért mivel szegények vagyunk, nem kell magunkra gyalázatot hoznunk.

Ezt nem azért mondom, hogy megakadályozzam a társas együttlétet és a közös étkezést, hanem csak az illetlenkedést, mert azt akarom, hogy a mulatság legyen mulatság, nem pedig bűnözés, részegeskedés, és dőzsölés. Hadd tudják meg a pogányok, hogy a keresztények nagyon is tudnak mulatni, de úri módon. „Ujjongjatok az Úr előtt remegve.” (Zsolt 2,11) De hogyan kell ujjongani? Úgy, hogy azok helyett az aljas dalok helyett szent énekeket zengünk, imádságokat mondunk, zsoltárokat énekelünk. Így Krisztus is jelen lesz asztalodnál, és áldását adja az egész vendégeskedésre, ha imádkozol, ha szent dolgokat énekel, ha odahívod a szegényeket és nekik is juttatsz a feltálat ételekből, ha illedelemmel és józansággal fűszerezed a lakomát. Imatermet csinálsz az étteremből, ha idélen ordítások és helyeslések helyett a mindenség Urát dicsőíted. És ne mondd nekem, hogy más a szokás; a rossz szokást javítsd meg. „Tehát akár esztek – úgymond – akár isztok, akár bármi mást tesztek, mindent Isten dicsőségére cselekedjete.” (1Kor 10,31) Az ilyen lakmározások szülik a gonosz vágyakat, a bujaságot, ilyen alkalmakkor hanyagoljátok el feleségeket és tisztelettel veszitek körül a kéjnéket. Ilyen lakomák okozzák házatok romlását s ezer bajt, úgyhogy minden felfordul. Ti pedig elhagyva a tiszta forrást, a csatornák szennyvizéhez szaladtok. Mert egy kéjnő teste szennyvíz. Így senki mástól nem kérdezem, csak tőled, aki piszokban henteredsz, hogy nem szégyenled magadat és nem érzed magadat tisztátalanak a bűn után? Azért kérve kérlek kerüljétek a bujaságot és ennek szülőanyját a részegséget. Mit veted el a magot oda, ahol aratni nem szabad, sőt ha aratnál, a termés sok szégyent hozna rád. Mert ha születnék is gyermek, ez téged is szégyenbe hoz, de ő maga is jogtalanságot szenved, mivel miattad lett törvénytelen gyerek. És ha milliókat hagysz neki örökségül, lenézett lesz a családban, lenézett a városban, lenézett a bíróság előtt, akár kéjnéptől, akár szolgától való. De lenéznek téged is életedben még, és halálod után is. Mert ha el is költözől, a te bujaságod emléke megmarad. Miért csúfítod el így az életedet?

Miért vetsz ottan, ahol a szántóföld azon van, hogy elpusztítsa a gyümölcsöt, ahol sok a terméketlenség, ahol szülés helyett halál van? Mert te nem engeded, hogy a kéjnő csak kéjnő maradjon, hanem gyilkossá is teszed. Látod, hogyan lesz a részegségből bujaság, a bujaságból házasságtörés, a házasságtörésből gyilkosság? Sőt még a gyilkosnál is rosszabb. Nem is tudom minek nevezzem ezt. Mert nem szülőttem öl meg, hanem a születését akadályozza meg. Mit szólsz hozzá? Az Isten ajándékát veted meg, az ő törvényeivel dacolsz és ami átkot hoz rád, azt áldásnak fogod fel? Az életreklés kincses házat az öldöklés kamrájává teszed és a nőt, aki gyermeknevelésre adatott, gyilkossá teszed? Mert hogy szeretőinek mindig rendelkezésére állhasson és kíváncsú legyen és hogy több pénzt csikarjon ki, ettől sem riad vissza, és ezzel sok égő paraszt rak rá fejedre, mert igaz ugyan, hogy ő követte el a tettet, de te vagy az oka. Ez mind bálványozásra is vezet. Mert sok nő, hogy kegyben maradjon, varázsigéket, pogányizú áldozatokat, varázssitalokat és sok mást vesz igénybe. És mégis ennyi gyalázatosság után, gyilkosság, bálványozás után, sok ember előtt ez a dolog közömbösnek látszik, még sok házasság előtt is. Pedig éppen itt nagyobb a bűnök okozta szeméje is. Mert itt még méregkeverésre is vállalkoznak, nem a kéjnő anyaméhe számára, hanem a megcsúfolt feleség számára. Aztán itt van az a sok cselszövés, gonosz szellemek hívása, halottidézés, a mindennapi háborúságok, engesztelhetetlen veszekedések, szüntelen vitatkozások. Mikor Pál azt mondja: „Nem bujálkodásban és kicsapongásban”, és hozzá teszi: „Nem civódásban és versenységben” (Róm 13,13), ő maga is előre látta az ebből származó háborúságokat, a családi élet felborulását, a törvényes gyermekeket érő igazságtalanságokat, és azt az ezernyi bajt. Hogy tehát ezt mind elkerülhessük, öltünk fel magunkra Krisztust és vele legyünk szüntelen. Magunkra öltetni Krisztust pedig azt jelenti, hogy tőle soha el ne szakadjunk, hanem minden körülmények között a mi életszentségünk és erkölcsösségünk révén ő nyilatkozzék meg bennünk. A jóbarátokról is azt szoktuk mondani, hogy egymásba bújnak, amivel azt akarjuk mondani, hogy nagyon szeretik egymást és folyton együtt vannak. Mert, aki magára vette barátját, az annak látszik, akit magára vett.

Lássék tehát mi bennünk is minden alkalommal Krisztus. De hogyan látszik meg bennünk? Ha azt tesszük, amit Krisztus. És mit tett ő? „Az ember fiának – úgymond – nincs, ahol fejét lehajtsa.” (Lk 9,58) Ebben utánozd te is. Ha táplálkoznia kellett, árpakenyeret evett, ha utaznia kellett, nem álltak rendelkezésére lovak, vagy más állatok, hanem annyit gyalogolt, hogy szinte elkoptatta a lábát, ha aludnia kellett, egy vánkoson aludt a hajó orrán, ha le kellett feküdnie, szénára fektette tanítványait. Ruhája szegényes volt, sokfelé csak maga járt, senkit nem vitt magával. Tanuld meg, hogyan viselkedett a kereszten, hogyan a zsidók káromlásai közt és utánozd. Így magadra öltötted Krisztust, ha nem gondozod a testet a vágyakozásokra, mert ebben úgy sincsen semmi élvezet. Mert ezek a vágyakozások ismét másokat szülnek, mégpedig hevesebbeket és sohasem fogsz betelni, hanem ellenkezőleg, nagy kínlódásod leszen. Mert miként az, aki állandó szomjúságban szenved, semmit sem nyer azzal, ha ezer forrás van előtte, mert nem tudja szomjúságát eloltani, úgy van az is, aki folytonos vágyakozások közt él. Ha pedig a szükség határán belül maradsz, sohasem fogod érezni azt a lázas vágyat és elmúlik a részegeskedés is és a bujaság is. Csak annyit egyél tehát, amennyi elűzi az éhséget, csak annyira öltözködjél, hogy eltakarjad magadat és ne cicomázd fel a testet ruhákkal, nehogy tönkretegyed azt. Mert a sok ruha elpuhulttá teszi a testet és az egészségnek ártalmára van, mert csökkenti ellenálló erejét. Hogy tehát a test a lélek kellemes hordozója legyen, és hogy a kormányos biztosan ülhessen a kormány mellett, a közkatoná pedig könnyedén adhassa kézbe a fegyvert, teremtsd meg magadban az összhangot. Legyőzhetetlen nem az, akinek sokja van, hanem az, aki a kevésből is beéri. Mert az, ha nem is ártanak neki, fél, ez pedig még ha kárt szenved is, kellemesebb helyzetben van mint az, akit nem károsítanak meg és épp azért nagyobb biztonságban is van. Ne törekedjünk tehát arra, hogy senki se ártson nekünk, hanem arra, hogy ne árthasson, még ha akarna is. Ezt pedig csak úgy érhetjük el, ha szükségleteink korlátján belül maradunk és többre nem vágyakozunk. Mert így itt a földön is lehet élvezetünk és a mennyei boldogságot is elérjük, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és szeretete által, akivel együtt az Atyának és a Szentléleknek dicsőség, hatalom, tisztelet, most és mindenkor és mindörökkön örökké. Amen.

22. A fényűzés nem hagy a szegények számára semmit²²

A pénznek a zsarnoksága nemcsak az élők ellen, hanem még a halottak ellen is ilyen fegyveres erőket vonultat fel. És ezek az erők még a halál után sem kötnek velük békét, hanem feltörve a sírboltokat a holttestek után is kinyújtják szennyes kezüket, és nem engedik, hogy az, aki szabadult az élettől, szabaduljon az ő cselszövényeiktől is. Látni fogod, hogy amennyi rosszaságot csak találsz otthon és a nyilvános életben, a bíróságoknál, a tanácstermekben, a királyi palotákban és általában mindenütt, az innen sarjad ki. Mert ez az a bűn, amely mindent vérrel és gyilkossággal telített meg, ez gyújtotta meg a pokol tüzét, ez okozza, hogy a városokban nem jobbak az állapotok, mint a sivatagban, sőt rosszabbak. Mert az útonállóktól könnyű óvakodni, hiszen nem állják el utadat mindig; de akik a városok kellő közepében üzik ugyanazt a mesterséget, annyival rosszabbak, mint azok, amennyivel nehezebben lehet tőlük őrizkedni. Ezek ugyanis nyíltan és szemtelenül merészelik tenni ugyanazt, amit azok csak bujkálva. Mert azokat a törvényeket, amelyeket a gazságok letörésére hoztak, ők a maguk védelmére sorakoztatják fel, s a város tele lesz az ilyen gyilkosságokkal és bűnökkel. Mert mondd csak: nem gyilkosság, sőt ennél is rosszabb dolog a szegényt börtönbe vetni, éheztetni, és emellett még kínzásoknak és igen sok bántalmazásnak kitenni? Megengedem, hogy nem te magad teszed ezt, de te vagy a megindítója ennek az eljárásnak, és így a te közreműködésed nagyobb, mint a végrehajtóké. Rosszabb a gyilkosnál ez, mivel a gyilkos, amint beleszúrta kardját, rövid ideig tartó fájdalmat okoz, s tovább nem kínozza áldozatát, te pedig gondold csak meg, hogy nem egyszer, de sokszor érezteted vele a halál kínját, amidőn hamis feljelentésekkel, rosszindulatú sértegetéssel, cselszövényeiddel a fényes napját éjszakává változtatod, és odáig juttatod őt, hogy ezerszer kívánja a halált. És mindennél csúfosabb dolog az, hogy te nem szegénységtől hajtva, sem éhségtől kényszerítve rabolsz, és nyereszkszel, hanem azért, hogy lovoidnak zablóját, házad mennyezetét és az oszlopfőket sok arannyal vonhasd be. Ugyan micsoda poklot nem érdemel az az eljárás, amikor ezer bajba sodrod testvéredet, aki veled együtt részese ama titokzatos javoknak és így a te Urad kegyeltje, csak azért, hogy köveket cicomázz fel és padlót és esztelen állatok testét, akik ebből a cicomából nem éreznek semmit? A kutýádra nagy gondod van, de az embert s még inkább Krisztust a kutya miatt és az említett okok miatt a legnagyobb éhségnek teszed ki. Lehet-e ilyen fonákságnál nagyobb vétek? Van-e súlyosabb igazságtalanság ennél? Mennyi tűzfolyam lesz elég ahhoz, hogy az ilyen lélek kellőképpen bűnhődjék? Az Isten képmására teremtet ember megcsúfoltan áll előtted a te embertelenséged miatt. De a feleségedet hordozó öszvéred feje csak úgy csillog az aranytól, éppúgy házadban a mennyezet és a gerendák, amelyek a háztetőt tartják. Ha karosszéket kell csináltatni, vagy számolyt, minden aranyból és ezüsből készül, de Krisztusnak a tagja, akiért ő az égből szállott alá és ontotta drága vérét, még a szükséges táplálékot sem élvezi a te kapzsiságod miatt. Az ágyak minden oldalról ezüsttel vannak díszítve, de a szentek teste még a szükséges ruhától is meg van fosztva. Minden becsebb a te szemedben, mint Krisztus: cselédeid, öszvéreid, ágyad, széked, számolyod, ezeknél pedig még értéktelenebb dolgokról nem is beszélek, elgondolhatjátok magatok is. Ha borzadsz ezek hallatára, hagyd abba és nem lesz ártalmadra, amit mondtam. Hagyd abba és fordulj el ettől az örültségtől, mert hogy örültség ilyesmikért törni magadat, az világos. Éppen azért vessünk véget ezeknek és tekintsünk fel végre valahára az égre. Jusson eszünkbe az az eljövendő nap,

²² Hom. 11. P.G. 60,491–494

és gondoljunk ama borzalmas ítélőszékre, ahol pontos számadást kell adnunk és az igazságos ítéletre. Fontoljuk meg azt is, hogy az Isten mindezt látja és mégsem sújt le villámaival, pedig a cselekedeteink a mennyköveknél többet érdemelnének. Nem zúdítja ránk a tenger áriját, nem szakítja ketté a földet, nem sötétíti el a napot, nem szakasztja ránk az eget a csillagokkal együtt, nem is semmisíti meg egyszerűen a világot, hanem meghagyja az eddigi rendet, sőt megengedi, hogy minden teremtettenek nekünk szolgáljon. Ezeket tehát fontolgatva borzadjunk meg a szeretetnek ilyen nagyságától és térjünk vissza eredeti nemesi hivatásunkhoz. Most ugyanis semmivel sem vagyunk jobbak, mint az esztelen állatok, sőt sokkal rosszabbak. Mert ezek szeretik a saját fajtájukat és ehhez a szeretethez elég nekik a természetadta közösség.

Neked pedig a természet közösségén kívül ezer indító okod van arra, hogy embertársaidal szorosabb kapcsolatban és közösségben légy. Ilyen a beszéd ajándéka, a vallás közössége, és az a rengeteg jó, amiben közösen részesültök. És mégis vadabb vagy az állatoknál, ha semmis dolgokra nagy gondot fordítasz, de az Isten templomait éhségben, mezítelenségben engeded elpusztulni, sőt gyakran még ezernyi bajjal is halmozod el őket. Ha dicsőségvágyból teszed ezt, akkor is inkább kell tisztelned a testvéredet, mint a lovadat, mert minél kiválóbb az, aki jótéteményeidet élvezi, annál fényesebb koszorút fonnak neked buzgóságodért. Így azonban éppen az ellenkezőjét éred el és nem veszed észre, hogy igen sok vádlót állítottál magad ellen. Ugyan ki nem szidalmaz? Ki nem vádol meg téged kegyetlenséggel és embergyűlölettel, ha azt látja, hogy az embert semmire sem becsülöd, de az oktan állatot föléje helyezed, sőt házadat és annak bútorzatát is. Nem hallottad, mit mondtak az apostolok, hogy az elsők, akik befogadták az ígét, eladták házukat, földjüket, hogy testvéreiket eltartsák? Te pedig házakat s földeket rabolsz, hogy lovat díszíts és gerendákat, mennyezetet, falakat és padlózatot. És még borzasztóbb, hogy nemcsak férfiak, hanem asszonyok is szenvednek ebben az örülségben. És ezek még csábítják is férjeiket ilyen oktalanságokra és szinte kényszerítik őket, hogy mindenre inkább költsenek, mint arra, ami szükséges. És ha valaki ezért kérdőre vonja őket, már készen vannak a védekezéssel, amelyben azonban sok vád is van ellenük. „Megtörténik bíz ez nálunk éppúgy, mint a másik is” – mondják. Mit beszélsz, nem félsz ilyeneket mondani és lovaiddal, öszvéreiddel, ágyaddal, zsámolyoddal egysorba állítani az éhező Krisztust? De nem is egy sorba, mert azoknak nagyobb rész jut, öneki pedig alig valami. Nem tudod, hogy minden az övé, te is és mindened, amid van? Nem tudod, hogy a testedet ő alakította, hogy lélekkel ajándékozott meg téged, hogy a világmindenséget a te szolgálatodra rendelte? És a te részedről ezért a legkisebb viszonzás sem történik. Pedig, ha egy kis házikót bérbe adsz, a legnagyobb pontossággal hajtod be az érte járó bért. Ellenben, hogy az egész teremtetést kiaknázod, hogy ekkora világot bírsz lakóhelyül, ezért még kis bért sem akarsz fizetni, hanem a hiúságodnak áldozod fel magadat is és mindenedet. Mert minden csak azért történik. Mert a lovad nem lesz jobb ló azzal, hogy cifraságokkal van körülaggatva, sem a rajta ülő lovas kiválóbb férfiú, ellenkezőleg, megesik, hogy veszít a tiszteletből. Sokan ugyanis figyelmükre nem is méltatják a lovast, hanem a ló díszait szemlélik és a szolgákra figyelnek, akik kísérik, és akik elül menve utat nyitnak a tömeg között, őt ellenben, akit ekkora kíséret vesz körül, gyűlölik és elfordulnak tőle, mint közös ellenségtől. Ha ellenben a lelket díszíted fel, nem történik ilyesmi, hanem emberek, angyalok egyaránt és az angyalok Ura fonják a te koszorúdat. Tehát, ha dicsőségre vágyódsz, fordíts hátat mindannak, amit eddig tettél, és ne a házadat, hanem a lelket szépítgesd, így aztán fény és tisztelet vesz körül. De így ahogy most van, midőn a lelke üres és a házad díszes, nincs nálad szegényebb. Ha pedig semmibe sem veszed az én szavaimat, hallgasd meg, hogy mit cselekedett egy pogány ember és szégyeld magad azoknak az életbölcössége miatt. Azt beszélik, hogy valaki belépett egy előkelő házba, amely csak úgy ragyogott a töméntelen aranytól és amelyben a márvány és az oszlopok szépsége elkápráztató volt. Mikor pedig látta, hogy a padló is mindenütt drága

szőnyegekkel van borítva, arcába köpött a ház urának. Mikor ezért kérdőre vonták, azt felelte, hogy kényszerűségből gyalázta meg a háziúr arcát, mivel sehol másutt nem volt hely, ahová köphetett volna. (Kyrenei Aristipposról mesélik.) Látod, mennyire lesz nevetséges az, aki csak a külső csillogást keresi, és hogy mennyire lenézik az ilyent az értelmes emberek? És nagyon helyesen. Mert ha valaki a te feleségedet annyira nem becsülné, hogy rongyokban járattja, cselédeidet pedig fényes ruhákba öltözteti, nem viselnéd el egykedvűen, sőt haragra gerjedve kijelentenéd, hogy ez a legnagyobb gyalázat. Ezt a következtetést vond le tehát a lelkedet illetőleg is. Mert amikor a falakat, a padlót, a bútorokat, és minden mást ékesítesz, de megfelelő alamizsnát nem adsz, sem egyéb jócselekedetet nem gyakorolsz, te sem teszel mást, sőt ennél rosszabbat. Mert a cseléd és az úrnő közt nincs olyan nagy különbség, de nagy különbség van a lélek és a test között. Ha pedig a lélek és a test között is, még nagyobb a lélek és a ház között, a lélek és az ágy, vagy a zsámoly között. Ugyan micsoda mentséget találhatsz, ha ezeket mind ezüsttel vonod be, de a lelkedet rongyokba öltöztöten, piszkosan, éhesen, sebetől borítva hagyod és kutyaharapásoktól tépetten és e mellett még azt hiszed, hogy ezek a külső cicomák dicsőséget hoznak rád? Az már az örültség netovábbja, ha az ember olyasmivel dicsekszik, ami által nevetséges lesz, amiért korholást érdemel, és ami gyalázatot, becstelenséget és igen nagy büntetést hoz reá. Amiért is kérve kérlek, fontoljuk meg mindezeket és ha későn is, de józanodjunk ki, szálljunk magunkba és azt az ékességet vegyük le a külső tárgyakról és tegyük a lelkünkre. Mert így ez az ékesség sértetlenül megmarad, minket pedig az angyalokhoz tesz hasonlókká és az örök szépségeket közvetíti. Ezekben legyen részünk mindnyájunknak a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és szeretete által, akinek dicsőség mindöröken örökké. Amen.

23. A kapzsiság nem jobb a bálványimádásnál²³

Mondd csak, mit fogsz egy pogánynak beszélni te, aki rabló és kapzsi vagy? Azt, hogy tartózkodjék a bálványimádástól? Hogy ismerje meg az igaz Istent és ne fusson az ezüst és arany után? Nem fog az téged kinevetni és ezt mondani: magadnak prédikálj előbb? Mert nem egyforma elbírálás alá esik, ha valaki pogány létére bálványimádó, és ha valaki keresztény létére ugyanabban a bűnben van. Hogyan tudunk majd másokat eltéríteni a bálványimádástól, amikor mi magunk sem tudunk tőle szabadulni? Pedig mi sokkal közelebb állunk magunkhoz, mint mások. Ha magunkat nem tudjuk rábeszélni, hogyan fogunk másokat meggyőzni? Mert ha az egyház kormányzására nem alkalmas az, aki a saját házát sem tudja rendben tartani, hogyan fog tudni másokat vezetni az, aki még a saját lelkét sem tudja igazgatni? És ne mondd nekem azt, hogy hiszen nem imádsz aranybálványt, hanem azt bizonyítsd be, hogy nem teszed azt, amit az arany parancsol. Mert a bálványimádásnak többféle fajtája van. Az egyik a pénzt tiszteli legfőbb uraként, a másik a hasát tartja Istenének, amaz egy másik ocsmány szenvedélyt. Te nem áldozol fel ezeknek ökröket, mint a pogányok? Igaz, de megölnöd miattuk a lelkedet, ami sokkal súlyosabb dolog. Te nem hajtod meg térdedet és nem imárod őket? Igaz, de nagyobb engedelmességgel hajtod végre, amit csak parancsol a gyomrod, a pénz és zsarnoki vágyad. A pogányok éppen e miatt érdemelnek megvetést, mivel szenvedélyeiket istenítették és a bűnös vágyat Afroditénak, a haragot Áresnek, az iszákosságot Dionysosnak nevezték el. Ha nem is faragsz magadnak bálványokat, miként azok, de a legnagyobb készséggel hódolsz ugyanazoknak a szenvedélyeknek, amennyiben Krisztus tagjait egy kéjű tagjaivá teszed, és egyéb bűnökbe is merülsz. Azért kérlek benneteket, fontoljátok meg, mily óriási dőreség ez, és szabadítsátok meg magatokat a bálványimádástól. Így nevezi ugyanis Pál a kapzsiságot. De ne csak a pénzvágy elől meneküljétek, hanem minden vágy elől, vonatkozzék az fajtalan kívánságokra, ruhákra, dús asztalra, vagy akármi másra. Mert súlyosabban bűnhődünk, ha nem engedelmességek az Úr törvényeinek. „Az a szolga pedig – úgymond –, aki tudta Ura akaratát és nem cselekedett a szerint, sok verést kap.” (Lk 12,47) Hogy tehát ezt a büntetést elkerülhessük és mind másoknak, mind magunknak üdvére élhessünk, vessünk ki a lélekből minden gonoszságot és válasszuk az erényt. Mert így meglegyünk a mennyei javakat is, amelyekben legyen részünk mindnyájunknak a mi Urunk Jézus kegyelme és szeretete által, akivel együtt az Atyának és a Szentléleknek dicsőség, tisztelet és hatalom, most és mindenkor és mindörökre örökké. Amen.

²³ Hom. 6. P.G. 60,440–442

24. Az irigység zsarnoknak való szolgálatot jelent²⁴

Megkaptuk a megigazulás kegyelmét. Most már ennek megfelelő életmódot is kell folytatnunk. Mutassunk fel tehát olyan buzgóságot, amely méltó lesz ilyen ajándékhoz. De ez csak úgy történhetik meg, ha az erények anyját, a szeretetet őrizzük meg nagy buzgalommal. A szeretet azonban nem áll üres szólamokból és barátságos üdvözlésekből, hanem a szeretet a jóindulatnak tetteiben való megnyilvánulása. Ilyen cselekedetek, ha a szegénységet enyhítéd, ha a betegeknek szolgálsz, a veszedelmek idején segítesz, a szükségben lévőket támogatod, ha sírsz a sírókkal és örülsz az örvendezőkkel. Mert ez is a szeretet jele, ha örülünk az örvendezőkkel, bár amúgy csekély dolognak látszik és mégis nagyon is nagy dolog, és egy bölcsnek az elhatározása kell hozzá. Bizony sok embert találhatunk, aki kellemetlenebb dolgot derekasan végez, ehhez azonban gyöngé. Mert sok ember sír ugyan a sírókkal, de már az örvendezőkkel nem örvend, hanem sír, ha mások örülnek. Ez a kajánság és az irigység. Nem csekély jótett örülni, ha testvéred is örül, többet érő dolog, mint sírni a sírókkal, sőt többet ér, mintha segítséget nyújtunk veszélyben forgó embertársainknak. Mert sokan kiteszik magukat a veszélyeknek is embertársaikért, de maró fájdalmat éreznek, ha kitüntetés éri őket. Ekkora az irigység hatalma. És jóllehet az munkával és izzadással jár, ehhez pedig csak jóérzés és jóakarát kell, mégis a nehezebbet magukra vállalják, de a könnyebbet nem végzik, hanem sorvadnak és betegek lesznek, ha azt látják, hogy másokat szerencse ér, ha azt kell tapasztalniok, hogy az Egyház akár prédikáció folytán, akár más úton-módon szépen halad előre. Van ennél nagyobb gonoszság? Mert az ilyen nemcsak a testvérével helyezkedik szembe, hanem az Isten akaratával is. Gondolkodjál ezen és lábolj ki ebből a betegségből, és ha felebarátod iránt nem is vagy jóakaró, legalább magadat mentsd meg ezer bűntől. Miért küzdesz saját meggyőződésed ellen, miért telítéd lelkedet nyugtalansággal? Miért keltesz benne vihart? Miért forgatsz fel mindent? Hogyan fogsz tudni ilyen lelkiismerettel bűneidért bocsánatot kérni? Mert ha az Isten még azoknak sem engedi el a bűneit, akik nem tudnak megbocsátani az ellenük vétőknek, hogyan fog megbocsátani azoknak, akik olyanokat törekednek megbántani, akik semmit sem vétettek ellenük? Ez már a legnagyobb gonoszság jele. Az ilyenek az ördöggel szövetkezve háborút viselnek az Egyház ellen. Sőt még ennél is rosszabbat tesznek, mert az ördögtől lehet óvakodni, de ezek a barátság álarca mögött titkon gyújtogatnak. Igaz, magukat vetik be elsőnek a tűzbe és olyan betegségben szenvednek, amely nemcsak szánalmat nem érdemelhet, hanem még nevetséget is kelt. Mondd csak, mért vagy olyan halovány, mit remegsz és állsz itt ijedten? Micsoda rettenetes dolog történt? Az, hogy a testvéredet nagyra becsülik, és ő hírnek, tiszteletnek örvend? Nemde koszorút kellene a fejedre tenned, és örvendezned és magasztalni az Istent, hogy egyik tagod kitüntetésben, tiszteletben részesült? És neked fáj, hogy az Isten dicsőséget aratott. Látod, hogy hová fejlődik a küzdelem? De nem az fáj, mondod, hogy az Isten részesül tiszteletben, hanem az, hogy a testvéred. Csakhogy ezen keresztül Istenre irányul a dicsőség, ahogyan az általad megindított küzdelem is. Nem ez bánt, mondod megint, hanem azt szeretném, ha Isten én általam részesülne dicsőítésben. Ha ezt szeretnéd, akkor örülj a testvéred megtiszteltetésének, mert így te általad jut dicsőség az Istennek, hiszen mindenki azt fogja mondani: Dicsőség az Istennek, akinek olyan szolgálói vannak, hogy azok minden irigységtől mentek és örülnek egymás sikerének. De mért beszélek testvérről? Még ha ellenfeled vagy személyes ellenséged volna, de Istent az ő személyén keresztül dicsőítenék, barátoddá kellene tenned éppen e miatt. Te pedig a barátodat ellenségeddé teszed, mivel Istent az ő megtiszteltetése révén magasztalják. Ha valaki beteg testedet gyógyítaná, még ha ellenséged volna is, ezek után a

²⁴ Hom. 7. P.G. 60,447–452

legkiválóbb barátaid közé fogod számítani. Azt pedig, aki Krisztus testét, vagyis az Egyházat felmagasztalja, és még hozzá barátod is, azt te ellenségednek nézed? Hogyan tudnád másképp bebizonyítani, hogy ez a küzdelmed Krisztus ellen van? Éppen azért művelhet valaki csodákat is, megőrizheti szüzességét, böjtölhet, a puszta földön hálhat és ilyen erényei miatt eljuthat föl az angyalokig, ha ebben a bűnben szenved, átkozottabb mindenkinél és nagyobb bűnös, mint a házasságtörő, a fajtalan, mint a rabló és halottgyalázó.

És hogy senki ne vádolhasson azzal, hogy beszédemben túloztam, szeretnék valamit kérdezni tőletek. Ha valaki tüzet hozva és fejszét fogva lerombolná és felégetné ezt a templomot és ezt az oltárt itt ledöntené, volna olyan köztetek, aki nem hajítana rá követ, mint átkozottra és bűnözőre? De menjünk tovább! Hátha valaki ennél a tűznél pusztítóbb tüzet hozna, értem ezen az irigységet, amely nem kőből készült épületeket rombol le, sem aranyos oltárt nem pusztít el, hanem a falaknál és az oltárnál becsesebbet, a tanítóinktól felépített lelki épületet gyalázza meg és teszi tönkre, vajon micsoda elnézésre számíthat az ilyen? És ne mondja senki, hogy csak próbálkozott, de nem volt hozzá ereje, mert a tetteket a szándék szerint ítéljük meg. Bátran mondhatjuk, hogy Saul is megölte Dávidot, ha nem is sikerült neki. Mondd csak, nem gondolod, hogy amikor a pásztor ellen harcolsz, Krisztus juhait fenyegeted? Azokat a juhokat, akikért Krisztus a vérét ontotta, és akikért az ő parancsa szerint mindent meg kell tennünk, még szenvedések árán is. Nem gondolsz arra, hogy a te Urad a te dicsőségedet kereste, nem a magáét, te pedig nem az Úr dicsőségét óhajtod, hanem a magadét? Pedig, ha az övét keresed, megtalálod a magadét is, míg ha az övé helyett a magadét keresed, ezt sem fogod élvezni soha. Mi ennek az orvossága? Imádkozzunk közösen, és egy szívvel-lélekkel emeljük fel szavunkat értük, mint az ördögtől megszállottakért. Mert ezeknél ők szerencsétlenebbek, hiszen tébolyuk saját elhatározásukból fakadt. Imádság ennek a betegségnek az ellenszere és sok-sok könyörgés. Aki nem szereti testvérét, még ha egész vagyonát is szétszítja, még ha a vértanúság fényében is ragyog, nem nyer ezzel semmit. És most gondold el, micsoda büntetést fog megérdemelni az, aki még ellenségesen is viselkedik mással szemben, holott az nem is bántotta őt. Az ilyen még a pogányoknál is rosszabb. Mert ha csak azokat szeretjük, akik minket is szeretnek, semmivel sem lesz több jutalmunk, mint a pogányoknak. De mondd meg nekem, hol lesz annak a helye, aki irigységből rosszindulatú az iránt, aki őt szereti?

A irigység a háborúskodásnál is rosszabb. Mert aki háborút visel, ha megszűnik a háború oka, az ellenségeskedést is beszünteti. De az irigy emberből sohasem lesz jóbarát. Azután az egyik nyílt csatában támad, a másik alattomban harcol. Az egyiknek gyakran elég elfogadható oka van a háborúra, a másiknál az ok semmi más, mint a bűsz és ördögi indulat. Mivel lehetne összehasonlítani az ilyennek a lelkét? Miféle viperával? Miféle áspissal? Micsoda féreggel? Miféle rovarral? Nincs istentelenebb, nincs gonoszabb valami az ilyen léleknél. Mert ez a bűn: az irigység pusztítja el az egyházakat, ez szüli az eretnekségeket, ez adta a gyilkos fegyvert a testvér kezébe és áztatta a jobbát az igaznak véreben és megcsúfolva a természet törvényeit megnyitotta a halál kapuját. Valóra vált az az átok, mert ez a bűn nem engedte, hogy az a szerencsétlen ráeszméljen a közös származásra, a szülőkre, vagy bármi másra, hanem oly vad indulatba hozta és annyira megőrjítette őt, hogy még akkor sem engedett, amikor az Isten már megintette e szavakkal: „Legyen tehát alattad (bűn) a kívánsága és uralkodjál rajta”. (Ter 4,7) S bár elengedte neki ezt a bünt és testvérét alája rendelte, mégis oly gyógyíthatatlan ez a betegség, hogy minden orvosság ellenére is kifakadt a genny. Te mindenkinél szerencsétlenebb, mit búsulsz? Hogy Istent dicsőítik? De hiszen ez sátáni érzület. Vagy hogy testvéred nagyobb kegyben áll? De hiszen van módod rá őt megelőzni. Ha győzni akarsz, ne öld meg őt, ne tedd el láb alól, hanem hagyd életben, hogy meg lehessen tartani a versenyt és győzd le életében. Mert így fényes koszorúra lenne kilátásod, de ha megölsz, kedvezőtlenebb szavazatot kapsz, mintha alul maradtál volna. De mindezzel nem törődik a kaján irigység. De kinek a kedvéért vágyódsz dicsőségre? Ugyanis

csak ők laktak a földön. De ez sem tartotta őt vissza, hanem minden ilyen gondolatot kitépve szívéből az ördög mellé állt, vele együtt rendezte a csatát, mert hiszen az ördög volt a hadvezér Kain személyében. Mivel ugyanis az ördög nem elégedett meg azzal, hogy az ember halandóvá lett, hanem a halál nemével még súlyosbítani igyekezett a tragédiát, rávette őt a testvérgyilkosságra. Ő, aki sohasem fog betelni a mi nyomorúságunkkal, siettette a dolgot, és kínok közt várt, hogy láthassa az Isten ítéletének teljesülését. Mint mikor valakinek az ellensége fogságban van és halálra ítélik, de az illető már nem tudja bevárni a kivégzés idejét, hanem sürgeti a dolgot, s már benn a városban szeretné ellenségét holtan látni, egészen úgy cselekedett az ördög is. Bár hallotta, hogy az ember vissza fog térni a földre, valami nagyobb látványosság után sóvárgott. Látni kívánta, hogy a fiú atyjánál hamarabb haljon meg, hogy a testvér testvért gyilkoljon. Látni kívánt korai és erőszakos halált.

Látod, hogy milyen rettenetes dolgokra indít az irigység? Hogy miként elégítette ki Kain az ördög telhetetlen vágyát és szolgált neki olyan dús lakomával, amilyent csak kívánt. Látoljunk ki tehát ebből a betegségből. Mert teljes lehetetlenség, hogy megmeneküljünk attól a tűztől, amely az ördögnek készítettett, ha nem szabadítjuk meg magunkat ettől a kórságtól. Megszabadulni pedig úgy fogunk, ha meggondoljuk, hogy mennyire szeretett bennünket Krisztus, és hogy szigorúan meghagyta, hogy szeressük egymást. És hogyan szeretett bennünket? Drága vérért adta értünk, akik ellenségei voltunk, és sokat vétkeztünk ellene. Így cselekedjél te is testvéreddel, mert ezért mondja: „Új parancsolatot adok nektek, hogy szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket”. (Jn 13,34) Sőt tovább megy, mert ezt ő az ellenségeivel cselekedte. És te nem akarod véredet adni a testvéredért? De miért ontod ki az ő vérért és teszed a parancs ellenkezőjét? Amit Krisztus cselekedett, arra ő nem volt kötelezve, te pedig ha megteszed, fennálló tartozásodat rovod le. Mert az a szolga is, kinek tízezer talentumot elengedtek, ő ellenben a száz dénárt követelte, nemcsak azért bűnhődött, mivel követelte, hanem azért, mivel a jótétemény folytán nem lett jobbá, nem követte ura példáját és nem engedte el a tartozást. Mert ha ezt teszi, csak a kötelességét teljesítette volna szolgatársával szemben. Azért mondja az Úr: „Mikor mindent megtesztek, mondjátok: haszontalan szolgák vagyunk, ami kötelességünk volt, azt cselekedtük”. (Lk 17,10) Tehát akár szeretetet gyakorolunk, akár pénzt adunk a szűkölködőknek, kötelességünket teljesítjük, nemcsak azért, mivel ő elüljár a jótévésben, hanem azért is, mivel ahányszor adunk, mindig az övéből adunk. Miért fosztod meg hát magadat attól, aminek az ő akarata szerint a tiednek kellene lenni? Azért mondta ugyanis, hogy légy adakozó, hogy az a te birtokodba kerüljön. Mert amíg az csak nálad van, nem a tied. De amit bármikor másnak adsz, azt magad is megkaptad. Vajon van valami, ami felér ezzel a szeretettel? Ő vérért ontotta ellenségeiért, mi pedig még pénzt sem adunk jótévőnkért, ő a maga vérért adta, mi pedig még azt a pénzt sem adjuk, amely nem a mienk; ő minket megelőzve adott, mi pedig példáját sem követjük, ő a mi üdvösségünkért adta vérért, mi pedig a saját hasznunkra sem adunk. Mert a mi felebaráti szeretetünkéből ő neki semmi előnye nincs, a belőle származó haszon mind a mienk. Hiszen azért parancsolja, hogy adakozzunk, hogy az adománytól el ne essünk. Ha valaki egy kis gyereknek pénzdarabot ad, meghagyja neki, hogy vigyázzon rá nagyon, vagy adja oda megőrzésre egy szolgának, nehogy bárki elcsenhesse tőle. Így tesz velünk az Isten is. Add a vagyonodat a szűkölködőnek – úgymond –, nehogy valaki azt elrabolja tőled, esetleg egy csaló, vagy az ördög, vagy egy tolvaj, vagy utoljára a halál. Mert amíg a te kezedben van, nincs biztonságban, de ha a szegények révén nekem adod, én megőrzöm azt az utolsó fillérig, és ha eljő az ideje, bőséges kamattal adom vissza. Nem azért veszem át, hogy megfosszalak tőle, hanem hogy gyarapítsam, hogy gondosan megőrizzem, hogy eltegyem neked arra az időre, amikor már senki sem fog kölcsönt adni, senki sem fog irgalmassági cselekedetet gyakorolni. Van-e nálunk keményebb lelkű, ha ekkora ígéretek után sem szánjuk rá magunkat arra, hogy neki kölcsönt adjunk? Bizony ezért érkezünk majd ő hozzá elhagyottan, mezítelenül, szegényen, és még az sem lesz nálunk, amit ránk bízott, mivel nem helyeztük el

ő nála, aki mindenkinél jobban megőrizte volna. Ezért a bűnhődésünk is igen súlyos lesz. Ha kérdőre vonnak, mit tudunk majd felelni, hogy elkerüljük a vesztünket? Micsoda mentséget fogunk találni? Mivel védekezünk? Miért nem adakoztál? Nem bíztál benne, hogy visszakapod? Hát ez micsoda okoskodás? Az, aki adott neked anélkül, hogy bármit is kapott volna, hogyan adna neked még inkább, ha ő is kapott? Vagy a pénz látása örömet okoz neked? Annál inkább add oda, hogy odaát jobban gyönyörködhessünk benne, amikor már senki el nem rabolhatja tőled; mert itt amíg birtokodban van, ezer bajt okoz. Mert az ördög úgy támad a gazdagokra, mint a kutya a kisgyerekekre, hogy kiragadja kezéből azt a darab kenyeret vagy süteményt. Adjuk tehát mindenünket az Atyának! És ha ezt meglátja az ördög, teljesen visszavonul. Ha pedig eltávozott, akkor az Atya mindent biztosan visszaad ott a másvilágon, ahol az ördög már nem lehet terhünkre. Mert most igazán semmi különbség sincs a gazdagok és a kisgyerekek közt, akiket a fiatal kutyák állandóan zavarnak. Mert a gazdagok körül is állandóan ugatnak, ráncigálnak, húzogatnak, nemcsak emberek, hanem aljas szenvedélyek is, mint a dőzsölés, részegeskedés, hízélgés, és a bujaság minden fajtája. Ha már pénzt adunk kölcsön, rendesen azokat válogatjuk ki, akik sok kamatot adnak és becsületesek. Mi ellenben éppen az ellenkezőjét csináljuk. A jóságos Istent, aki nem a századrészét, hanem a százszorosát adja meg, azt elmellőzzük, de keresünk fel olyanokat, akik még a tőkét sem fizetik vissza.

25. A természetellenes fajtalanság ellen²⁵

Miután az apostol előbb a nőket leckéztette meg, a férfiak ellen is kikel e szavakkal: „Hasonlóképen a férfiak is elhagyván a természet szerint való élest az asszonnyal”. (Róm 1,27) És valóban a legnagyobb romlottságnak a jele és mind a két nem rothadt voltát bizonyítja, amikor a férfi és nő ellenségekként állanak egymással szemben, pedig az isteni rendelés szerint a férfi a nő gyámolítója, a nő pedig a férfi segítőtársa. Figyeld csak meg, hogy milyen találón alkalmazza itt a szavait. Mert nem azt mondja, hogy egymást megszerették, vagy hogy vágyódtak egyik a másik után, hanem „Egymás iránt gerjedtek vágyra”. Látod, hogy az egész a mohó vágy következménye, amely nem tud korlátai közt megmaradni? Mert minden, ami az isteni törvényeken túteszi magát, különleges és természetellenes dolgok után vágyakozik. Így akárhányszor megesik, hogy egyesek elveszítik az étel után való vágyat és földet vagy kavicsokat nyelnek le, mások pedig égető szomszúságtól gyötörve, pocsolva után vágyódnak. Ilyen módon buggyan ki azokból is ez a természetellenes szerelem. Ha pedig azt kérdezed, hogy honnan e vágnak ez a szertelensége, a felelet csak ez lehet: Az Istentől való elhagyatottságból. És honnan ez az elhagyatottság? Attól a bűntől, amely által először hagyták el az Istent. „Férfiak férfiakon ocsmányságokat műveltek.”

Mikor azt hallottad, mondja továbbá az apostol, hogy gerjedtek, ne gondold, hogy ez a betegség csak a vágnak a következménye. Legtöbb esetben az ő könnyelműségükből, nemtörődömségükből fakadt, és ez lobbantotta lángra a vágyat is. Ugyancsak ezért nem használja a csábítás, vagy kerítés szavait sem, mint egyebütt, hanem azt mondja, hogy műveltek. A bűn náluk tudatos és szándékos cselekedetekben nyilvánult meg. Nem említ rendetlen vágyat sem, hanem teljes joggal ocsmányságot mond. Mert a természetet is meggyalázták, a törvényt is lábbal tiporták. És most nézd ezt a nagy ziláltságot, amely mindkét részről, a férfi és nő részéről támadt. Minden a feje tetejére van állítva. Önmaguknak és egymásnak is ellenségei lettek, mivel olyan harcot indítottak meg, amely nehéz, sokféle elágazó, változatos, és természetellenesebb, mint a polgárháború. Mert négyféle alakban indult meg a harc, mindegyik terméketlen és törvényellenes volt. Ugyanis nemcsak kétszeres, és háromszoros volt ez a háború, hanem négyszeres. Figyelj csak ide: A kettőnek egynek kellene lenni, értem a nőt és a férfit, „mert – úgymond az írás – lesznek ketten egy testté”. (Ter 2,24) Ezt tette a nemi ösztön, amely a két nemet egymáshoz kapcsolta. Ennek a természetes ösztönnek más irányt adott az ördög és elkülönítette a két nemet és az egy testből megint két testet csinált az Isten törvénye ellenére. Mert ez kimondja, hogy „Lesznek ketten egy testté”, ő pedig az egyet kettéválasztotta. Íme az egyik harc. Azután ez a két fél, részint saját maga ellen, részint egymás ellen kezdett harcolni. Mert az asszonyok megint asszonyokat gyaláztak meg, nemcsak férfiakat, a férfiak viszont egymással kerültek szembe és a női nemmel, akárcsak valamilyen éjjeli harcban. Látod itt a második és harmadik harcot, sőt a negyediket és ötödiket is. De van ezenkívül még egy. Mert a mondottak szerint még a természet ellen is vétkeztek. Az ördög ugyanis tudta, hogy a természetes vágy mégis csak összehozza a két nemet, ezért azon volt, hogy az őket összekötő kapcsot teljesen elszakítsa. Így nemcsak utódok hiányában szűnik meg természetesen az emberi nem, hanem azáltal is, hogy egymás ellen folyton harcolnak. „És elvették megtévedésüknek megfelelő bérét.” (Róm 1,27) Figyelj csak, hogyan mutat rá a baj forrására, a pogány vallási elvekből eredő istentelenségre. Szerinte ennek a megtévedésnek a bére az a bűn. Mert ha a pokolról és a büntetésről beszélt volna, nem talált volna hitelre azok előtt az istentelenek előtt és azok előtt,

²⁵ Hom. 4. P.G. 417–421

akiknek az ilyen életmód tetszik sőt kinevették volna. Ezért bizonyítja nekik, hogy az ilyen élvezetben magában már benne foglaltatik a bűnhődés. Ha pedig ezt nem veszik észre, sőt jól érzik magukat, ezen ne csodálkozzál. Hiszen a bolondok és örültek hányszor okoznak maguknak fájdalmat és művelnek olyan szárnalmas dolgokat, hogy mások megsiratják őket, maguk pedig nevetnek és mulatnak ötleteiken. De azért amazok véleményük szerint nem szabadultak meg a büntetéstől, hanem nagyobb a kárhozatuk, mivel azt sem tudják, hogy hányadán vannak. És ebben a kérdésben nem a betegek szavazata a döntő, hanem az egészségeseké. A pogányoknál mindenestre ez a szokás, úgylátszik, törvényszerű is volt. Hiszen az egyik törvényhozójuk megtiltotta a rabszolgáknak, hogy szárazra kenjék magukat és hogy fiúkkal nemileg érintkezzenek, ezt a jogot, helyesebben ocsmányságot, a szabadoknak tartva fenn. És ezt nem tartották ocsmányságnak, hanem előkelő és kiválóbb dolognak, minthogy rabszolgák is üzhethék; ilyesmi csak a szabadokhoz illik. És ez volt a véleménye az igen művelt athéniaknak és nagy emberüknek, Solonnak. Mennyi könyv van kiváló bölcselőktől, amelyekben ez a betegség polgárjogot nyert. Mi azonban ennek ellenére sem tartjuk ezt rendes dolognak, sőt szánjuk és megkönnyezzük mindazokat, akik ilyen törvényt elfogadtak. Mert amit ledér nők engednek magukkal tenni, azt engedik ezek is. De ez utóbbi szárnalmasabb dolog. Mert azoknak a nemi érintkezése, ha törvényellenes is, de természetes, ez pedig törvényellenes és természetellenes. Ha nem is volna pokol és nem fenyegetne büntetés, akkor is ez a bűn minden büntetésnél rosszabb. És ha azt mondod, hogy jól érzik magukat, ezzel azt is mondod, hogy nagyobb a bűnhődésük. Mert ha látnék valakit mezítelenül szaladgálni, egész teste sárral összemaszatolva és nemhogy iparkodnék elbújni, hanem még tetszeleg is magának, egyáltalán nem örülnék neki, sőt inkább végtelenül szánám az illetőt, hogy nem érzi eljárásának undokságát. Hogy még világosabban szemetek elé állítsam ezt a gázságot, hadd mondjak egy másik példát is. Ha egy hajadont arra ítélnének, hogy egy esztelen állat elhurcolja őt nász-szobába és ő idővel tetszést találna a vele való nemi érintkezésben, nem kellene-e legfőképp azért szánni azt a szegényt, hogy nem érzi ennek az állapotnak a kórságos voltát, és hogy emiatt nem tud már szabadulni tőle? Ez világos mindenki előtt. Ha pedig ez az állapot súlyos, akkor az, amelyről előbb szoltunk, nem kevésbé az. Mert saját népétől gyalázatot szenvedni sokkal szomorúbb, mint idegenektől. Az ilyeneket még a gyilkosoknál is rosszabbnak tartanám, mivel sokkal jobb meghalni, mint ilyen gyalázatban élni. Mert a gyilkos elválasztja a lelket a testtől, ez pedig mind a lelket, mind a testet kárhozatba dönti. És akármilyen bünt emlegetnél, egyet sem tudsz mondani, amely csak megközelítené is ezt a természetellenességet. Ha ezek tisztában volnának azzal, hogy mi történik velük, ezerszer inkább választanák a halált, minthogy ilyesmit elszenvedjenek.

Valóban nincs ennél a bűnnél valami esztelenebb és gonoszabb. Ha ugyanis Pál a paráználkodásról beszélve ezt mondta, hogy „Minden bűn, amelyet az ember elkövet, a testen kívül vagy, aki azonban paráználkodik, az a saját teste ellen vétkezik” (1Kor 6,18), mit mondjunk erről az örültségről, amely a paráznaságnál annyira rosszabb, hogy szóval ki sem mondható? Az ilyennek nemcsak azt kell mondanom, hogy asszony lettél, hanem azt is, hogy elvesztetted férfivoltodat. Nem vetted fel a női természetet, de a magadét sem őrizted meg, hanem mindkét nemnek az árulója lettél és megérdemled, hogy a férfiak is, a nők is elkeressenek, megkövezzenek, mivel mind a két nemet bemocskoltad. Hogy megértsd ennek szégyenletes voltát, mondd csak: Ha valaki hozzád jönne és azt az ajánlatot tenné, hogy belőled, az emberből kutyát csinál, nem futnál-e el előle, mint valami megrontó elől? És nézd, te nem kutyát csináltál magadból, hanem ennél sokkal nagyobb megvetésre méltó lényt. Mert a kutyának mégis csak hasznát vesszük, de az ilyen hímekkel paráználkodó semmire sem való. Hát ahhoz mit szólnsz, ha valaki azzal fenyegetne meg, hogy kieszközli, hogy a férfiak lebetegedjenek és szüljenek, nem telnénk meg haraggal? Pedig akik ebbe az örültségbe estek, sokkal rosszabbat követnek el magukon. Mert nővé változni egészen más

dolog, mint nővé lenni, de férfinak is megmaradni. Jobban mondva ezek sem nők, sem férfiak. Ha akarsz más úton-módon is fogalmat alkotni ennek a bűnnek a nagyságáról, vedd fel a kérdést, hogy a törvényhozók miért szabtak ki büntetést azokra, akik másokat megfélemlítanak. Rá fogsz jönni, hogy semmi egyébért, csak azért, mivel az ilyenek a természetet korlátozzák. Pedig ezek nem követnek el akkora jogtalanságot, mert hiszen az ilyen megcsonkítottak a csonkítás után is akárhányszor használható emberek. Ellenben az ilyen kéjnővé lett férfiú a leghaszontalanabb ember a világon, mert nemcsak a lelke, hanem a teste is becstelen lett. Megérdemli, hogy mindenünnen elűzzék. Mekkora pokolbeli büntetés lesz ezeknek elégséges? Ha pedig nevetsz, mikor a poklot hallod emlegetni, és nem hiszel benne, gondold a szodamai lángtengerre. Itt bizony már az életben láttuk a pokolnak mását. Mivel ugyanis sokan nem hisznek abban, ami a feltámadás után következik, különösen ha a kiolthatatlan tüzről hallanak, az Isten a jelen életből vett példával oktatta ki őket. Ilyen Szodoma pusztulása a tüzes eső által. És erről tudnak azok, akik ott voltak, mert saját szemükkel látták annak az istenítéletnek nyomait. Gondold meg, mekkorának kellett annak a bűnnek lennie, amely kierőszakolta, hogy a pokol időnek előtte tárja fel kapuit. Mivel ugyanis a szavakra nem adtak semmit, az Isten tettel mutatta be nekik a pokol képét, még pedig különös módon. Mert az a tüzes eső ellenmondás volt önmagában, miként az ő nemi életük is természetellenes volt, és elárasztotta földüket, miként a mohó vágy a lelküket. Ez az eső éppen ellentéte volt a rendes esőnek, mert nemcsak nem élesztette a föld méhét termékenységre, hanem alkalmatlanná tette még a mag befogadására is. Ilyen volt a szodamai férfiak nemi élete is, amely testük használhatóságát tette tönkre. Van-e az ilyenfajta parázna embernél undokabb, átkozottabb? Micsoda örület, micsoda esztelenség kell ide! Honnan eredt ez a szenvedély, amely az emberi természettel ellenség módjára bánt el, sőt még az ellenségnél is annyival kegyetlenebbül, amennyivel a lélek értékesebb, mint a test? Jaj nektek, akik még az állatoknál is esztelenebbek vagytok és a kutyáknál orcátlanabbak! Mert ezeknél sehol sem látsz ilyen nemi érintkezést. Itt tudja a természet, meddig terjednek a határai, ti pedig bűnösökkel azt érték el, hogy a fajotok értéke még az állatokénál is mélyebbre süllyedt. Honnan keletkezett ez a nyavalya? Az élvezethajhászásból és az Istennek nem ismeréséből. Mert ha egyesek kivetik magukból az Isten félelmét, lassan elmarad tőlük minden erkölcsi jó.

Hogy tehát ez ne történjék meg velünk, élénken szemünk előtt lebegjen az Isten félelme. Mert semmi sem teszi tönkre annyira az embert, mintha ezt a mentő horgonyt eresztjük, ahogyan semmi sem biztosítja annyira üdvösségünket, mintha tekintetünk folyton rajta van. Mert ha már emberek szeme láttára restelkedünk bünt elkövetni, sőt jobb fajta cselédeink előtt is pirulunk, ha valami illetlent teszünk, gondold meg, micsoda biztonságot fogunk élvezni akkor, ha Isten van a szemünk előtt. Ha így leszünk, az ördög sohasem fog ellenünk törni, mert hiszen hasztalan fáradna. De ha azt látja, hogy kívül bolyongunk és minden fék nélkül járkálunk, hamarosan el tud majd terelni a nyájtól, hiszen mi adtunk alkalmat hozzá. És amiben a haszontalan szolgáknak lesz részük, akik a piacon nem sietnek eleget tenni a gazdájuktól rájuk bízott feladatnak, hanem terv és cél nélkül ahhoz csatlakoznak, aki eléjük kerül és elpocsékolják az időt, ugyanaz a sors vár mireánk is, ha elfordulunk az Isten parancsaitól. Mert akkor mi is csak ácsorgunk, bámulva a pompát és testi szépséget és a többi mind, amihez semmi közünk sincs, ahogyan azok a rabszolgák kolduló szemfényvesztőkön csodálkoznak. De amikor végre valahára hazaérnek, kemény büntetés vár rájuk. Sokan azonban teljesen letérnek a nekik megszabott útról és ilyen haszontalan népséghez csatlakoznak. De mi ne tegyük ezt, mert küldetésünk van és sok sürgős dolgot kell el végeznünk. Ha mi ezeket elmulasztjuk és odaállunk vágyakozva haszontalan dolgokra és ezzel feleslegesen elpazaroljuk drága időnket, súlyos büntetésben lesz részünk. Mert ha szórakozni akarsz, találsz dolgokat, amelyeket bámulhatsz és amelyek után vágyakozhatol mindenkor, dolgokat, amelyek nem nevetségre, hanem bámulatra méltók és sok dicséretre.

Aki nevetséget keltő dolgokat bámul, maga is ilyen lesz, sőt rosszabb, mint egy bohóc. Hogy így ne járj, távozzál onnan minél hamarább.

26. A bűn lelki öregséget – a kegyelem a lélek tavaszát jelenti²⁶

Sírás fojtogat és keseregнем kell, ha meggondolom, hogy milyen erkölcsös életet követel tőlünk Pál, mi pedig micsoda könnyelműségnek adtuk át magunkat. A keresztség után visszatérünk régi öreg állapotunkba, visszafordulunk Egyiptom felé és a manna élvezete után eszünkbe jut a fokhagyma. Tíz vagy húsz nappal a keresztség után már megváltozunk és úgy akarunk élni, mint azelőtt. Pál azonban nem meghatározott napokra, hanem egész életünkre követeli tőlünk ezt az új életmódot. De mi visszatérünk ahhoz, amit kihánytunk, mivel a kegyelemadta ifjúság után ismét berendezkedünk a bűnöktől eredő öregségre. Mert a pénzvágy, a rendetlen kívánságoknak való szolgálat, és egyáltalán minden bűn öreggá teszi azt, aki elköveti; ami pedig idős lesz és öregedik, közel van az elmúláshoz. Az bizonyos, hogy a testen nem látszik meg annyira az idő vasfoga, mint ahogy a lélek hanyatlik és törik meg a sok bűntől. Mert ez teljesen pipogya lesz és értelmetlenséget fecseg össze-vissza, mint a megvénült és gyengeelméjű emberek, továbbá együgyű, bárgyú, feledékeny lesz, szeme tele csipával, egyszóval undorító lesz az emberek előtt, az ördög számára pedig könnyű zsákmány. Ilyen a bűnöző lelke, de nem ilyen az igazaké, hanem megifjodnak, és erősek, és az ifjúság virágai közt élnek állandóan, mindenkor készek bármily harcra, küzdelemre. A bűnözők lelke ellenben a legkisebb lökésre rögtön elesik és elpusztul. Erre céloz a próféta is, midőn így szól: „Miként a por, melyet a föld színéről a szél elsodor.” (Zsolt 1,4) Ilyen állhatatlanok és könnyen elcsábíthatók azok, akik bűnben élnek. Mert nem látnak tisztán, nem hallanak jól, nem beszélnek érthetően, gyakori náluk a böfögés, szájukból csurog a nyál. De ha csak nyál volna és nem ennél utálatosabb valami! Mert olyan szavakat is eresztenek ki szájukból, amelyek minden iszapnál bűzösebbek és ami még undokabb, ezeknek a szavaknak a nyálát nem tudják kiköpní, hanem undorító módon a markukba eresztik, és amilyen sűrű csak volt, ismét magukra kenik. Talán undort éreztek erre a leírásra, a valóság láttára jobban éreznének. Mert ha már undokság ez, ha a testen történik, mennyivel inkább az, ha a lelken megy végbe. Így járt az az ifjú is, aki mindenét elprédálta és a legnagyobb nyomorba jutott. Ott feküdt nagyobb tehetetlenségben, mint egy eszelős és beteg, de amikor felébredt benne az akaraterő, egyszerre fiatal lett az elhatározás folytán. Mert amint kimondta: visszatérek atyámhoz, ez a szó, vagy nem annyira a szó, mint inkább az ezt követő tett, mindent jóra fordított. Nem mondta ugyanis, hogy visszamegyek és ottmarad, hanem kimondta: visszamegyek, meg is indult és megtette az egész utat visszafelé. Mi is így cselekedjünk! Még ha a határokon túl messzire is elkerültünk volna, térjünk vissza az atyai házhoz és ne ijedjünk meg a hosszú úttól. Ha akarunk, könnyű lesz a visszatérés és rövid az út, csak hagyjuk ott az idegen országot. Mert a bűn okozza azt, hogy messze elkerülünk az atyai háztól. Rázzuk le tehát magunkról a bűnt, hogy hamarosan visszatérhessünk az atyai házba. Nagyon szeret a mi atyánk és ha megtértünk, nem fog kevésbé szeretni, mint azokat, akik jók maradtak, sőt még jobban. Azt az ifjút is az atyja jobban megbecsülte, és jobban örült, hogy ismét megtalálta. De hogyan térjek vissza, kérde? Csak kezd el és máris megtörtént. Állj el a bűntől, ne haladj benne tovább és mindent megnyertél. Miként a testileg betegnél az a körülmény, hogy nem rosszabbodik az állapotuk, már a javulásnak a jele, így van ez a bűnnél is. Ne tégy egy lépést sem tovább és a bűnözésed véget ért. Ha még két napig kitartasz, a harmadikon már könnyebb a megtartóztatásod, a háromhoz adj hozzá tíz napot, azután huszat, azután százat, azután egész életedet. Minél előbbre haladsz, annál könnyebbnek látod

²⁶ Hom. 10. P.G. 60,480–482

majd az utat és a hegy ormára érve egyszerre fogod érezni azt a sok jót. Hiszen akkor is, mikor az az elveszett fiú visszatért, akkor is volt ünnepség és lakoma, fuvolával citerával tánccal. És az atya, akinek az esztelen pazarlásért és a hosszú távollét miatt meg kellett volna büntetnie a fiút, semmi ilyesmit nem tett, hanem úgy tekintett reá, mintha jól viselte volna magát mindig és nem tudta a lelkére venni, hogy egy korholó szót is szóljon, vagy hogy emlékeztesse előbbi tettére. Sőt megölelte, megcsókolta, hízott borjút öletett le, drága ruhába öltöztette, és sok ékszert adatott rája. Ezeket a példákat tartva szem előtt, bátorodjunk fel mi is és ne essünk kétségbe. Mert nem örül úgy annak ha úrnak nevezzük, mint annak, ha atyának hívjuk, sem annak ha szolgája van, mintha fia van. Ez utóbbit inkább kívánja, mint az előbbit. Ezért cselekedett mindent, amit tett, nem kímélte egyszülött fiát sem, csakhogy elnyerhessük a fiúságot, hogy necsak mint Urunkat szeressük, hanem mint Atyánkat is. És ha ezt megkapja részünkről, dicsekszik vele, mint valami kitüntetéssel, és mindenkinek tudomására hozza, bár részünkről ő semmire sem szorul. Az ő szolgáinak lett volna okuk ezzel dicsekedni, és mégis az Úr teszi. Ezért mondja Péternek is: „Jobban szeretsz engem ezeknél?” (Jn 21,15) Jelzi ezzel, hogy semmit sem óhajt annyira tőlünk, mint ezt. Hogy pedig annyira kívánja, hogy nagyon szeressük őt, az onnan van, mert ő is nagyon szeret minket. Ezért mondta apostolainak is: „Aki atyját vagy anyját jobban szereti, mint engem, nem méltó énhozzám.” (Mt 10,37)

27. A bűn gyönyörűsége lelki halállal végződik; az erény életet ad²⁷

Ne azt nézzük mindig, hogy az erény fáradozással jár, hanem azt, hogy lehetséges felemelkednünk. Ha buzgón törekszünk rá, akkor az erény gyakorlása könnyű lesz és nem sok fáradsággal jár. Ha pedig a bűnnel együtt járó élvezetről beszélsz nekem, akkor beszélj arról is, hogy mi lesz ennek a vége, mert a bűn a halálba dönt, míg az erény az életre vezet bennünket. De ha úgy tetszik, kutassunk inkább mind a kettőnél, hogy mi történik még a vég előtt. Azt fogjuk látni, hogy a bűn sok keserűséggel jár, az erény pedig gyönyörűséggel, mert mondd meg nekem, mi kínosabb, mint a rossz lelkiismeret? Mi kellemesebb, mint a jó reménység? Semmi sem gyötör és kínoz annyira, mintha valami rossztól kell tartanunk, viszont semmi sem hat olyan felemelőleg és szinte szárnyakat ad, mint a jó lelkiismeret. Ezt a mindennapi életben is tapasztalhatjuk. Mert a börtönlakók, akik büntetésükre várnak, akármilyen jó is az ellátásuk, szerencsétlenebb életet élnek, mint az útszéli koldus, akit bűn terhe nem nyom. Mert a büntetéstől való félelem nem engedi, hogy élvezetet találjanak az előttük lévő jókban. De mit beszélek a börtönlakókról? Még ha szabadon is élnek egyesek, s hozzá még gazdagok, de bűn nyomja a lelkiismeretüket, ezeknél sokkal kellemesebb állapotban vannak a kézi munkások, akik egész nap nehéz munkában élik le életüket. E miatt szánjuk a gladiátorokat is. Bár a kocsmákban látjuk őket részegeskedni, a hasukat tömni, mégis azt kell mondani hogy igen szerencsétlenek, mivel ennél az élvezetnél sokkal erősebben hat lelkükre a rájuk leselkedő halál gondolata. Ha pedig nekik ez az ő életük kellemesnek tetszik, gondoljatok azokra a szavaimra, amelyeket sokszor intéztem hozzátok, hogy ti. nincs azon csodálni való, ha egy ember, aki állandóan bűnben él, nem akar annak a keserűségétől és fájdalomtól szabadulni. Mert íme, ezeknél is szeretetre méltónak látszik ez az átkozott foglalkozás, mivel benne élnek. De azért nem magasztaljuk őket, ellenkezőleg, sajnáljuk őket éppen a miatt, mert nem tudják, hogy milyen szerencsétlen helyzetben vannak. De mit szólsz a házasságtörőkhöz, akik csekély élvezetért gyalázatos rabságot vállalnak magukra, kénytelenek pénzt költeni, folyton félnek és olyan életet élnek, mint Kain? Sőt sokkal borzalmasabbat, mert a jelentől is félnek, a jövőjük miatt is remegnek, gyanakodnak barátaikra, gyanakodnak ellenségeikre, akár tudnak ezek az ő dolgaikról, akár nem. Még alvás közben sem mentesek ettől a küzködéstől, mert a rossz lelkiismeret félelmetes álmokat hoz rájuk és állandóan ijesztgeti őket. Nem ilyen az önmegtagadó, hanem nyugodtan és nagy szabadságban éli le egész életét. Érdemes szembe állítani egyrészt a csekély élvezetet és a félelem keltette sok hullámot, másrészt az önmegtartóztatással járó csekély munkát, és az életünk végéig tartó békét. Látni fogod, hogy ez utóbbi sokkal kellemesebb, mint az előbbi. És a kapzsi, aki mások vagyonát akarja megkaparintani, mondd csak, nem vesz magára ezerféle fáradságot? Nem kell össze-vissza futkosnia, hízelegnie szolgálóknak, szabadoknak és portásoknak, nem kell neki hol megfélemlítéssel, hol fenyegetéssel fellépnie, majd szemtelenül, majd óvatosan viselkednie, remegnie, veszekednie és mindent gyanús szemmel néznie? Nem ilyen állapotban van az, aki megveti a pénzt, hanem sok élvezetben van része, félelem nélkül és nyugodtan él. Különbözik akármilyen más bűnben van valaki, nagy lesz a nyugtalansága, és sok szirtbe ütközik. És ami még inkább latba esik, az az, hogy az erénynél először jönnek a nehézségek, azután a kellemetességek, úgyhogy ezek könnyebbé teszik a fáradságot is, a bűnnel pedig fordítva van. A gyönyör után jön a fájdalom, azután a bűnhődés, úgyhogy a gyönyör semmivé lesz. Mert miként az, aki jutalomra számít, nem érzi

²⁷ Hom. 12. P.G. 503–504

a fáradságot, úgy viszont az, akinek büntetésre van kilátása, nem tud élvezni zavartalan örömet, mivel a félelem mindenben zavarólag hat. Sőt ha alaposan meggondoljuk a dolgot, rájövünk, hogy már maga az a merészség, amellyel a bűnt elköveti, sok kínt okoz, még mielőtt az érte járó büntetést elszenvedí.

28. Isten ítéletétől félni kell²⁸

Látod, milyen bölcsen vezeti hallgatóit az evangélium és Krisztus felé és hogyan köti őket hozzá? Hogyan mutatja ki nekik, hogy az ő életük nem e földre van korlátozva, hanem ezentúl is tart? Ezt állapította meg már fentebb, midőn így szólt: „Haragot halmozasz magadra a haragnak napjára” (Róm 2,5) és itt ismét: „Az Isten ítélkezni fog az emberek rejtett dolgairól”. (Róm 2,16) Tartson tehát mindenki lelkiismeretvizsgálatot, szedje össze elkövetett hibáit és végezzen magával pontos számadást, nehogy akkor a világgal együtt elkárhozzunk. Mert félelmetes ez a bíróság, borzalmas az az ítélőszék, és rettenetet kelt a számadásravezés a lángok között. „Nem válthat meg testvér, nem válthat meg ember”. (Zsolt 48,8) Gondoljatok arra, amit az evangélium mond az ide-oda siető angyalokról, a bezárt nászszobáról, a ki nem aludt lámpákról, ama hatalmakról, amelyek a tüzes kemencéhez hurcolnak. Képzeljétek el, hogy valamelyikünknek a titkos bűne, csak itt a gyülekezet színe előtt napvilágra jön. Mennyire kívánná az illető, hogy inkább nyíljék meg alatta a föld és pusztuljon el, mint, hogy ennyi tanúja legyen az ő tettének. De mit fogunk akkor kiállani, amikor az egész emberiség előtt jön napvilágra minden tettünk, és az ismerősök is, az idegenek is mindenünket megtudják? De hát mivel akarok bennetek félelmet kelteni, azzal, hogy mit gondolnak rólunk az emberek? Nem helyes, mert csak az Istentől kell félnünk és az ő ítéletétől. Mi lesz belőlünk mondd csak, amikor megköttözve, fogcsikorgatások közt a külső sötétségbe vettetünk, de még inkább, mit fogunk tenni, s ez a legrettenetesebb, ha Istennél nem fogunk tetszésre találni? Akinek van érzéke és tud gondolkozni, az már elérte a poklot abban a pillanatban, amikor az Isten eltaszította magától. De mivel ez nem okoz testi fájdalmat, azért fenyeget a tüsszel. Voltaképpen nem akkor kellene szomorkodnunk, amikor a büntetést kapjuk, hanem, amikor bünt követünk el. Hallgasd meg csak Pált, mint sír és kesereg olyan bűnökért, amelyekért már nem fog megbűnhődni: „Mert nem vagyok méltó apostolnak neveztetni, mert üldöztem az Isten Egyházát”. (1Kor 15,9) Hallgasd meg Dávidot. Az Úr elengedte neki a büntetést, mégis mivel úgy érezte, hogy az Istent megbántotta, maga ellen hívja az Isten büntető kezét és így szól: „Forduljon kezéd én ellenem s az én atyámnak háza ellen!” (2Kir 24,17)

²⁸ Hom. 5. P.G. 60,429–430

29. Féljünk Isten ítéletétől: a kárhozattól²⁹

Figyeld csak meg, hogy Isten micsoda pontossággal bírálja el cselekedeteinket. Ezért másként büntette az embereket a vízözön idején, másként Szodoma lakóit; nem úgy az izraelitákat, mint Babilon lakóit és másként Antiochus embereit. Megmutatja ezzel, hogy nagyon mérlegeli a körülményeinket. Egyesek hetven évig raboskodtak, mások négyszáz évig, ismét mások gyerekeiket ették meg és rengeteg szenvedésen mentek keresztül és nem volt számukra megváltás éppúgy, mint Szodoma lakói számára sem, akik elevenen égtek el. „Tűrhetőbb sorsa lesz Szodoma földjének, mint annak a városnak.” (Mt 10,15) Ha az Isten nem törődne velünk, akár bűnözünk, akár jót cselekszünk, akkor volna értelme ennek a mondásnak, hogy nincs büntetés. De amikor annyira buzgólkodik, hogy ne vétkezzünk, és mindent elkövet, hogy a kegyelem állapotában legyünk, akkor nagyon világos, hogy a vétkeket bünteti, a jókat pedig megjutalmazza. Most pedig figyelj ide, hogy sok ember mennyire következetlen. Mert éppen itt sokan szemrehányással illetik Istent, hogy gyakran nagy türelmű és engedi, hogy istentelen, kicsapongó és erőszakos egyének büntetés nélkül maradjanak; viszont, ha büntetéssel fenyegeti őket, akkor meg indulatosan, neheztelve kifogást tesznek ez ellen. Pedig, ha ez utóbbi nem tetszik, akkor el kell fogadni és csodálni az előbbi eljárást. Micsoda ostoba, esztelen, számár gondolat, hogy nincs büntetés! Ez csak olyan lélekből fakadhat, amely szereti a bűnt, a kicsapongást, és állandóan a gonoszság felé kancsalít, mert hiszen a kicsapongás vágyából erednek az ilyen tanítások. Csak akarnák az ilyenek, akik ezt mondogatják, az erényt felkarolni, hamarosan meggyőződniek róla, hogy van pokol és nem kételkednének benne.

De azt kérdezed, hol, micsoda helyen lesz az a pokol? Mi gondod van rá? Feladatunk azt bizonyítani, hogy van, nem pedig azt, hogy hol, milyen területen van. Némelyek azt mesélik, hogy a Jozafát völgyében van, de ezek olyasmit vonatkoztatnak a pokolra, amit egy régmúlt háborúról mondtak. Az Írás nem szól erről semmit. De milyen helyen lesz? kérdezed mégis. Az én véleményem szerint az egész világmindenségen kívül. Miként ugyanis a királyok börtönhelyiségei és az ércbányák távolabb vannak, úgy lesz a pokol is a világon kívül. Tehát nem azt kérdezzük, hogy a pokol hol van, hanem azt, hogy hogyan kerülhetjük el. Ne kételkedjék a túlvilági büntetésben azért, mivel nem büntet mindenkit itt a földön. Mert ő irgalmas és hosszútűrésű. Ezért fenyeget ugyan, de fenyegetését nem hajtja végre azonnal: „Nem akarom, – úgymond – a bűnös halálát”. (Ez 18,32) Ha a bűnösre nem várna halál, akkor ez a mondás felesleges volna. Tudom, hogy ennek a megállapítása rátok nézve igen kellemetlen, de nekem mindennél kellemesebb. De jó volna, ha ebéd alatt, vacsora alatt, fürdőzés közben és mindenütt a pokolról beszélhetnék! Nem fájna az itteni csapások és nem örvendeznénk a földi javak miatt. Mert mit tudsz nekem borzasztót mondani? Szegénységet, betegséget, rabságot, testi megcsonkítást? De ez mind nevetséges csekélység a másvilági büntetéshez képest. Még ha olyanokat is emlegetnél, akik egész életükben éheztek, vagy akik gyermekkoruk óta vakságban szenvedve koldulnak, ez mind pazar jólét azokhoz a borzalmakhoz képest! Beszélgessünk tehát folyton erről a tárgyról, mert a pokolra való gondolás megment bennünket attól, hogy oda jussunk. Nem hallod, hogy mit mond Pál: „Ezeket a kárhozatban örök büntetéssel sújtja az Úr színe”. (2Tesz 1,9) Nem hallottad, hogy milyen volt Néró, akit Pál az antikrisztus titkának nevez? „A gonoszság titka – úgymond – már munkálkodik.” (uo. 2,7) Nos és Néró nem fog bűnhődni, az antikrisztus, az ördög nem fog szenvedni? De igenis! És mivel az antikrisztus és az ördög mindig lesz, az emberek nem fogják elhagyni a bűnt, ha nincs bűnhődés. No igen, mondod, hogy van büntetés és pokol,

²⁹ Hom. 31. P.G. 60,678–676

mindenki előtt világos, de ide csak a hitetlenek jutnak. De mondd csak, miért? Mivel a hívők, mondd te, megismerték az ő urukat. Tudod mi következik ebből? Az, hogy ha a hívők élete bűnnel van beszennyezve, azok nagyobb büntetésben részesülnek, mint a hitetlenek: „Mindazok ugyanis, akik a törvény nélkül vannak, s vétkeztek, elvesznek a törvény nélkül is; mindazok pedig, kik a törvény alatt vétkeznek, elítéltetnek a törvény által” (Róm 2,12), és: „Az a szolga, aki tudta ura akaratát és nem cselekedett a szerint, sok verést kap”. (Lk 12,47) De ha nem kell számadást adni életünkről, és mindez csak olyan mondás, akkor az ördög sem részesül büntetésben, hiszen ő is ismeri Istent, sokkal jobban, mint sok ember. Az összes gonosz szellemek ismerik őt, rettegnek is tőle, és elismerik őt bírójuknak. Ha tehát nem kell az életről számadást adni, sem gonosz tetteinkről, akkor ezek is megmenekülnek. De nem így van. Szó sincs róla! Ne ámitsátok magatokat kedveseim! Ha nincsen pokol, hogyan fognak az apostolok a 12 törzs fölött ítélni? Hogyan mondhatja akkor Pál: „Nem tudjátok-e, hogy angyalok fölött fogunk ítélni? Mennyivel inkább világi dolgok felett!” (1Kor 6,3) Hogyan mondhatta volna Krisztus: „A ninivei emberek feltámadnak az ítéletkor, és kárhoztatni fogják ezt a nemzedéket” (Mt 12,41) És: „Szodoma földjének tűrhetőbb dolga leszen az ítélet napján”. (Uo. 11,24) Mit tréfálsz olyan dolgokkal, amelyek nem tréfának valók? Te ember, miért csalod meg magadat és ámítod a lelket? Mit küzködöl Istennek irántunk való szeretete ellen? Hiszen éppen azért készítette a poklot és fenyeget vele, hogy az attól való félelemtől megjavuljunk és ne jussunk oda. Aki tehát a poklot a beszédjéből kikapcsolja, az ezzel az ámítással önkéntelenül is beletaszítja, belelőki az embereket a pokolba. Ne erőltenisd el tehát azok kezét, akik az erényért fáradoznak, viszont ne növeld azok könnyelműségét, akik alusznak. Mert ha az emberek többsége azt a meggyőződést szerezne, hogy nincs pokol, ugyan mikor tartózkodnának a bűntől? Hol fog kiderülni az igazság? és itt nemcsak azt az igazságot keressük, amely bűnösök és igazak közt akar különbséget tenni, hanem azt is, amely a bűnösök és bűnösök közt van. Miért bűnhődik az egyik itt a földön, a másik pedig nem, jóllehet ugyanolyan bűnöket követett el, vagy talán még súlyosabbakat? Ha nincs pokol, nem fogsz tudni feleletet adni erre a kérdésre. Éppen ezért hagyjatok fel ezzel a nevetséges dologgal és hallgattassátok el azokat akik ellentmondanak, mert pontos, a legcsekélyebb részletekre kiterjedő számonkérés lesz, mind hibáinkról, mind érdemeinkről. Bűnhődni fogunk illetlen nézésünkért, meggondolatlan szavainkért, csipkelődő gúnyos megjegyzéseinkért, számot adunk gondolatainkról, részegeskedésünkről is, viszont jutalmat kapunk jótetteinkért, egy pohár friss vízért is, amit adunk, egy jó szóért, sőt egy sóhajlásért is. „Jelöld meg – úgymond – ama férfiak homlokát, kik siránkoznak és bánkódnak”. (Ez 9,4) Hogy mered állítani, hogy az, aki ennyire pontosan vizsgálja meg a tetteinket, csak úgy minden komolyság nélkül fenyeget a poklallal? Nagyon kérlek ilyen hiábavaló reménységgel ne tedd tönkre magadat és azokat sem, akik neked hisznek. Ha nem hiszel nekem, kérdezd meg a zsidókat, a pogányokat, az összes eretnekeket és mindnyájan egyhangúlag azt felelik, hogy lesz ítélet, lesz viszonzás. Vagy nem elégszel meg az emberek tanúságával? Kérdezd meg magukat a gonosz szellemeket és hallani fogod, amint kiáltják: „Mit jöttél ide, hogy idő előtt gyötörj minket?” (Mt 8,29) Mindezeket összefoglalva, győzd meg a lelket, hogy ne fecsegen hiábavalóságokat, nehogy saját magán tapasztalja, hogy van pokol, hanem jobb belátásra jutva, elkerülhesse a kínokat és meglegelje a túlvilági javakat a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és szeretete által, akivel együtt az Atyának és a Szentléleknek dicsőség, hatalom, tisztelet, most és mindenkor és mindörökre örökké. Amen.

30. Hogyan szabadulhat meg az ember szokásos hibáitól³⁰

Ha pedig a törvény előtt élő emberek hanyagságuk miatt a bűn fertőjébe kerültek, gondold meg, mi lesz velünk, akik nagyobb küzdelemre vagyunk hivatva, ha nem vigyázunk szigorúan magunkra és megelőzve a bajt, nem oltjuk el a bűn szikráját, mielőtt az még hatalmas lángokká gyulladna. Pl.: Gyakran szoktál hamisan esküdni? Ne elégedjél meg azzal, hogy nem tész hamis esküt, hanem egyáltalán ne esküdjél, és többé már nem lesz tennivalód. Mert sokkal nehezebb kikerülni a hamis esküt annak, aki szokott esküdni, mint egyáltalán nem esküdni. Vagy: erőszakos, gyalázkodó, veszekedő természetű vagy? Tedd törvényeddé, hogy nem haragszol meg és nem beszélsz emelt hangon és akkor a gyökérrel együtt a gyümölcsöt is tönkretetted. Kéjsóvár és fajtalan természetű vagy? Ismét írd elő magadnak, hogy nőre nem nézel, el sem mégy színházba és az utcán nem foglalkozol idegen szépségekkel. Mert sokkal könnyebb már eleve nem nézni egy jó alakú nőre, mint megszabadulni az izgalomtól, miután már nézegetted és felébredt benned a vágy. Még az elején mindig könnyebb a küzdelem. De utóvégre nincs is szükségünk küzdelemre, ha nem nyitunk ajtót az ellenségnek és nem fogadjuk be a bűnnek a magvát. Krisztus is azért fenyegeti büntetéssel azt, aki vágyó szemekkel néz egy nőre, hogy minket nagyobb fáradságtól megkíméljen. Meghagyja ugyanis, hogy az ellenséget akkor vessük ki a házból, amikor még könnyű őt kidobni, amikor még nem hatalmasodott el. Ugyan mi szükségünk van arra, hogy felesleges munkát végezzünk és összeakaszkodjunk ellenfelünkkel, amikor küzdelem nélkül is győzhetünk és már a harc előtt elvihetjük a pálmát? Mert nem kerül akkora fáradságba csinos nőket nem nézegetni, mint amekkora munka a nézés után való megtartóztatás. Helyesebben az előbbi nem is volna fáradság, ez utóbbi pedig sok izzadással és erőlködéssel jár.

Amikor tehát a munka is kisebb, helyesebben nem is kell ide sem erőlködés, sem munka, és a nyereség is nagyobb, miért akarjuk magunkat mindenáron a bűnök tengerébe vetni? Aki nem nézi a nőt, nemcsak könnyebben, hanem tisztábban is megőrzi magát az ilyen vágytól, viszont, aki nem fékezi meg szemét, az attól a vágytól csak nagy fáradsággal szabadul meg és nem minden szégyenfolt nélkül, ha ugyan egyáltalán megszabadul. Mert aki rá sem néz egy szép arcra, az az innen eredő vágytól is tiszta marad. De akiben megvan a kívánság, hogy lásson, az elveszti józan eszét és már ezerszer bemocskolta magát gondolatban, mielőtt elveti ezt a szégyenteljes kívánságot, ha ugyan elveti. Éppen azért, hogy mindezek meg ne történhessenek velünk, Krisztus nemcsak a gyilkosságot tiltja, hanem a haragot is, nemcsak a házasságtörést, hanem a tisztátalan tekinteteket is, nemcsak a hamis esküt, hanem az esküt egyáltalán. De még az erénynek ezen a fokán sem állapodik meg, hanem miután meghozta eme törvényeit, még messzebb megy. Miután eltiltott a gyilkosságtól és megparancsolta, hogy tartózkodjunk a haragtól, megkívánja, hogy készséges szívvel viseljük el a bántalmakat; de ne csak oly mértékben, mint amily mértékben bántani akarnak, hanem hogy emelkedjünk magasabbra és az ellenünk megnyilvánuló harag mértékét múlja felül a mi szent béketűrésünk mértéke. Mert nem így mondja: Ha valaki megüti jobb orcádat, viseld el nemesen és nyugodjál meg, hanem hozzátette, hogy akkor a másikat is nyújtsd oda. „Fordítsd oda neki – úgymond – a másikat is.” (Mt 5,39) Mert az lesz igazán fényes győzelem, ha többet nyújtunk, mint amennyit az ellenfél el akar érni, ha türelmünk tovább terjed, mint az ő

³⁰ Hom. 12. P.G. 60,505–506

rosszakarató szándéka. Így lelohasztod az ő dühét és az előbbiért járó jutalmadat utóbbi eljárásod még megtetézi és nem fogsz rá haragudni.

31. Szent Pálnak a rómaiakhoz írt leveléhez mondott homília-sorozat befejező beszéde³¹

Legyünk méltók az ilyen közbenjárásra, hogy ne csak itt a földön hallhassuk Pálnak a szózatát, hanem a túlvilágon is méltóknak találhassunk arra, hogy meglássuk Krisztusnak ezt a bajnokát. Helyesebben mondva, ha itt meghallgatjuk őt, ott biztosan fogjuk látni, ha nem is közvetlen közelből, de látni fogjuk, amint Isten trónja mellett fényeskedik ott, ahol a kerubok zengnek dicséretet és a szeráfok röpdösnek. Ott látjuk majd Pált Péterrel együtt, mint a szentek karának vezetőjét és fejedelmét, és élvezni fogjuk az ő igazi szeretetét. Mert ha már itt a földön is annyira szerette az embereket, hogy bár szabad választása volt meghalni és Krisztussal lenni, mégis inkább itt akart maradni, ott túl még forróbban fog szeretni. Rómát is ezért szeretem. Pedig volna egyéb okom is rá, hogy magasztaljam azt a várost, részint nagysága, régisége, szépsége, lakosainak száma miatt, részint hatalma, gazdagsága, katonai dicsősége miatt. De mindettől eltekintve azért dicsőítem azt a várost, mivel Pál még életében levelet intézett hozzájuk és annyira szerette őket, érintkezett velük és ott fejezte be életét. Ez nagyobb dicsőségére válik a városnak, mint minden más. Mint egy nagy és erőteljes testnek, úgy ennek a városnak két világító szeme van és ez a két szem eme szenteknek a teste. Az ég nem olyan fényes, amikor a nap lebecsátja sugarait, mint amilyen ez a város, amely ezzel a két világító szövétnekkal az egész világot besugározza. Onnan ragadtatik majd az égbe Pál, onnan Péter. Képzeljétek magatok elé és bámuljatok azon, hogy Rómának micsoda látványosságban lesz része, amikor Pál majd hirtelen föltámad abból a sírjából Péterrel együtt, és elragadtatik az ő Ura elébe. Micsoda rózsaszálat küld ez a város Krisztusnak, micsoda kettős koszorú övezi Róma homlokát, micsoda aranyláncokkal van körülvéve, az égi áldás micsoda forrásaival rendelkezik! Ezért vagyok elragadtatva ettől a várostól, nem a sok aranya miatt, sem oszlopai és egyéb pompája miatt, hanem az Egyháznak eme két pillére miatt.

Ki adná meg nekem azt a kegyet, hogy átölhelhetném Pál testét, oda borulhatnék sírjára, és láthatnám porát annak a testnek, amely elviselte mindazt, ami Krisztus szenvedésénél még hiányzott, amely hordozta az ő sebhelyeit, és az egész világon elterjesztette igéjét. Láthatnám porát annak a testnek, amellyel mindenütt ott volt, a porát annak az ajaknak, amelyen keresztül Krisztus beszélt, amelyből a villámnál is fényesebb világosság áradt ki, amelynek a hangja a gonosz lelkeknek félelmetesebb volt a mennyköcsapásnál, amelyből ez a boldogító szó hallatszott: „Azt kívánnám, hogy magam legyek átkozottként távol Krisztustól testvéreimért”. (Róm 9,3) Ezzel az ajakkal szállt szembe a királyokkal és nem ijedt meg. Ezáltal ismerjük meg Pált és Pálnak az Urát. Nekünk nem oly félelmetes a villámcsapás, mint a gonosz lelkeknek az ő hangja. Hiszen már a ruhájától is ijedezték, mennyivel inkább a hangjától. Ez a hang tett bilincset a kezükre, ez tisztította meg a világot, ez szüntette meg a nyavalyákat, száműzte a gonosztságot, utat nyitott az igazságnak, ez a hang magában hordozta Krisztust, vele együtt jutott el mindenüvé. Így ez a hang a cherubok mellé állítható, mert miként Krisztus eme hatalmasságok felett trónol, éppúgy uralkodik Pálnak a nyelvén. És ez a hang megérdemelte, hogy Krisztus rajta trónoljon, mert csak azt hirdette, ami Krisztusnak kedves volt, és kimondhatatlan magasságra emelkedett, akárcsak a szeráfok. Van-e magasztosabb valami annál a hangnál, amely így szól: „Biztos vagyok abban, hogy sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmak, sem jelenvalók, sem jövődők, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakíthat minket az Istennek szeretetétől, amely

³¹ Hom. 32. P.G. 678–682

Jézus Krisztusban vagyom”? (Róm 9,38–39) Mit gondolsz, micsoda szárnyalása van ennek a hangnak? Micsoda meglátása? Ezért mondta: „Mert nem ismeretlenek előttünk az ő szándékai”. (2Kor 2,11) Azért menekültek előle a gonosz szellemek, nemcsak amikor a hangját hallották, hanem amikor már messziről a ruháját látták. Ennek a szájnak szeretném látni a porát, amely által Krisztus nagy és titokzatos dolgokat nyilatkoztatott ki, fontosabbakat, mint saját maga által. Mert miként a tettek terén is tanítványaival nagyobbakat végeztetett el, úgy az igehirdetés terén is. Annak a szájnak a porát szeretném látni, amely által a Szentlélek az egész világnak azokat a csodás kijelentéseket tette. Van-e valami jó, amit az az ajk nem művelt volna? A gonosz szellemeket elűzte, a bűnöktől megszabadított, a zsarnokokat elnémította, a bölcselőket elhallgattatta, a világot Istenhez vezette, a pogányokat bölcsékké tette, a földön mindent átalakított. Még a mennyei dolgokban is úgy intézkedett, ahogy akart, tetszése szerint, kötve, vagy oldva, a neki adatott hatalomnál fogva. De nemcsak ajkának, hanem annak a szívnek is szeretném látni a porát. Egy cseppet sem tévedne bárki is, aki ezt a szívet a világ szívének, ezer áldás forrásának, a mi életünk kezdetének és alapjának nevezné. Mert onnan árad felénk az igazi élet lehellete és oszlott el Krisztus tagjaiban, nem ugyan az ereken keresztül, hanem a jó elhatározás által. Oly nagy volt az a szív, hogy egész városokat, nemzeteket, népeket fogadott be. „A mi szívünk – úgymond – kitért.” (2Kor 6,11) És mégis ez a nagy szív, akárhányszor elsorult a szeretettől. „Hiszen – úgymond – szívemnek nagy szorongatásából és aggodalmából írtam nektek.” (Uo. 2,4) Azt a porrá vált szívet szeretném látni, amely lángolt mindenkiért, aki a kárhozatnak indult, amely égő fájdalmat érzett a halva született gyermekek miatt, amely látja az Istent: „Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meg fogják látni az Istent” (Mt 5,8), azt a szívet, amely áldozattá lett: „A töredelmes lélek áldozat az Istennek” (Zsolt 50,19), amely magasztosabb, mint az ég, tágasabb, mint a föld, a napsugárnál fényesebb, a tűznél égőbb, a gyémántnál erősebb, amelyből források fakadtak: „élővíz folyói fakadnak majd ő belőle”. (Jn 7,38) Szökőkút volt ebben a szívben, amely azonban nem a föld felületét öntözte, hanem az emberek lelkét. Nemcsak folyamok fakadtak onnan, hanem könnyforrások is, amelyek éjjel-nappal buzogtak. Azt a szívet szeretném látni, amely új életet él, nem olyat, mint a mienk: „Élek pedig már nem én, hanem Krisztus él bennem”. (Gal 2,20) Tehát Krisztus szíve volt Pál szíve és a Szentlélek táblája, a kegyelmek könyve. Azt a szívet szeretném látni, amely remegett mások bűnei miatt, mert: „Féltelek titeket – úgymond –, hogy talán hiába fáradoztam köztetek” (Gal 4,11), „hogy amint a kígyó félrevezette Évát” (2Kor 11,3), „hogy midőn majd odajutok, nem olyanoknak talállok titeket, amilyeneknek akarnálak”. (2Kor 12,20) „De az a szív önmagáért is egyrészt félt, másrészt bizalommal volt eltelve, mert így szól: „nehogy míg másokat tanítok, magam valamiképp elvetésre méltó legyek” (1Kor 9,27), és: „biztos vagyok abban, hogy sem angyalok, sem fejedelemségek nem szakíthatnak el minket”. (Róm 8,38) Azt a szívet szeretném látni, amely méltónak találtatott arra, hogy Krisztust úgy szeresse, mint ahogy senki más, amely semmibe sem vette a halált, a poklot, amely elolvadt a testvéreiért hullatott könnyektől. „Mit csináltok – úgymond –, hogy sírtok és megszorítjátok a szívemet.” (ApCsel 21,13) Azt az igen sokat tűrő szívet szeretném látni, azt a szívet, amelynek oly nehezére esett, hogy rövid időre is elszakadt a tesszalonikektől. (Vö. 1Tesz 2,17)

Szeretném a porát meglátni azoknak a kezeknek, amelyek megbilincselve voltak, amelyeknek a feltétele által a Szentlélek szállott alá, amelyekkel ezeket a betűket írta: „Lássátok, mily nagy betűkkel írok nektek saját kezemmel” (Gal 6,11), és „én Pál sajátkezűleg írom a köszöntést”. (1Kor 16,21) Azoknak a kezeknek, melyeknek láttára a vípera a tűzbe esett. Szeretném meglátni a porát azoknak a szemeknek, amelyeket szerencséjére a fény megvakított, amelyek ezután csak a világ üdvösségére tekintettek, és amelyek arra lettek méltókká, hogy Krisztust teste szerint is lássák. Azokat a szemeket, amelyek a földi dolgokat látták is, nem is, amelyek a nem láthatókat szemlélték, amelyek

nem ismertek álmot, éjjel is virrasztottak, amelyek sohasem vágyódtak semmi után. Szeretném meglátni a porát azoknak a lábaknak, amelyek végiggyalogoltak az egész világon és nem fáradtak el, amelyek kalodában voltak (ApCsel 16,24), amikor a börtön megrendült, amelyek lakott és lakatlan vidékeket jártak be, és annyszor úton voltak. De miért soroljam fel összes tagjait? Szeretném azt a sírt látni, amelyben az igazság és a világosság fegyverei pihennek, azok a tagok, amelyek most élnek, de amíg Pál élt, halva voltak, amelyekben mindegyikben Krisztus élt, amelyek keresztre voltak feszítve a világ számára. Szeretném látni Krisztus tagjait, amelyek Krisztust öltötték magukra, amelyek a Szentlélek temploma, az a szent épület voltak, amelyeket a Szentlélek bilincsel meg, az Úr félelme szegezett át, s magukon hordozták Krisztus sebhelyeit. Ez a test falként veszi körül azt a várost, és minden toronynál, ezer bástyánál nagyobb biztonságot nyújt.

És vele együtt ott van Péter teste! Pál már életében tisztelte őt! „Felmentem – úgymond –, hogy Pétert lássam.” (Gal 1,18) Ezért méltatta őt arra az isteni kegyelem, hogy a halála után is lakótársa lehessen. Szeretném látni azt a szellemi oroszlánt. Miként ugyanis az oroszlán tüzet lehelve rárohan a rókák csordájára, úgy csapott le ő a gonosz lelkek és a világi bölcselők csapatjára és mennykőcsapásként támadta meg az ördög seregét. És ez nem tudott vele szembeszállni, hanem annyira félt és remegett, hogy menekült, ha csak az árnyékát meglátta, vagy a hangját meghallotta. Ezért adta át neki azt a parázna embert a távolból és utána megint kiragadta a kezéből. (1Kor 5,5) Így adott át másokat is, hogy leszokjanak a bűnözésről. Nézd csak, hogyan vezeti csatába a maga csapatait, hogyan biztatja, hogyan tüzezi őket. Egyelőre csak azt mondja az efezusiaknak: „nem a test és vér ellen kell tusakodnunk, hanem a fejedelemségek és hatalmasságok ellen” (Ef 6,12), de azután mennyei jutalmat helyez kilátásba e szavakkal: „Mert a mi küzdelmünk nem földi dolgokért folyik, hanem az egekért és mennyei dolgokért”. Másoknak meg ezt mondja: „Nem tudjátok, hogy angyalok felett fogunk ítélni, mennyivel inkább világi dolgok felett”. (1Kor 6,3) Mindezeket gondoljuk meg, és tartsunk ki rendületlenül. Hiszen Pál is ember volt, ugyanolyan természetű, mint mi, hozzánk teljesen hasonló, de mivel nagy szeretetet mutatott fel Krisztus iránt, az egek fölé emelkedett és az angyalok közé jutott. Ha lesz bennünk akarat és összeszedjük magunkat és felélesztjük magunkban azt a tüzet, akkor mi is követhetjük ezt a szentet. S ez nem lehetetlen, mert ha az volna, nem kiáltana felénk: „Legyetek az én követőim, mint én is Krisztusé”. (1Kor 4,16) Necsak csodáljuk tehát őt, necsak bámuljuk őt, hanem utánozzuk is, hogy méltóknak találtsunk arra, hogy őt halála után láthassuk és abban a kimondhatatlan dicsőségben részesüljünk. Ebben legyen részünk mindnyájunknak a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és szeretete által, akivel együtt az Atyának és a Szentléleknek dicsőség, hatalom, tisztelet most és mindenkor és mindörökre örökké. Amen.